

ΠΑΝΔΟΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

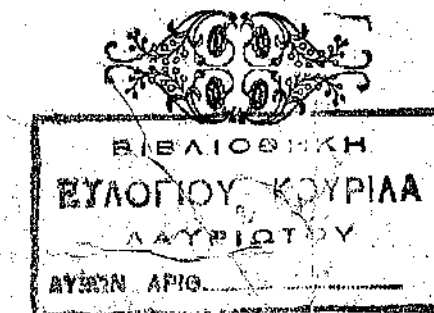
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

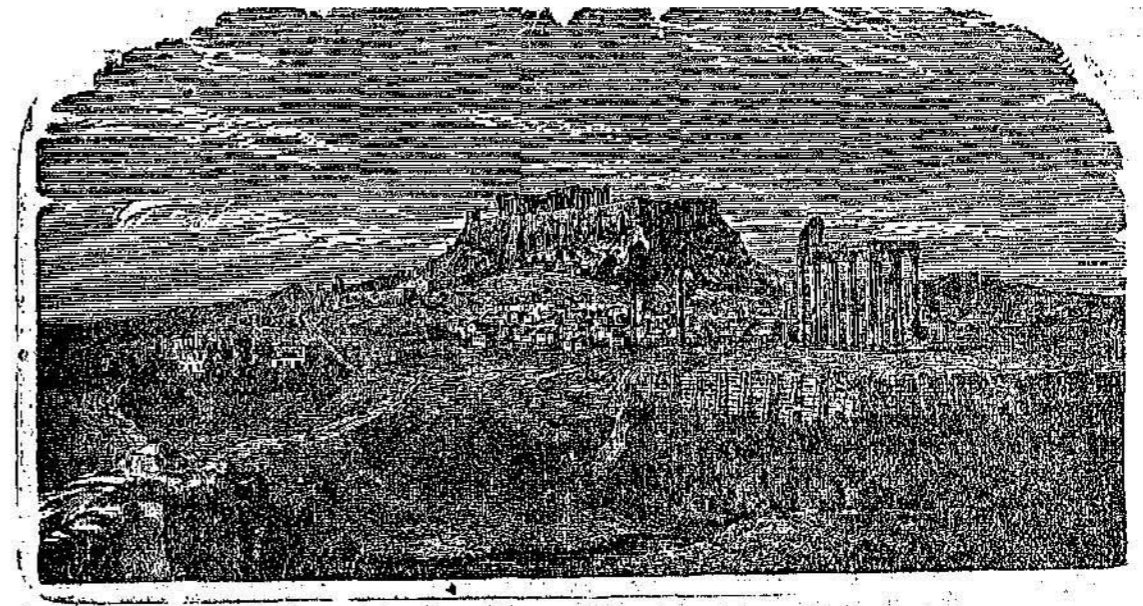
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1861.

ΠΑΝΔΩΡΑ

15 ΑΠΡΗΛΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 242.

Ο ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΓΙΣΜΟΣ

του 1860 έτους.

—ooo—

Την 25 του παραλόγου Μαρτίου έγέρετο, κατά τὰ εἰδημένα, ἐν τῷ Ὀθωνεῖο Παρειασιγμῆ, ἡ τελετὴ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ. Εἰσηγητῆς δὲ τῶν ἀγωνοδικῶν ἦν ὁ καὶ πολλὰς τιμητικῆς ἀξίας Κ. Α. Ρ. Ραγκαβῆς, ὅστις ἀνέγνω εἰς ἐπήκοον κοινῶν ἀκροατηρίων τῆρ κατωτέρω ἔκθεσιν.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην τὸ Ῥάλλειον γέρας ἀνερέμετο τῷ ποιητῆτι τῶν Ἀρμιατωλδῶν, ὅστις ὁ συγγραφεὺς οὐ μόνον δὲν ἐργάσασατο τὸ ἔργομα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρπε τοῖς ἀγωνοδικαῖς γὰ δαπαρήσασιν τὸ ἥμισυ τοῦ βραβείου εἰς ἔργον εὐσεβείας.

Εἰς τὴν ἀγαθὴν ταύτην προαίρεσιν τοῦ ποιητοῦ ἐνδοξα ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνοδικῶν, ἔδωκεν εὐθὺς ἀμέσως τὰς πενταζοσίας δραχμὰς εἰς στήθη φοιτητῆρ τῆρ Θεολογίας.

Μετὰ ταῦτα ὁ ποιητῆρ ἐπισκεφθεὶς τὸν εἰσηγητῆρ, ἐδήλωσεν ὅτι αὐτοῦ πόνημα ἦν ὁ Ἀρμιατωλδῶν δὲ δραματικῶν δὲ Γρηγόριος Στάρβηρ,

φοιτητῆρ τῆρ Ἰατρικῆρ, ἐκ Μακεδονίας, τῆρ γὰρμας ἐκείνηρ, ἥτις οὐδέποτε ἔπαυσε συνέιστρέφουσα ἀφθονορ καὶ γενναίωρ ἔργωρ διακρητικῶν τε, ἐμπορικῶν, στρατιωτικῶν καὶ γεωργικῶν εἰς τὴν Ἑλλήδα. Ἴδου ἡ ἔκθεσιρ.

Ἡμερ τῆρ ἀκαδημαϊκῆρ συγκλήτου εἰς ἐκδικασιν τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνωρ κατὰ τὸ ἔτορ τοῦτο κληθέντερ, ὁρμηλομένω, ὡρ πάντερ οἱ μέχρι ταῦτα ἀγωνοδίκαι, πρὸ πάντερ ὁ ἀποδώσασιν καὶ ἡμεῖρ τὸν δίκαιον φέρον ἔπαλιν εἰς τὸν ἀγωνοθέτην Κ. Αρβέρσιον Ράλλειν, ὅστις εὐστοργίωτατα ἠθέλησε τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἑορτήν, καθ' ἣν μετὰ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆρ σωτηρίας τῆρ ἀνθρωπότητι, εὐαγγελισθῆ καὶ ἡ ἀνάστασιρ τῆρ Ἑλλάδι, νὰ κοσμήσῃ δι' εὐγενῶν προδόντων τῆρ διανοίας, ὡρ πρὸ ἀνάμνησιν ὅτι ἡ τῆρ Ἑλλάδορ ἀπελευθέρωσιρ ὁρμίστατο οὐ μόνον εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνορ ἀνδρείαν, ἀλλὰ προσέτι καὶ εἰς τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν. Τοῦ Ῥήγῃ οἱ Ὀθῶνιοι καὶ τῶν πεκαθευμένων αἰ συγγραφοῖ ἦσαν τὰ λαμπρὰ προανακρούσασα τῶν ἡμερῶν τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ Κανάρη, καὶ δι' τοῦ πάλιν οἱ Σπαρτιάται ἔθυσον τὰρ Μούσαιρ εἰς τὰ μαχαιρὰ ταττόμενοι, πολλὴ οἰκειότησον θύσαν αὐταῖρ σήμερον, τῶν εὐλαῶν τῆρ Ἑλλάδορ μαχῶν τὴν μνήμην πανηγυρίζοντερ. Συγγρηῶν δὲ γάρμαρ πρὸτε νὰ δημολογοῦμεν εἰς τὸν τιμωτικῶν καὶ φιλόκαλον ἄνδρα,

δτι βλέπων τὸ τῆς ποιήσεως ἄνθος παραμυλούμενον μεταξὺ τῶν θετικῶν καὶ παζῶν συμφορῶν τῆς ἀρτιπαγοῦς κοινωνίας, καὶ ὀλίγου δεῖν ἀποπνιγόμενον ὑπ' αὐτῶν, περισώζει καὶ ἀρδεύει αὐτὸ, ἐν τῇ περὶ τισμένη αὐτοῦ πεποιθήσει, ὅτι, ὡς τὰ εὐκαίδητα τῶν ἀτόμων, οὕτω καὶ αἱ ἐξηγνησμένοι κοινωνικαὶ ἔργουσι ἀνάγκη οὐ μόνον ὕλικῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ διανοητικῆς, καὶ ἠθικῆς βελτιοῦνται γευόμενοι τῶν εὐγενῶν ἀπολαύσεων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ.

Αἱ προσδοκίαι τοῦ φιλοτίμου ἀγωνιστοῦ οὐδόλωσ μέχρι τοῦδε ἐψεύθησαν· διότι, οὐ μόνον ἐδωκαν ἀφορμὴν ὥστε ἀπαξ κατ' ἔτος πᾶσα ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων, καὶ διὰ τῶν Ἀθηναίων ἡ Ἑλλάς πᾶσα ν' ἀναπνέη αἶραν ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς, τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν ποιητικὴν εὐφυΐαν ἀγνοοῦντας ἢ ἀκαλλιέργητον καταλείποντας, προκάλεσαν εἰς τὸ στάδιον, ἐν ᾧ τινες ἀξίως καὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλλάδος, ἤσαντο στέφανον γνησιαίης δάφνης τοῦ Παρνασσού.

Καὶ τοῦ ἔτους δὲ τούτου τ' ἀποτελέσματα οὐδενὸς ἄλλου ἠλαττώθησαν, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ποσόν. Ἡ Κασταλία ἐν αὐτῷ οὐδόλωσ ἐκινδύνευσε νὰ στεφθεύσῃ ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἐκ πολυμερείας στίχων ἔρριψε μᾶλλον ὑπερχειλῆς, ὥστε καὶ φόβος ἦν ἴσως μὴ πνέῃ καὶ εἴτι καλὸν παρεφύετο ἄνθος· διότι τεσσαρακκίδεκα ὄλα παρουσίασθησαν ἡμῖν ποιήματα, ὧν τὰ πλείστα κατὰ πολὺ ὑπερηγάνθησαν τὰς ἀξιόσους τοῦ ἀγωνιστοῦ, ἀντὶ πεντακοσίων διπλασίου καὶ πολλαπλασίου ἔχοντα στίχους, ὥστε ὁ ὄλος αὐτῶν ἀριθμὸς δὲν ἐλαττοῦται τῶν διαμυρίων· καὶ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἐκφύττετο τὸ ποιητικώτατον πάντων, ἂν, ὡς πρὸς τὴν ποίησιν, « ἐν τῷ πολλῷ ἦν τὸ εὖ », ἢ ἂν, κατὰ λόγον τῆς ποσότητος ἦν πάντοτε ἡ ποιήτης, ὅσον ἐνίοτε ἀντιθέτως μάλιστα ἔχει ἐν τοῖς ἐξετασθεῖσι ποιήμασιν.

Ἡ λεπτολόγος δ' αὐτῶν ὄλων ἀνάλυσις καὶ ἐργώδης ὁ ἀπέβηκε, καὶ φορτικῆ τοῖς ἀκρωμένους, καὶ τοῖς ἐπικρινόμενοις οὐχὶ λίαν λυσιστελής· δι' ὅ, τὸ μὲν ἄλλα ἐπιτροχάδην διεξιόντες, εἰς ἐκεῖνα καὶ μόνον λόγου ἄξιον νομιζόμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, ὅσα, τῆς ἐντελείας ἐγγύτερα, ἐδύναντο πῶς, εἰς διαφόρους βαθμοὺς, ν' ἀντιποιηθῶσι τὸ ἄθλον, καὶ τῇ Ἑλλάδι φαινοῦνται ποιητὰς δοκίμους καὶ τελειοποιήσεως δευτικῶς ὑποσχόμενα, εἰς ἐκεῖνα τέλος, ἐφ' ὧν καὶ τις προτροπὴ ἢ παρατήρησις δὲν θὰ ἐπιπτεν ἐπὶ πέτραις ἀγόνου.

Τὸ πρῶτον μεταξὺ αὐτῶν, πρῶτον δηλαδὴ ἀπαντῶμενον τῷ κάτωθεν χωροῦντι πρὸς τὸν Παρνασσόν, εἶναι . . . μελόδραμα, ἀφορᾶν, ὡς λέγει ὁ ποιητής, τὴν ἐκκῆσιν τοῦ ἔθνικοῦ ἀγῶνος. Ἐκ τῶν παρουσιασθέντων δεκατεσσάρων ποιημάτων, εὐχαρίστως παρατηροῦμεν ὅτι τὰ ἐπὶ τὰ ὑπόθεσιν ἢ ἀφορμὴν ἔχοντα τὸν ἀγῶνα, ἢ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἕττον εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται. Ποῖον τῶν ὄντι οὐκ ἐπισημῶν θέμα εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν ἦν πανηγυρίζει τὸ Πανελλήνιον; ἀλλὰ ποῖον συγγρόνως καὶ προσφορῶτερον ὅπως ὑψώσῃ τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ; Ἐθνὸς πρὸ αἰώνων δουρικὴν σύρον ὑπακοῆν, εἰρείαν μεταξὺ εἰρείων ὑπὸ τῶν τυράννων του καταπατούμενον καὶ

ἐξολοθρευόμενον, ὑπὸ τῶν ἔθνων ἐθνῶν διὰ τὴν ἀσθένειάν του περιφρονούμενον, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς προνοίας φαινόμενον ὡς λησμονηθῆν, τὸ ἔθνος τοῦτο διὰ μιᾶς ἀνορθούμενον, τὰς ἀλύσει; του εἰς ὅπλα γαλλεῦσον, τὸν θάνατον τῆς ἀτίμου ζωῆς προτιμῶν, καὶ τὴν γῆν ἐκπλήττον διὰ τῆς ἀνδρείας του, καὶ τὴν ἐλευθερίαν του πρὸς θεύμασιν τῶν ἐθνῶν κατακτῶν, δύναται πᾶσαν φαντασίαν ν' ἀναπτέρωσῃ, ὅταν μάλιστα εἶναι αὐτὸ τὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο διακλῦμα εἰς τὴν οἰκουμένην, τὸ ποδηγετήσαν τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὸ διδόντων αὐτοῖς ὅ,τι μέγα, ὅ,τι καλόν, ὅ,τι εὐγενές. Ὁ δὲ καὶ σπινθηρὰ μόνον εὐφυΐας ἔχων Ἕλλην ποιητής, πρέπει νὰ αἰσιδάνηται αὐτὸν εἰς ὑπερτάτην ἐμπνευσιν ἐκκαυόμενον, ὅταν πρόκειται νὰ ψάλλῃ τῆς πατρίδος του τὰ κατορθώματα καὶ τὴν δόξαν. Ἄν ὁ Πίνδαρος εὐριπιδε θεοσπεσίους ᾠδὰς ἐξυμνῶν τῶν γυμνασίων ἀγῶνων τοὺς νικητὰς, ὅποιος δὲν πρέπει ν' ἀρυσθῇ ἐκ τοῦ ἐθνουτικισμοῦ του ὁ ἄδων τὸν ἐνδοξον ἀγῶνα τῆς ἐλευθερώσεως; Καὶ ὡς ὁ Αἰσχύλος μετ' ὑπερηφάνου ἔθνικῆς συναίσθησεως ἐτραγῶδει τῶν Περσῶν τὴν φθορὰν καὶ τῆς Σαλαμίνος τὰ τρόπαια, τὰς ἀνωτάτας ὕλων τῆς ποιήσεως κορυφὰς, οὕτω δύναται μετ' ὁμοίων αἰσθημάτων νὰ ψάλλῃ ὁ νέος Ἕλλην ποιητής τρόπαια πολυπληθέστερα ἐκείνων καὶ οὐχὶ ἀδοξότερα, καθότι ὁ ἀγὼν ἦτον μᾶλλον ἥσσος. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐνυπάρχῃ ἢ ποιήσῃ εἰς τὴν ὕλην μόνον ἢ ὁ ποιητής πραγματευθεῖται· πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐνοικῇ καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὴν φαντασίαν, ν' ἐκείθεν νὰ ἐκρῆν καλλιπεπῆς καὶ καλλιτεχνος. Ὁ δεξιὸς ποιητὴς δύναται τὴν εὐτελεστέραν ὕλην νὰ ἐξεργασθῇ εἰς ποίημα ταῖς Μούσαις εὐπρόσδεκτον, ἐν ᾧ ὁ μὴ ὑπ' αὐτῶν ἐμπνεόμενος ἐξευτελλίσει τὰ εὐγενέστερα, καὶ δεικνύται τόσῳ ταπεινότερος, ὅσῳ ὑψηλότερον εἶναι τὸ ἀντικείμενον ὃ ἐφάπτεται.

Ἐς πρὸς τὸ προκειμένον ὅμως μελόδραμα, καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τρία τοῦλάχιστον ἐκ τῶν υποβληθέντων ποιημάτων, τύπον ἔχοντα διηγημάτων ποιητικῶν, καὶ ἐπιγραφόμενα « Ὁ υἱὸς τῆς πτωχῆς », « Ὁ ἔμπορος ποιητής » καὶ ὁ « Δερβίση », μίαν γενικὴν νομιζόμεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν παρατήρησιν, ἢ μᾶλλον νὰ ἐπαναλάβωμεν αὐτὴν καὶ ἄλλοτε ἐντεθεὶν ῥηθεῖσαν, ὅτι ματαίως ἀποδόνται εἰς τὸ στάδιον τῆς ποιήσεως οἱ μὴ διὰ γνώσεως τῆς γλώσσης πρὶ γυμνασθέντες, καὶ δι' ἐμπειρίας καὶ δεξιότητος περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Εἰς τίνα τεχνίτην ἐπιτρέπεται ν' ἀγνοῇ τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ; καὶ τοῦ ποιητοῦ, τοῦ τεχνίτου τούτου τῆς διανοίας, ἢ γλώσσης εἶναι τὸ εργαλεῖον. Οὐδέποτε θέλει κτηροβῶσαι ν' ἀρέσῃ, — καὶ τὸ ἀρέσκειν εἶναι σκοπὸς καὶ τῆς ποιήσεως, ὡς καὶ πᾶσης καλλιτεχνίας, — ἂν δὲν ἤξεύρῃ πῶς νὰ ἐκλέξῃ τὴν εὐχρον καὶ ἐναρμόνιον λέξιν, πῶς νὰ χρωματίσῃ διὰ τοῦ ἀκριβοῦς ἐπιθέτου, πῶς τὴν φράσιν νὰ τορσῇ ἐντονον μετὰ ποιικιλίας καὶ μετ' ἐγκρατείας κεκοσμημένην, καὶ πολὺ μᾶλλον ἂν ἀγνοῇ καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, καὶ αὐτοῦ τοὺς στοιχειωδέστους κανόνες τῆς τεχνολογίας

λογίας ἢ τῆς συντάξεως. Ὁ τοιοῦτος, ἀντὶ νὰ μαγλώσῃ ἀκριβεία. Τὸ πρῶτον ἔχει τοὺς στίχους ταισιονῆ ἀναρρήχόμενος τὰς ἀνοδίας τοῦ Ἑλικῶνος, προτιμώτερον ἤθελε πράξει. . . . εἰς τὸ σχολεῖον φοιτῶν. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι περὶ κάλλους τῆς γλώσσης ὀμιλοῦντες, δὲν αἰνιττόμεθα ἐνταῦθα τὸν βαθμὸν τῆς αὐτῆς προσεγγίσεως πρὸς τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν, ἀλλ' ἀπαντοῦμεν παρ' αὐτῆς, εἰς οἶαν δῆποτε βαθμίδα τῆς γλωσσικῆς κλίμακος καὶ ἂν ἴσταται, ἀκριβείαν, τέχνην, πλοῦτον καὶ καλλιπέσιαν.

Ἀλλ' ἵνα ἐννοιάν τινα δώσωμεν τοῦ βαθμοῦ τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν ἀπειρίας αὐτῶν τῶν ἀξιοῦντων νὰ διαγωνισθῶσιν ὑπὲρ τοῦ στεφάνου τῆς ὑπερτάτης καλλιπεπείας, καὶ μάλιστα τῶν τριῶν τελευταίων, εἰρήσῃ μόνον ὅτι ἐν τῷ υἱῷ τῆς πτωχῆς « καθεῦδα » σημαίνει « κάθημαι », ὁ ἦρος ζῆται τέχνην « νὰ προκύβῃ αὐτῆς κεραλίην », κλειεῖται εἰς φυλακὴν « τῷ πλευρῷ του παρεῖχον ληστήν. » Κατὰ δὲ τὸν « Δερβίσην », « φράσσω » σημαίνει λέγω, ὁ κριτής « ἐρητύρει », ὁ ἐπίσκοπος « ἀνιστάται, καὶ καταβαίνει » τὴν « ἀβλατὰν » μετὰ βήματος « Ἰσοῦ », καὶ εἰς χεῖρας του ὑπάρχει φάβδος « ποιμαντορικῆς », καὶ αἱ ὑπεκφυγαὶ παύται εἶναι ἀδιάρκτοι. Ἐν τῷ ἐμπόρῳ τέλος ποιητῆ, ὅστις ἐλεγειακῶς ἐρωτᾷ « τί εἶναι τὸ πηλιόκον μου; » καὶ ὁ αὐτὸς περὶ ἐαυτοῦ περιπαθῶς ἀποφάνεται, « τὴν σήμερον δὲν εἶμαι παρὰ χῆρα », ὁ ἦρος ἐθεύζετο εἰς σκέψεις « σκοτεινοῦς », καὶ ἡ γοῆ τὸν παραδίλου γῆρῶσιν γνῶσιν ἀπάντων », καὶ αὐτοῦ τὰ ὀλίγα τεύχη καὶ ἡ κλίση καὶ ὁ λέξιν « ἴσαν ἐπαρῆ τῷ ὄντι πῶς δὲν ἐψευδαμοῦδα », καὶ αὐτὸς « κοιμώμενος ὑπὸ τῆς ἡσυχίας ἢ ἐνθρον εἶτε, ἐπιτίθον ἀκρῶν εἰς τὰ ὄμματα του », ἴσως διὰ τὴν ἐνθρόνισιν τῆς ὠραίας « μνήστρας τοῦ », καὶ ἄλλα μυρία τοῦτοις ὅμοια ἢ καὶ χειρότερα, ἅτινα, λυπηρὰ κατ' ἐκτὰ, εἴτι λυπηρότερα θὰ ἴσαν, ἂν ἡ ὀρθότης τῶν ἐννοιών, ἢ τέχνη τῆς στιχοουργίας, ἔστω καὶ αὐτῆς τῆς ὁμοιοκαταληξίας, τὸ κάλλος τῶν εἰκόνων, τὸ πῦρ τῆς ποιήσεως, τὸ ἐπιτήδειον τῆς πλοκῆς, ὄλα αὐτὰ αἱ ἀφεντικοὶ τοῦ καλοῦ ποιήματος ἰδιότητες, ἢ καὶ μία ἐξ αὐτῶν, ἀπεδείκνυνον ὅτι ἀληθῆς τι ποιητικὸν προτέρημα ἀπεπνίγετο ὑπὸ τὰ πικρὰ ἐκεῖνα γραμματικὰ ἀμαρτήματα. Ἀλλ' ὑπὸ πᾶσας ταύτας τὰς ἐπιφύεις ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ τεσσαρα ταῦτα ποιήματα εἰσὶν ἐντελῶς ἀπορριπτέα.

Τέσσαρα ἕτερα ποιήματα δύναται νὰ ταχθῶσιν ὀμοῦ, ὡς ἔχοντα μετ' ἀλλήλων τὸ αὐτὸ σχῆμα, τὰ αὐτὰ προτερήματα καὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα. Εἰσὶ δὲ ταῦτα « Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης », ἢ ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1821, « Ὁ Ἕλλη τῆς Κορίνθου », « Ὁ Πύργος τῆς Βορδῶνης », καὶ « Ἐὶς τὸν Πύργον », ἢ τὸν ἰσὶὰ Κοινστατίνου τοῦ Παλαιολόγου ». Ὁ τύπος καὶ τῶν τεσσάρων αὐτῶν εἶναι ἐπικός ἢ διηγηματικὸς, καὶ τὰ κοινὰ αὐτῶν προτερήματα ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἕττον καλλοῦν τῆς στιχοουργίας καὶ ἢ γραμματικῆς τῆς

ἀνομοιοκαταληκτοῦ, ἀλλ' ἰκανῶς ἄρμονικῶς ὅπου δὲ παρεβάλλονται ὁμοιοκατάληκτοι, ἢ ὁμοιοκαταληξία εἶναι ὀρθή, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς ληγοῦσης τονιζομένων. Καὶ ἄλλοτε ἀνεμνήθη ἐνταῦθα, ὅτι ἐπὶ τοιούτων στίχων τὴν ὁμοιοκαταληξίαν ἀποτελεῖ ὀλόκληρος ἢ τελευταία συλλαβή, ὡς διδάσκει ὄλων τῶν ἀρχαιοτέρων δοκίμων ἡμῶν ποιητῶν τὸ παράδειγμα. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν νῦν στιχοουργῶντων, μετὰ τῶν ἐν Ἑσπανίᾳ ὁμοτέχνων αὐτῶν, προτιμῶσι νὰ ἰταλλίζωσιν ὡς πρὸς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, περιορίζοντες αὐτὴν διὰ τὸ ἀνετώτερον εἰς μόνας τὰς τελευταίας φωνὰς, ἀπὸ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος ἢ καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου, καὶ λησμονοῦντες ὅτι οὐδεὶς βιάζει τὸν ποιητὴν νὰ ὁμοιοκαταληκτῇ, ἀφ' οὗ μάλιστα οὐδεὶς τὸν βιάζει καὶ νὰ στιχουρῆ, ὅτι ὅμως ἀπαξ εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν ὑποβληθεῖς, πρέπει νὰ φέρῃ αὐτὴν μετὰ χάριτος καὶ ἀνέτας, οὐχὶ ὡς ἄλυσιν ἀλλ' ὡς κόσμημα, οὐχὶ ὡς ὑπ' αὐτῆς νικώμενος· ἀλλ' ὡς αὐτὴν νικῶν, καὶ ἐπομένως παίζων πρὸς πᾶσας τὰς δυσχερείας τῆς, καὶ ἀνώτερος αὐτῶν δαιμονύμενος. Προσθετόν δ' ἐνταῦθα ὅτι τὸ πρῶτον ἔσμα τοῦ ποιήματος τούτου περιέχει καὶ μίαν ὄδον ἐξ ὀδῶν στίχων, ὧν τὸ μέτρον μᾶς μένει ἀκατανόητον. Οἱ πρῶτοι τρεῖς αὐτοῦ στίχοι ἔχουσιν οὕτω

« Νομίζει τίς εἰς τὸν αἰθέρα πυθῶνος γλώσσας ὅτι βλέπει, καὶ ὅτι τὸ κῆρας τοῦ μαύρου ἔσου κατεκάλυψε τὴν γῆν. »

Ὁ δ' Ἕλλη τῆς Κορίνθου εἶναι γεγραμμένος δι' ἐξαμέτρων ἀδιόστων καὶ τῶν πλείστων ἄρμονικῶν, καὶ τινὰ ἐνοφασμένα καὶ προσρητημένα ὁμοιοκατάληκτα τεμάχια, ἔχουσι στίχους ἐπαινετοῦς. Ὁ Πύργος τῆς Βορδῶνης ἔχει στίχους ὁμοιοκαταληκτοῦς, γλαφυροῦς καὶ βέοντας, καὶ ἐν τεμαχίῳ εἰς ἰαμβικούς τριμέτρους, ἀκριβῆς τὸ μέτρον ἔχοντας. Ἐπὶ δὲ ἄρμονικώτερα εἶναι ἢ στιχοουργία τῆς Σικίας τοῦ Κοινστατίνου, γεγραμμένης εἰς στροφὰς ἀναπαιστικῆς. Ἀμαρτήματα δὲ γλωσσικὰ σπάνια ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰ τεσσαρα ταῦτα ποιήματα.

Ἐς δὲ κατὰ τὰ προτερήματα, οὕτω συμφανθοῦσι τὰ ποιητικὰ ταῦτα προϊόντα καὶ κατὰ τὰ ἐλαττώματα, ὧν ὅμως μετέχουσιν εἰς βαθμῶν διάφορον. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, πρῶτον μὲν ἡ ἀδόκιμος τῆς γλώσσης ὕψη, ἢ δὲν καλύει ἢ καθαρότης αὐτῆς, καθὼς καλὴ ποιότης τοῦ στήμονος καὶ τῆς κρῆνης δὲν ἐμποδίζει τὴν ὁδὸν νὰ εἶναι κακῶς ὑφασμένη, ἢ βεβιασμένη ἐκφρασις ἐνογιῶν πολλῶν μὴ ἐνκρινῶν μηδὲ λογικῶς ἀκριβῶν, ἢ χρῆσις εἰκόνων ἀπροσφύων καὶ ἐπιθέτων ἀκαταλλήλων· δεύτερον δὲ ἡ ἑλλειψὶς ποιητικοῦ γραμματισμοῦ εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ ποιητικοῦ πυθῆος εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὴν φαντασίαν· καὶ τρίτον ἡ ἑλλειψὶς πιδανῆς καὶ ἐντέχνου πλοκῆς.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀρρεται ἀπὸ . . . καταβολῆς χόσμου!

• τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μύθου ὅπου ἐπλάσθησθε ὁ προκείμενος θεός. . . »

τότε ἐκλήθητο ἡ Ἑλένη εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ πλάστου (ἂν καὶ τοῦτο δὲν συμφωνῇ ἐντελῶς πρὸς τὰ δόγματα τῆς Γραφῆς), καὶ ἐπεπερίγισεν ὡς χρυσάλις ἐντὸς τοῦ Παρθενείου· μετὰ τοῦτο δ' ἐστάθη ἐν θρόνῳ ἐν μέσῳ τοῦ αἵθρου. Ἀπὸ δὲ τῆς κοσμογονικῆς ταύτης ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος μεταβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὸν Κολοκοτρώνη, ὅστις ὅμως τὸ πλεῖστον οὐδὲν ἔξισον ἐκείνου πράττει, ἀλλὰ ψάλλει συνεχῶς, καὶ ἀμιλεῖ πρὸς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ὄρη, ἀποτεινὼν αὐτοῖς κοινούς τόπους ἀταλευτήτους. Ἐὰ δ' ἐπιλοιπὰ εἰσὶν ἀπλή ἱστορία, ἣς ἦρω; οὐδὲ καὶ παραπίπτει ὁ Κολοκοτρώνης, διότι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀναφέρονται ἴσα πράττοντες πρὸς αὐτὸν ἢ καὶ πλεόντα, ἀλλ' ἱστορία, ἕνεκα τῶν ἀνοικειῶν εἰκότων καὶ τῆς χαλκρῆς φρασεολογίας, καὶ τοῦ πλήθους τῶν παρεκλογῶν λείπων δι' οὐ βύονται τὰ τοῦ ῥυθμοῦ κεχρητότα, ἀπολέσαστα ὑπὸ τὴν κάλαμον τοῦ ποιητοῦ πᾶσαν τὴν ποιήσιν ἣτις περιτρέφει αὐτὸν καθ' ἐκείτῳ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Τοῦ ποιήματος τούτου ἡ ἀρίστη περιτομή, ἂν καὶ ἀπ' αὐτῆς δὲν ἐλλείπεισιν ἐλαττώματα ὕψους (α), εἶναι ἴσως ἢ ἐν τῷ Δ'. ἄγματοι περιγραφή τῆς πυρπολήσεως τῆς Ναυαρχίδος ἐμπρὸς τῆς Χίου, ἣτις καὶ εἰς δύο ἄλλα τῶν κερουσιασθέντων ποιημάτων ἀπαντᾷται.

Ὅσον ἡ τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπόθεσις εἶναι ψιλῆ πάσης εὐρέσεως, τόσον πολυπλοκὸς καὶ ἐξηρημαμένη εἶναι ἡ τοῦ Ἑλένης τῆς Κορίνθου, κράμα ἐφευρέσεων τετριμμένων, οὔτε εἰς τὰ ἦθη στηριζόμενων οὔτε εἰς τὴν πιθανότητα, οὔτε ζωογονουμένων ὑπὸ γηγασίου σπυθῆρος ποιητικοῦ, ἂν καὶ περιβάλλει αὐτὰς κέντρων ποιητικῆς φρασεολογίας. Πιχίζον ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις,

«ὅτε ὁ Μάρκος, βλαστὸς τῆς Ἑλλάδος ὠραίας καὶ ἀνδρείας, ἔρχεται ἐξ Ἰταλίας κατ' εὐθείαν εἰς ἓνα κήπον τῆς Κορίνθου, ὅπου συνομιλεῖ τρυφερῶς μετὰ τῆς ἀγαπῆς τοῦ Ἑλένης, λέγων αὐτῇ ὅτι ταλαιπωρεῖται μετὰ δύο αἰσθημάτων, τοῦ νὰ μείνῃ παρ' αὐτῇ, ἢ νὰ τρέξῃ εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς πατρίδος,

«ὅπως διατάξει ἐλέγων τῷ ἑνὶ τῶν ἐπιπέδων, ὅπως ὄλιγον ἄξιον τοῦ ἀνδρείου τούτου βλαστοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡ Ἑλένη ἀνοεῖ τὰ φύλλα τοῦ κήπου κινούμενα, καὶ εὐθὺς τὸν βιάζει νὰ φύγῃ διὰ τὰ συβῆ. Ὁ ἀνδρεῖος Μάρκος ὅμως φρονῶν, φαίνεται, ὅτι δεινὴ θὰ ἦτον ἡ τύχη τοῦ ἂν ἔπρεπε νὰ φεύγῃ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὅπου τὰ φύλλα εἰσάγονται, μένει, καὶ πράττει ἀφρόνως μένων καὶ μὴ πεισθεὶς εἰς τὸ προαίσθημα τῆς φίλης του, διότι ἡ φίλη τοῦ εἶχε καὶ μνηστῆρα, οὗτος δὲ εἶχε ῥίνα ὄζειαν, καὶ μάλιστα ἀφικόμενον τὸν Μάρκον, τὸν ἐ-

(α) Ὡς ὅταν λέγηται ὅτι οἱ Τούρκοι πατοῦντες ὅλοι πτόματα, τραγοδοῦσιν ἀκασσοῖσι, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος τὰ ὕψη κατ' ὄλιγον, καὶ εὐχαρίστως βλέπει τὰ ἐκείνη τῶν Τούρκων, καὶ ὅταν βροντοοκράξῃ (ἀντὶ βροντοκράξαι), καὶ ἀφ' ἧρπασεν ἀντὶ ἀφῆρπασε, καὶ ὅταν αἱ Σαῖαι ἀγμυλωθεῖς κληνοῦνται μετὰ τῆς Ναυαρχίδος, ὡς εὐσομον ὁμιλία ἐδῆλωστωσως προσεβίβασα, κτλ. κτλ.

νόησε, τὸν παρηκολούθησε, τὸν ἐπρόδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους. ἐπὶ τίνι διδομένῳ ἀγῶνασιν, τὸν συν-έλαβε δι' αὐτῶν, καὶ τὸν ἐβίβησεν εἰς τὰς φυλακάς. Ἐνταῦθα δὲ ἔρχεται . . . ὄχι ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ ἡ Μαρία του, ἡ γλυκεῖά του Μαρία, ἡ ἀρχαία του φίλη, — διότι ὑπάρχει ἀρχαία καὶ ὑπάρχει καὶ νέα φίλη του, — καὶ τὸν σώζει δραπέτευσα μετ' αὐτοῦ διὰ Θάλασσης. Ἀλλ' ἐπιδραμὸν πειρατικὸν πλοῖον, μετὰ πολλὰς σφαγὰς καὶ καταποντίσεις, τοὺς ἀναγκάζει νὰ σωθῶσι νηχόμενοι. Ἐπειτα ὁ Μάρκος φαίνεται μετὰ στρατιωτῶν, ψάλλων ὅτι θὰ συντρέψῃ τὰ μέλη τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος. Πρὶν ὅμως διαπράξῃ τοῦτο, ἔρχονται δύο ξένου ὀπλοφόροι, καὶ ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ Μαρία του, ἡ παλαιὰ του φίλη, ἣτις μῆνας παύλους τὸν ἐξήτει ματαίως, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ ἀνδρεῖος βλαστὸς, στρατηγῶν ἤδη, πιθανῶς δὲν ἐκρύπτετο. Ἀλλ' ἡ Μαρία, ἐννοοῦσα ὅτι ὁ Μάρκος δὲν τὴν ἠγάπα εἰμὴ ὡς ἀδελφός, καὶ μὴ ἀρκουμένη εἰς τοῦτο, περιφέρεται εἰς ἀγρίους βόχρους, καὶ ψάλλει εἰς τὰ πτηνὰ καὶ εἰς τοὺς ποικύνας· ὁ δὲ Μάρκος, μέχρι οὐ θραύσῃ ἄλλων ἐχθρῶν μέλη, συλλαμβάνει τὸν ἀντεραστῆν του, τὸν μνηστῆρα τῆς Ἑλένης, ὡς προδότην δῆθεν, καὶ οἰκτρῶς ζητοῦντα ἔλεος, ὑποσχόμενον μετάνοιαν, δικτάττει καὶ τὴν κρεμοῦν, ὁ ἀπάνθρωπος. Τότε φθάνει ἡ Μαρία βακενδύτης, — βακενδύτης δὲ, διότι μόνον ὡς ἀδελφός ὁ Μάρκος τὴν ἀγαπᾷ, — ἀναγνωρίζει τὸν κρεμασθέντα ὡς ἀδελφόν της, καὶ ἀράς προφέρουσα, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὰ δάση. Μέχρι τούτου προχωρεῖ τὸ ποίημα, καὶ ἐνταῦθα ἐδύνατο νὰ λήξῃ, διότι ὁ ἀναγνώστης οὐδὲν ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ περαιτέρω περὶ τῶν προσώπων αὐτοῦ, ὃν τὸ μὲν ἐκρεμάσθη, τὸ δὲ μαίνεται, τὸ δὲ, ἡ Ἑλένη, τῷ εἶναι ἀδιάφορον, ὡς μάλιστα φανέν, καὶ ὁ ἦρω; ὁ Μάρκος, ὁ τὰς φίλας του χρονολογικῶς δικαίων εἰς ἀρχαίας καὶ νέας, οὐδὲ συμπάθειαν ἐμπνέει, ἕνεκα μάλιστα τῆς ψυχρᾶς του ἀμώδητος, καὶ τὴν τύχην του συνεπλήρωσε, στρατηγῶν ἤδη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος· προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἀεζήμενος ἀπορροφᾷ πᾶν τὸ ἐνδιαφέρον, τίς φροντίζει ἂν ὁ Μάρκος ἢ νυμφευθῇ τὴν Ἑλένην, ἢ ἂν θὰ νυμφευθῇ τὴν Μαρίαν, ἢ ἂν διόλου θὰ νυμφευθῇ; Ἀλλὰ, κατ' ἐπιστολὴν τοῦ ποιητοῦ πρὸς τοὺς ἀγωνοδίκας, τὸ ποίημα ἔχει καὶ ἐξακολουθῆσιν. Ὁ Μάρκος, ὅστις δὲν φαίνεται πολὺ λεπτῶν ἀρχῶν ἄνθρωπος, πείθει τὴν Ἑλένην νὰ τὸν νυμφευθῇ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων της, δὲν ἠξεύρομεν διατὶ ἀρνούμενον. Ἀλλ' ἐπέρχεται ἡ Μαρία καὶ ταράττει τοὺς γάμους τῶν, κατηγοροῦσα αὐτοῦ ὡς ἀχαρίστου, καὶ ὡς φονέως τοῦ μνηστῆρος τῆς Ἑλένης, ἣτις Ἑλένη τὸν ἐγκαταλείπει διὰ τοῦτο, ἂν καὶ, ἤδη νυμφευμένη, ἦτον εὐλόγον ἢ ἀδικησὸν πλεον διὰ τὸν ἄλλον, διὰ τὸν παλαιὸν μνηστῆρα, ἢ ἄλλως ἐνομιζόμενον ὅτι ἐμίσει, καὶ ἢν καθὼ προδότην, ἔπρεπε νὰ θεωρῇ ὡς δικαίως τιμωρηθέντα. Ἐγκαταλιποῦσα δ' αὐτὸν, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν πατέρα της, ὅστις τὴν ἀποβάλλει, καὶ ἀποβιβάσων τὴν καταρῆται, αὐτὴ δὲ γίνεται μοναχῆ.

Μοναχὸς δὲ γίνεται καὶ ὁ Μάρκος μετὰ τὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν ἐξηκολούθησε πολεμῶν, καὶ ἐξομολογούμενος μίαν ἐσπέραν εἰς τὸν ἠγούμενον, τῷ λέγει ὅτι ἀπῆλθὸς ποτα τὸ σῶμα τῆς μνηστῆς του, τῆς μοναχῆς Ἑλένης, πνιγείσας ἐν ναυαγίῳ, καὶ ἀναγνωρίζεται μέχρι τέλους ἀδελφός τῆς Μαρίας, καὶ τοῦ ἀντεραστοῦ του ἂν ἐκρέμασε, καὶ υἱὸς τοῦ ἠγούμενου, δι' ὃ ἀπέρχεται εἰς σπήλαια καὶ ὄρη, καὶ ἐξ ἐνός τῶν ὑψηλοτέρων ῥίπτεται εἰς ποταμὸν καὶ πνίγεται.

ἴσως τοσούτον δὲν θὰ ἐνδιετριβόμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐναγωνίων περιπετειῶν τοῦ ποιήματος τούτου, ἂν δὲν ἐνομιζόμεν καλὸν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἀπὸ τίνος χρόνου οἱ πλεῖστοι τῶν ποιητῶν ἡμῶν ἦρωες, ἀφ' οὗ κατὰ τὸ μέλλον ἢ ἦτον πολεμοῦσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, δέχονται τὴν ἐρωμένην των, ἐρχομένην ὑπὸ ἀνδρῶν ἐνδυμα νὰ συμπολεμήσῃ μετ' αὐτῶν, ἐπειτα γίνονται μοναχοί, ἐπειτα ἐξομολογοῦνται, ἐπειτα ἀναγνωρίζονται ἀδελφοὶ τῶν ἐρωμένων των καὶ υἱοὶ τῶν ἐξομολογητῶν των, καὶ ἐπειτὰ ἀποθνήσκουσιν. Ὅλοι ἔχουσι συγγενικὴν τινα φυσιογνωμίαν, δαίφαινονται ὑπὸ τὸν αὐτὸν γεννηθέντες ἀστέρα, ἀστέρα ὅμως οὐ αἰ ἀκτίνας σπανίως διαλύουσι τὴν περιβάλλουσαν αὐτοῦ ἀτμοσφαιραν ψυχρολογίῶν καὶ ἀπίθανοτήτων.

Ὁ αὐτὸς ποιητὴς συγκαθυπέβαλε καὶ δύο Ἑλεγεία, τὸν Θάνατον καὶ τὴν Μεταγχολλαν, ἐν στίχοις ὀμοιοκαταληκτοῖς οὐχὶ κακοῖς, κοινῶν τόπων φορτικῶν ἐπαναλήψιν.

Ὁ δὲ Πάρκος τῆς Βορδῶνης ἔχει ὑπόθεσιν πεζὴν ὄλιαν, ἀπιθάνως συνοψασμένην. Ἡ Κυρία Παχυγιάννη, κάτοικος τοῦ πύργου, ἔχει κρίσιν δι' ἓνα κήπον πρὸς τὸν Μεχμέτ Βελίην, διοικητὴν τοῦ Μιστραῦ, καὶ τὴν κερδίζει. Κατ' αὐτῆς στέλλει ὁ Ἑμίνης πρὸς ἐκδικησὶν ληστὰς· αὐτὴ δὲ, καὶ τοὶ ἐγκαίρως εἰδοποιηθεῖσα, μένει μόνη εἰς τὸν πύργον μετὰ τῆς θυγατρὸς της καὶ δύο γεροντισσῶν, χωρὶς οὐδ' ἐνός καὶ ὑπῆρέτου, καὶ τὴν νύκτα, ὅταν οἱ λησταὶ ἐπέρχωνται, φονεύει προχείρως ἢ ἴδια τρεῖς τέσσαρας καὶ τὸν ἀρχιληστήν, καὶ ἐπειτα καταβιβάζει ἀπὸ τὸ παράθυρον, διὰ νὰ φύγωσιν εἰς τὰ ὄρη τὴν θυγατέρα της μετὰ μιᾶς τῶν δύο γυναικῶν. Ἐπὶ τῆς φυγῆς των δὲ συλλαμβάνονται, οὐχὶ μὲν ὑπὸ τῶν ληστῶν, ὡς ἦτον λίαν ἐνδεχόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Σελίμη, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἑμίνης, ὅς τις ἠγάπα τὴν κόρην, καὶ τῇ ἐψάλλε πρὸ καιροῦ μυστηριώδη ἄσματα ἐκ τοῦ ἀπέναντι λόφου, καὶ ὅστις ἔκων ἔκουσαν τὴν φέροι εἰς μοναστήριον, καὶ ἐκεῖ βαπτισθεὶς τὴν νυμφεύεται. Μεταξὺ δὲ βαπτίζομενος ἀναγνωρίζεται (ἰδοὺ, ἀναγνωρίζεται καὶ αὐτός!) υἱὸς τοῦ ἀναδόχου του. Ἐπέρχεται δὲ καὶ εἰδήσεις ὅτι ὁ Ἑμίνης ἀπέθανεν ἀπόπληκτος,

« καὶ οἱ νεόνυμφοι, ἀφ' οὗ τὴν εὐλογίαν ἐδέχθησαν τῶν μοναχῶν, εὐθὺς μετὰ τὸν δεῖπνον ἀπῆλθον ἕνα εὐρασιν ἄλλου τὸν φίλον ἕκνον! »

Ἡ δ' ὑπόθεσις τῆς Σκιάς τοῦ Κωνσταντίνου εἶ-

ναι κατὰ τοῦτο συγγενεστέρη πρὸς τὴν τοῦ Κολοκοτρώνου, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὴ καθαρὰ ἱστορία, δραματικωτάτου συμβάντος, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περὶ ἀρήγης, καὶ τοὶ πολλὰς ἔχουσα τὰς παρεβάσεις καὶ τὰς ἐπιφωνήσεις. Ὁ Κωνσταντῖνος μάλιστα, ἀπὸ τῆς 37 στραφῆς, ἐν ᾗ λέγει ὅτι τῆς προδόσεως τὴν Κωνσταντινουπόλιν α φίλις Εὐρώπης, ὁ καιρὸς θ' ἀποπλήρη τὴν ὄρην δι' ἔργων φιλίας, καὶ ὅτι ε πολλοὺς θὰ γεννήσῃ υἱοὺς Βεραγγέρους, ὡς ἂν ἦν ὁ Βεραγγέρος ὁ μόνος ἢ ὁ ὑπάτος τῶν φιλελλήνων, λαμβάνει μέχρι τῆς 54 στραφῆς ὕψος ἐφημεριδογράφου μάλλον ἢ πνεύματος μακροῦ, γνωρίζοντας καὶ ἀναγγέλλοντος τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου.

Μετὰ τὰ ποιήματα δὲ ταῦτα, ἀπαντῶνται τρεῖς ἕτερα, τοῦτο ἔχοντα τὸ κοινὸν πρὸς ἄλλα, ὅτι εἶσι τὰ μόνα ἀνήκοντα εἰς τὸ καθαρῶς λυρικὸν εἶδος. Ἡ λυρικὴ ποιησις, σπερουμενὴ πλοκῆς, εὐρέσεως καὶ ἠθοποιήσεως, εἶναι ἀπλὸς ἢ κραυγὴ τῆς καρδίας, ἢ διὰ μουσοπνεύστου γλώσσης ἀποκάλυψις ποιητικῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν. Ἐὰ ἀφευκτὰ ἐπομένως αὐτῆς προσόντα εἰσὶν, ὕψος ἰδεῶν, θερμότης αἰσθημάτων, στιχοουργίας ἀρμονία, γλώσσης κάλλος καὶ ἐντέλεια. Τὸ ἐν ἐν τῶν προκειμένων ποιημάτων, Ἡ καρικὴ καρδία ἐπιγραφομένη, ἔστρεφεται πᾶσαν τούτων τῶν ἰδιοτήτων σχεδὸν ἐντελῶς, καὶ λυπηρὸν θὰ ἐλογιζόμεθα, ἂν σπουδαίως ὁ ποιητὴς αὐτοῦ φρονῇ ὅτι λέγει ἐν τῇ 408. στραφῆ τῆς δευτέρας ᾠδῆς του, ὅτι α ἡ πόησις εἶναι τῆς ζωῆς του τὸ μόνον μέλλον. »

Ἀσυγκρίτως τούτων ἀνώτεραι εἰσὶν αἱ λυρικαὶ συνθέσεις αἱ ἐπιγραφομέναι α Ἐμπνεύσεις, αἵτινες δὲν εἶναι μὲν ἀπῆλλαγμένα ἐλαττωμάτων περὶ τὴν φρασεολογίαν καὶ κυριολεξίαν (α), ἔχουσι δὲ καὶ ἀσθενῆ χωρία, ὡς τὴν οὐχὶ ἀξίως ἐκείνης περιγραφομένην φοβερὰν σκηνὴν τοῦ Ζαλόγγου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἔχουσι τὰ ἐπαινετὰ, στιχοουργίαν μὲν ἀκριβῆ καὶ ἀρμονικὴν, γλώσσαν δὲ πολλάκις καλῶς κεχρωματισμένην, καὶ θερμότητα ποιήσεως εἰς τὸ αἰσθημα, καὶ εὐτυχεῖς τινες ἰδέαι πρωτοτύπως ἐκφραζόμενας. Ἐντονοὶ εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι στραφαὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ ζυγὸν Ἰππεριώτας!

« Ἀπ' εἶδα, ἀπὸ τῶν βράχων, ὅθεν ὁ φλογέων ῥέει, καὶ τὰ φεύματά του αὐρεὶ ὁ βραγγώδης Κωνσταντῖνος, αἱ ποσάκις δὲν ἐφάνη ὁ γενναῖος νὰ καλεῖται τοῦ Σουλίου ἀετός! »

» Ἡ καλὰ μὲν ὀπλοφόρον εἰς περιπέδιος κρηνοῦς ἢ Σουλιώτισσα παρθένος ἐκ τῶν μαυρῶν τῆς Ἑρέων ὡς μετέωρον ποσάκις δὲν ἐπέλαμψεν ὠραίων, τὸν ἄλῃν κατακτοῦσα μεθ' αὐτοῦ κεραινοῦς!

(α) Χ λ ὁ η θ ο λ ῆ (σ. 13), δ α κ ρ υ ἰ σ χ ν ὄ ν (σ. 15) κ ρ ῥ ο σ τ α λ λ α (ἐπιθετικῶς), π λ ε υ ρ ἄ (σ. 4), τὰ βήματα ἐξ ἀντὶ τοῦ ὅτι α μόνον εὐδὸν συρρεῖ μὲν τῆς α ὕρας (αὐτ.), ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι εἰ κ ὠ ν ἀσθενῶς γυναικῶς (σ. 13), καὶ κλαίει ὡς παιδίον, ὅ τ α ν τ ὁ δ ἔ ρ η μ η τ ρ ῆ ἰ δ (αὐτ.) κτλ.

«Πῶς δὲν δὴν ἦτο Κλέπτου φιλελεύθερος σημάδι,
πᾶσα φιλοῦσθε θύρην φιλοῦσθε ἀρματοῦ;
Τὸν ἐσφρίξα, τότε ἔβη ἤλεκτα γράτα, νέκ,
ἄλλου σπείρουσα τὸν τρόμον καὶ τὸν θάνατον ἄλλου.

«Πῶς βράχις, πᾶσα πέτρα, τὰ ὑψώματα, τὰ ὄρη,
τῆς ἀνδρείας σας δὲν κείνται Μαισουλῆτα ὑψηλά;
Πῶς ἀπέμαθεν ἡ χεὶρ σας τίσον εὐκολα τὸ δόρυ,
καὶ ἡ ὄψις σας ἐν μέσφ. τῶν κινδύνων νὰ γελᾷ;»

καὶ καλαὶ αὐτὰι αἰ ἐκ τῆς φθῆς πρὸς τὴν ἀνοιξίν.

«Εἰς τὴν ἐρήμην στήγην μου, ὦ χειλιῶν, τί θέλεις;
μὴ θορυβῆς τὰς ἐκέφεις μου, ἀπόδημον πτηνόν.
Ἄν στεναγμοῦς με στεναγμοῦς νὰ συνενώσης μέλλης,
ἔν νὰ μεμψῆς τὸν οὐρανόν,
πλησιάζον με ἄλλ' ἔδην ἡ ἀνοιξὶς σὰ στέλλη
τοῦ ἐργασμοῦ τῆς πρὸς ἐμὲ γαράσσον Ἐρημῆν,
ἔδην ἐκείνην ψάλλουσι τῆς γλώσσης σου τὰ μέλη,
δὲν ἤλθες εἰς κατάληθον, ὦ χειλιῶν, στείγη μήν.»

ὅπου ὁμοίως ἡ παρὰ φράσις α' εἰς κατέλληλοι στείγη
μήν» δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς λυρικής
ποιήσεως. Καὶ ποιήσιν περιέχει τὸ τέλος τοῦτο
τῆς φθῆς εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἰούδα.

«Ὡς φέρετρον τοὺς ὄμους των εἰς τὰ φρικτὸν φορτίον
προσέτερον οἱ δαίμονες, καὶ εἰς τὸν ἦδην κάτω
τὸ ὄμμα κατέβλεψον τῶν μαυρίων Ἐρινύων,
δὲν ἦ τῆν ἀμαρτίαν του εἰσέτι κατηγορεῖται.

«Ἄλλ' ὅτε τοῦ Ἀγέροντος προσήγγισαν τὸ βέδυμα,
τὸ βέδυμα ὀρίμον ἤλλαξε, φριχτόντων τῶν δαυμόνων,
ὁ κέρβερος εὐλόγησε καταπληγίς, καὶ μόνον
ὁ Κεῖν ἐπλησίασε τὸ ἀδελφὸν του πνεύμα.»

Προσερρήματα ἀνάλογα τοῖς τῶν ἐμπνεύσεων
τούτων ἔχει καὶ ἡ ἑτέρα συλλογή, ἡ ἐπιγραφόμε-
νη ε' Ποιήματα, ἡ κἄλλος στιχογραφία, ἀκριβείαν
καὶ καθαρότητα γλώσσης, φράσεως πλοκῆν ἔντονον
καὶ ἐπιμελῆ, ἂν οὐχὶ πάντοτε (α), ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ, καὶ ἐν γένει αἰσθησίν τοῦ καλοῦ ἐν τῇ γλώσ-
σῃ. Ἰπὸ δὲ τὸ ἐν γένει καλὸν αὐτῶν περιβλήμα,
περιέχουσι τὰ δοκίμια ταῦτα μεταξύ τινῶν ἀση-
μοτέρων, καὶ τιμῶν κοινῶν τόπων, συχνὰ τ' ἀ-
ποδεικνύοντα καὶ φαντασίας πλούσιον καὶ αἰσθημα-
τος περιουσίαν, ὡς εἶναι τὸ ποιημάτων τὸ ἐπιγρα-
φόμενον α' Ἀγαλιμ.»

(α) Ὁμοιοκαταληξία τῆς ληγοσύνης ὑπὸ ἀκριβῆς. Ἐξ ὁμοιο-
καταληξίας (στ. 122 καὶ 126), κατὰ παράθεσιν. «Οἱ ἦχοι εἰς
αὐτῆς φωνῆς σου» (στ. 821), στίχος παράνομος. Πολλὰ
οὐ ἀντιομοίως, ἵσως παρερμηνεία τῆς ἀνεπιγραφῆς, διότι
δὲν ἀπαντῶνται ἐν ὁμοιοκαταληξίᾳ. «Ἦ καὶ μετ' ἐσθ' ἡμεῖς
(στ. 84), φερετρον. Ὁμοίως α' ἡ φωνή σου θανάτου
ἀπελθόντων τῶν ἐκείνων σου» (στ. 214) ὁμοίως εἰς τὸ
πλούσιον «εἶδε τὰ βῆμα τῶν πενήτων, ὡς ἔβησαν ἐπὶ τῆ
εὐνοίαν τῆς τρυφῆς ἡ ἀπάτης,» κτλ.

«Ἦτον ὄρατον ἔγαλμα ἀρχαιοτάτων χρόνων,
φωθὲν ἐκ τῶν κατακτητῶν, σωθὲν ἐκ τῶν αἰώνων,
ἐλλίψιν εἶνα ἐξέφραζεν ἡ εὐγενὴς μαρφή του,
καὶ ἔργον μεγαλοφυῶς ἐφαίνετο τέχνητου.»

Τοῦτο ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς ὡς μάρτυρα τῶν ἡ-
μερῶν ἐφ' ὧν ἵστατο ἰδρυμένον, καὶ δι' αὐτοῦ πα-
ριστᾶ εὐφωδῶς μικρογραφίαν τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν
νομίζομεν δὲ δίκαιον νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν κηλᾶ
ὑποσχόμενον ποιητὴν τοῦτον, χωρὶς νὰ παραθέσω-
μεν καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ τι παράδειγμα, καὶ ὡς
τοιοῦτον ἐκλέγομεν μέρος τοῦ ποιήματι τοῦ ἐ-
πιγραφόμενου α' Ὁ μέγας Ἐπαίτης.»

«Ἄνεμος πνεῖ ψυχρὸς χειμῶνος,
καὶ ἦδη στρώμα παχὺ χιόνος
τὴν γῆν καλύπτει.
Ἦναι κλεισμένη πᾶσα αἰκία
εἰς τὸ χιόνον, καὶ ἡ ἐστία
σπιθῆρας ἴππει.

«Ἐπαίτης ἵσταται εἰς πρὸ θύρας,
κ' ἐξ ἡμιθώρατου ἐκχέει λυράς
ἰθὺς γλυκείας.
Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶν' ἐσθεσμένοι,
καὶ μ' ἔβλον τοῦτο ἐντὸς των μένει
πῦρ εὐφύας.

«Ἄνοιξάτε μεν, ἀνοιξάτε μεν!
Ἄλ' χεῖρες ἦδη αἰ γηραιαὶ μου
παγώνουν, φίλοι.
Σχεδὸν ἐξέλιπον ἡ ψυχὴ μου,
καὶ παγωμένη φεύγ' ἡ πνοή μου
ἀπὸ τὰ χειλῆ.

«Ἄσπλον δότε μοι σιγίματόν,
καὶ θά σὰς ψάλλω ἔσκα ὄρατον.
Στέγαμα μόνον
μ' ἀρκεῖ, καὶ ἔσπου μικρὸν ψυχίον,
ἀφ' οὗ διάγω, πεινῶν, τὸν βίον,
καὶ εἴ ποτε παύσω.

«Καί, θά σὰς ψάλλω ἔσκα ὄρατον,
ἔργ' ἀθανάτων καὶ ἡμιθέων
ἡ καὶ ἀνθρώπων,
ἔργα θά εἴπω μαγῶν ἄργιλα,
θά περιγράψω ἦδη ποιήματα
παικίλων τόπων.

«Ὅ' ἀπὸ τῆς στροφῆς ἡρώων
ἀπανταχόθεν δραμόνε' ἀθρόον
πρὸς τὸν ἀγῶνα,
ἔπου ὑπέβητε παρὲ τῆς Τροίας,
καὶ ἔπον σήμερον τὰ θηρία
πληθύνονται μόνον.

«Ὅθ' περιγράψω τοῦ Ἀχιλλεύου
τῆς πράξεως, ὅσων θνητῶν καὶ νέων
ἔπραξε θεῖα,
πῶς ἠγωνίσθη αὐτὸς μεγάλως
εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς ἐν τὸ κάλλος
ὕψιστ' αἰτία.

«Πῶς τῆς ἰσότητος ὁ Ἄναξ γέρον
πρὸς μακρὰς γῶρας τὸ βῆμα φέρων
ἀπὸ πλανήθη.
Ἐκεῖ δὲ τῶσας ἤκουσε γλώσσας
κ' ἔβλων ἀφ' ἑσθίας εἶδεν ὄψασας,
κ' ἔλαθεν ἦθη.

«Ἄλλα ἡ θεοῖσι ἐπαυξάνει,
καὶ νὰ με σώσῃ, οὐδεὶς ἐφάνη.
Οἱ ἐνοικοῦντες
θεοὶ παύοντα λησμονοῦσι,
καὶ τὸν ἔπαυον περιφρονοῦσι
αὐτοὶ πλουτοῦντες.

«Ἄνοιξάτε μοι. Τυφλὸς καὶ γέρον,
βῆμα κλονοῦμενον περιφέρων
τοσούτου χρόνον,
παντοῦ εἰρήσων σκληρὰς καρδίας,
παντοῦ βασάνους καὶ κακωνίνας,
παντοῦ τὸν πόνον.

«Πλανῶμαι πάντοτε συναβροίζων
γνώσεις, καὶ ἔμα διασκορπίζων
τὰ ἔσκατά μου.
Ἄλλ' οὐδ' ἡ μνήμη μου κ' ἂν θά ἔσση,
κ' ἡ πλῆξ τοῦ τόφου μου θά ἐγχεῖσθαι
καὶ τ' ὄνομά μου.

«Ἐν μέσφ. τόπων δεινῶν καὶ πόγων
με παρηγόρουν ἐλπίδες μόνον
ἀθανάσιαι.
Γενεὰς ἄλλας δικαιοτέρας
ἤλπισα μάτην. Ἴδου τὸ πέρας
ζωῆς ἀθλάς.

«Ἦ ὄρα ἔβησε τοῦ θανάτου,
ἐνφ' εἰς ὄνειρα ἀθανάτου
ἔπλεον κλέους,
καὶ μόλις ἀφ' ὀφθαλμοῦ ἀσμά,
ἤλπιζον, ἄφρον ἐγὼ, ἀκόμα
καίφους ὄρατους!»

«Ἄλλ' ἀφ' ἧς ἔπαυεν ἡ φθῆς του,
ἡ λύρα ἔπεσε, τοῦ προσώτου
κεῖμα ἀρχαῖον.
Ὁ τελευταῖος δὲ ταύτης στόνος
μὲ τὴν ἐσχάτην πνοήν του μόνος
ἐμείθη κλαίον.

«Καὶ με χιόνος τὸ πρῶτ' στρώμα
ποιμὴν εἰς εὐρε γέροντος πεπῶμα
κεκαλυμμένον.
Ἐκράτει ἔτι παρὰ τὴν χεῖρα
λύραν, κ' εἰς ταύτην α' Ὀμήρου λυράς
ἦν γεγραμμένον.

«Ἦ καὶ τῆς εἰρήνης οὐτ' ἐφάνη, (Α, 9). «Ἦ καὶ τῆς
εἰρήνης ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῆς (Α, 8). «Ἦ καὶ τῆς ἀνθ' ἡλίου πτόν
ἐπὶ τῆς εἰρήνης (Α, 18), κτλ.

Ἐτερον δὲ τῶν Ποιημάτων τούτων, ἐπιγραφόμε-
νον α' πρὸς τὸν Κανάρην, ὃ περιέχει τὴν αὐτὴν
σκηρὴν ἧτις περιγράφεται καὶ ἐν τῷ Καλοκατληξίᾳ,
τὴν τῆς ἐν Χίῳ πυρπολήσεως τῆς Ναυαρχίδος,
πολὺ θμως ἐκείνης καλλισπέστερον. Παρατρέχουμεν
δμως αὐτὴν, διότι ὑπ' ὄψιν ἔχομεν καὶ τρίτην τοῦ
αὐτοῦ ἀνδραγαθήματος ἐξεικόνισιν, ἀμφοτέρων τῶν
ἄλλων ζωηροτέραν καὶ ποιητικωτέραν, καὶ περι-
χομένην ἐν ποιήματι ἀγοντι ἡμᾶς εἰς τὸ τελευ-
ταῖον ὄροπέδιον, ἐφ' οὗ θάλλουσι τὰ κάλλιστα τῶν
κατὰ τὸ ἐνεστώδες ἔτος γεννῶν ποιητικῶν προσιόν-
των. Τῆς κατηγορίας δὲ τοῦτο τῶν ἐπικῶν ἡ διη-
γηματικῶν ποιημάτων, ἐπιγράφεται α' Ἅγιος Μη-
νάς, ὃ καὶ διαπρέπει μεταξύ τῶν ἀξιολογωτάτων
ἐν τοῖς ὑποβληθείσιν, ἂν καὶ ὑπερβολικῆν εἰρομένην
τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποίησιν τοῦ ποιητοῦ, ἀξιοῦντος
ἐν τῇ ἄλλῃ ὥραϊα πρὸς τοὺς κριτὰς προσφωνῆσαι
του, ὡς ἀντιπαρὰβληθῆ πρὸς ἕνα τῶν συνεχέστερον
στεφάνων ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις, δὲν καὶ εἰρωνεύει-
ται, λέγων

«καὶ με τοὺς ἐξαμέτρους του, ἐξάπηξεν τὸ πλάτος,
ὁ φίλος Ὀρρανήθης μας δὲν με ποσὶ συγγραφοῦν.»

διότι, ἂν καὶ τὸ ποιήμα του ἔχη πολλὰς ἀρετὰς,
δι' ἧς δύναται ὁ ποιητὴς νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐφάμιλλ-
λος τῶν προκρίστων ἀνδρῶν, ἔχει δμως καὶ ἐλατ-
τώματα, δι' ἃ ἔπρεπε νὰ ποιηθῆ τὴν σύγκρισιν
προκαλῶν πρὸς ἕνα τῶν μάλλον εὐδοκίμησάντων
μεταξὺ αὐτῶν.

Ἀρχόμεθα δ' ἀπὸ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ποιή-
ματος τούτου, καθ' ὃ θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ἤττονα
τῶν προτερημάτων, καὶ εἰς αὐτὰ θέλομεν λεπτο-
λόγως μάλλον ἐνδιετριφεῖν, διότι ὅσο πλησιέστερον
τῆς ἐντελείας τὸ ποιήμα, τόσο ἀξιώτερον προσο-
χῆς, ὅσο χρηστοτέρας παρέχει ἐλπίδας ὁ ποιη-
τῆς, τόσο ἀφρονότερος πρέπει νὰ διαφιλῆται ὁ
σπόρος τῆς ἐπικριτικῆς, καθὸ δυνάμενος ποτὲ ἐκ
γονίμου ἐδάφους νὰ βλαστήσῃ γενναίους καρπούς.
Ἄλλως τε εἰς καλὸν ποιήμα δύναται τις νὰ κατα-
δείξῃ λεπτομερῶς ἐλαττώματα εἰς δὲ κακὸν, τί
νὰ καταδείξῃ ὅταν εἶναι ὄλον ἐλάττωμα;

Καὶ ὡς μὲν πρὸς τὴν στιχογραφίαν, πλὴν τῆς ἀ-
τελοῦς εἰς τὴν λήγουσαν ὁμοιοκαταληξίας, ἀπαν-
τῶνται καὶ τινες, σπάνιοι δμως, τραχεῖς ἢ παρά-
νομοι στίχοι (α), καὶ τὸ αἰσθηματικὸν ἐνδομήχως
(Α, 8), πρέπει ὡς ἀτέλεια νὰ θεωρηθῆ, διότι εἰς
τὴν καθαρὰν τοῦ ὄλου ποιήματος γλώσσαν δὲν ἐγ-
χωρεῖ ἡ τοιαύτη τῶν φωνηέντων συναλοιφή, ἡ δ'
ἐκθλιφῆς ἐστὶν τραχεῖα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὸ τὴν
γλωσσικὴν ἐποψίν ἀπέδει πρὸς τὸ λοιπὸν καθα-
ραῖον ὕψος ἡ συγκοπή εἰς τὸν ἔσθ, καὶ ἔτι μάλ-
λον ἡ καὶ τοῖς χυδαῖσι ὀλίγον συνήθως κείνου
(Γ, 15), καὶ τοὶ παρὰ οἱς ἀρχαῖοις ἀπαντωμένοι.
Ὁμοίως μεμφομένα καὶ τὴν γενικὴν δὲν ὠραίαι.

(α) «Ἦ καὶ τῆς εἰρήνης οὐτ' ἐφάνη, (Α, 9). «Ἦ καὶ τῆς
εἰρήνης ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῆς (Α, 8). «Ἦ καὶ τῆς ἀνθ' ἡλίου πτόν
ἐπὶ τῆς εἰρήνης (Α, 18), κτλ.

τοῦ πατρὸς (Α, 3), καὶ ἀφελόμεθα μάλιστα τῆς περιπέτειας ὅτι ἐνετόχουμεν τῆ κακοζήλω τούτῳ ιδιοτισμῷ οὐχὶ μόνον ἐν ἐκείνοις τοῖς ποιήμασιν, ἐν οἷς οὐδὲν ὑγίει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνὶ τῶν δοκιμωτέρων, ὅπως ἐξαριστώμεν κατ' αὐτοῦ, κινδυνεύοντος, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου ἀντλου τῆς χυδαιολογίας· νὰ κατακλύσῃ τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, καὶ προστατευομένου ὑπὸ τινῶν θεωρούντων ὡς ἀποπνεόν κλασικὴν χάριν τὸ καὶ μοῦ εἶπες καὶ σοῦ εἶπα, καὶ δι' ἄσχυριζομένων ὅτι τὴν ἀργαίαν καὶ παρ' ἡμῶν τόσον εὐκόλως καθιερωθεῖσαν δοτικὴν πρῆπει, ν' ἀντικαθίστῃται οὐχὶ καὶ διὰ τῆς ἐν κοινῇ χρήσει αἰτιατικῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς γενικῆς, ἐπὶ τῆ κωμικῆ, λόγῳ ὅτι ἀμφότεραι εἰσι πλάγιοι πτώσεις; καὶ ἕτερα δὲ τιμὰ ἀπαντῶνται τὰ καταχρηστὰ ἐν τῷ ποιήματι, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς γραμματικῆς ἀκριβείας, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπι σπουδαϊότεραν τῆς φράσεως καὶ τοῦ ὅρους, ὡν παραδείγματα συντομίας χάριν παραπέμπομεν εἰς σημείωσιν (α).

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον τῶν ἐλαττωμάτων εἶναι, νομίζομεν, ἡ τοῦ μύθου τοῦ ποιήματος εὐρεσις καὶ διασκευή. Ἐνός περὶ ἐσπέραν ἀνήλθεν εἰς τὸ ἐν Χίῳ ἐρημικλήσιον τοῦ ἀγ. Μηνᾶ, καὶ ἐβαρυνθῆμε ἀναπολὼν τὰς σφάγας ὧν ἡ θέσις αὐτῆ ὑπῆρξεν ἐν τῶν φοβερῶν θεάτρων, διότι καὶ αὐτὸς ἦν τῆς σκηνῆς ἐκείνης ἥρωας καὶ θῦμα. Βλέπων δὲ αὐτὸν γέρων ἱερεὺς, καὶ ἐνοῶν ὅτι

« μέγας πόλεμος τελεῖται αἰσθημάτων
ἀνίας, παθημάτων,
ἐνὸς ἀ γ ν ἢ σ ψυχῆς »

καὶ ἀκούων αὐτὸν « ἐκφωνοῦντα φ ρ ι κ α λ ἔ ω ς » ὅτι τὴν κόλασιν αὐτὴν τὴν κλείει εἰς τὰ στήθη », « ἐθλίβη καὶ αὐτὸς », καὶ τῷ λέγει ὅτι ἠμίλει πρὸς α δυστυχέστερον ὃ αὐτοῦ, διότι

« καὶ ὑπὸ μέσσωπον ὠγρὸν
καὶ ἐρητιδομένον
δὲν κρῖται ὑπὸ πλῆθεινον
καὶ ἄργιλον συνειδὸς »

ἐνθ' αὐτοῦ τὴν ψυχὴν α φλέγει κρατῆρ παθῶν σφοδρῶν. Ἀφ' οὗ δ' οὕτως ἐκ πρώτης ὄψεως ἐνεπιστεύθησαν ἀλλήλοις ὅτι μέγала ἦσαν τὰ δυστυχήματα καὶ τὰ πάθη των, προσέρχοντά εἰς τοῦ γχοῦ τὴν πόλιν, ὅπου

(α) α λ κ ο ο μ β ᾶ (Α, 4), λέγει λατινικῶς « Ε γ γ η ρ ᾶ σ α ς » (Α, 7), ἀντί γράσας. « Δ α κ ρ υ β ρ ε χ ἔ ε ς » (Α, 13), ἀντί θακρὺρεκτον. « Π γ γ (ξ ω » (Α, 20), ἀντί ἔγγισω.

« Π ἄλλη (χερ) μ' ἀθυμίας
τὸ μέσσωπον κρατεῖ,
ὡς ἀ γ θ ρ ω π ο ς, ὅστις ζητεῖ, κελ. » (Α, 6)
« Ἡ χερ δὲν κρατεῖ μ' ἀθυμίας, οὔτε ἰσοῖκεῖ ἀνθρώπου. » « Ἐ ν μ ἔ σ φ ρ α γ ἦ ς » (Α, 3) ξενικόν. « Φ ο β ε ρ α αἰσθημάτων » (Αὐτ.). τὰ ἐμπνεόμενα ὑπὸ ἥχου. « φ ρ ι κ α λ ἔ ω ς ἐκφωνεῖ » (Α, 9). « Τὸ πάθος κινεῖ τὸ β ἄ θ ο ς τ ὠ ν σ τ ἔ ρ ν ω ν » (Αὐτ.). « Τ ε λ ε ῖ τ α ι πόλεμος » (Α, 18). « Ἀπὴν ἀ λ γ ρ ε ῖ ν ἢ » (Αὐτ.). ὅπου τὸ ἐπίθετον παρελείπει. « Ἐ κ ε φ μ ᾶ τ ε ῖ ς ε τοῦς ἐχθροῦς (Β, 1). « Β μ ἦ γ ὁ ς φάλλων. » (Γ, 18). « Δ α β ὠ ν θ φ ο ς ἔ μ π λ ἦ κ ο ο υ » (Αὐτ.) κτλ.

« ἐθρήνη τρίτον πλάσμα ἐπίσης ἀστυχίας »
« γυνὴ προδεθνηκία, ἀλλ' εἶτι θελκτικῆ »

« Ἀκόμα ἐν θῦμα συμφορᾶς » λέγει ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν ξένον, προσθέτων ὅτι « οὔτε τ' ὀ θ ῆ μ ᾶ γνωστόν τῷ εἶναι τῆς ἀθλίας ». Τότε ὁ ξένος διηγείται τὴν ἱστορίαν του εἰς τὸν ἱερέα, καὶ εἶναι « ὁ τῶν παθημάτων του βαρὺς ὄρμαθός » ὅτι παρευρέθη εἰς τὴν σφαγὴν τῆς Χίου, καὶ ἀπώλεσεν ἐκεῖ τὸν πατέρα καὶ τὴν ἐρωμένην του. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐξέρχεται τοῦ ναοῦ ἡ προδεθνηκία γυνή, καὶ α μετ' εὐήχου θερμῆς στοναχῆς » ἀνακαλέουσα « Παυλέ, Παυλέ μου », ἀναγνωρίζει ἐν τῷ ξένῳ τὸν ἐραστὴν της, ὡς καὶ ὁ ξένος ἐν τῇ προδεθνηκίᾳ γυναικὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἐρωμένην του Ἀγαθῆν. Καὶ τότε αὐτὴ, « μετὰ μικρὰν ἀλλ' εὐχλωτότον σιγὴν ἀκμαίου πάθους », διηγείται πῶς ἀπέφυγε νὰ γίνῃ γυνὴ τοῦ ἀρπαγῆς τῆς Ὀθωμανοῦ, ὅστις ἐνόσπε μετέχειρξιστο τὰς παρακλήσεις ἐνόσπε δὲ τὰς ἀπειλάς; πῶς δ' ὀ θ ῆ μ ᾶ μίαν ἡμέραν ἐντελῶς ἐξέμανη κατ' αὐτῆς, ἀφνης ἰδὼν ἕνα σταυρὸν ἐν αὐτῇ ἐφόρει, ἐκυριεύθη ὑπὸ φόβου, τὴν ἀφῆκεν ἐλευθέραν καὶ ἔφυγε. Τότε δ' ἐλθούσης τῆς σειρᾶς καὶ τοῦ μοναχοῦ νὰ διηγηθῇ τὰ συμβάντα του καὶ τὰ πάθη του, λέγει καὶ αὐτὸς ὅτι ἐγεννήθη Χριστιανός, ἀλλὰ « μικρὸν παιδίον τὸν ἤρπασαν τοῦ πατρικοῦ τοῦ οἴκου », καὶ τὸν ἐτούρκευσαν. Γενόμενός δὲ κατ' ὀλίγον μέγας χριστιανομάχος καὶ Ησαῖας, παρευρέθη, καὶ πολλὰς Ὀθωμανίας ἐπραξεν, εἰς τὴν σφαγὴν τῆς πατρίδος του Χίου, καὶ μετὰ τῶν ἡρπαστῶν τὴν Ἀγαθὴν, ἢ ἀνεγνώρισεν ὡς ἀδελφὴν του, ὅταν εἶδε τὸν σταυρὸν ἐν αὐτῇ ἐφόρει. Μετὰ δὲ ταῦτα παρευρέθη καὶ εἰς τὴν πυρπόλιν τῆς ναυαρχίδος, καὶ ἐκτοτε μεταμεληθεὶς, καὶ εἰς θεογνωσίαν ἐλθὼν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ὀρχηκίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ καταντήσας τέλος εἰς Χίον, ἐμενεν ὡς ἱερεὺς εἰς τὸν ἀγ. Μηνᾶν. Καίρῳ δὲ τινὰ μετὰ τὴν τριπλὴν ταύτην ἐξομολόγησιν, οἱ δύο ἄνδρες ἀπέθανον, διότι πλησίον τῆς μονῆς ἐκείνου δύο τάφοι, καὶ ἐπ' αὐτῶν προσνήγετο « γράτα γυνή,

« σεμνὴ ὡς νάρκισσος ὠγρὸς, ὡς τὸν μελαγχολικῆ ».

Μετὰ ταῦτα δὲ ἀπέθανε καὶ αὐτὴ, διότι ὁ ποιητὴς « ε τοῦς τάφους ἐπανέκωψε μετὰ καιρὸν ἀδύμως; « ἀλλ' ἀντι δῶν . . . εἶρε τρεῖς ».

Τοιαύτη εἶναι ἡ πλοκὴ τοῦ ποιήματος ἐν αὐτῇ δὲ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι ὄλοισι αἱ συμφοραὶ καὶ ὄλος ὁ ὄρμαθός τῶν παθῶν τῶν προσώπων, τοῦλάχιστον τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν, εἰσι κατ' οὐδὲν ἀνώτερα τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφορῶν ὅσαι ἐπέπεσαν ἐπὶ τὴν πολυτάστονον Χίον κατὰ τὴν φοβερὰν τῆς σφαγῆς ἐκείνην ἡμέραν. Ὄταν ὁ ποιητὴς ἐξέλισσῃ ζωηρῶς ἐνώπιον ἡμῶν τὴν αἰματηρὰν καὶ πολυδακρυὴν ἐκείνην εἰκόνα ἐξολοθρευσεως τοσοούτων χιλιᾶδιον ἀνθρώπων, σφαγῆς συζύγων εἰς τὰς ἀγκάλας συζύγων, ἀδελφῶν πλησίον ἀδελφῶν, βρεφῶν εἰς ποῦς μαστοῦς τῶν μητέρων των, καταστρεφῶν καὶ

σεων, τίνα ἰδίαν συμπάθειαν δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν ἢ Ἀγαθὴ καὶ ὁ Παῦλος, οἵτινες εἰσι δύο ἐν μυσίᾳ, καὶ οὗτοι οὐδὲ καὶ παθόντες ὅσα οἱ ἄλλοι, καὶ μέχρι τέλους ἀβλαβεῖς σωθέντες, ἕσον καὶ ἂν κλαίωσι τὰς συμφορὰς των καὶ τὰ α ψυχῶδρα » των πάθη. Καὶ ἐπειδὴ περὶ παθῶν ὁ λόγος, ἕς ἐνθυμίσωμεν ὅτι παρὰ τοῖς νέοις ἡμῶν ποιηταῖς μαγίστη γίνεται χρῆσις καὶ κατάχρησις τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφορῶν, αἰσθηματικῆς κληρονομίας, νομίζομεν, τοῦ Ὀδοιπόρου, θεοῦ υἱοῦ τοῦ Βύρωνος.

Ἡ βῆσις λοιπὸν αὐτῆ τοῦ μύθου δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς, διότι τὸ ἐνδιαφέρον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας εὐρίσκειται κατεστραμμένον, καὶ ψυχρῶς ὁ ἀναγνώστης παρορᾷ τὰς βανίδας τῶν θακρῶν τῶν ἡρώων τοῦ ποιήματος, ὅταν ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ὠκεανὸν τῶν θακρῶν ὅλης τῆς νήσου. Ἐπειτα δὲ πόσον ἐξηυρημένον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀπίθανος ἡ πλοκὴ! Πῶς ἐκ τῆς πρώτης ὄψεως τοῦ ξένου ἐνοσε ἀμέσως ὁ ἱερεὺς ὅτι ἡ ψυχὴ του εἶναι ἀγνή, καὶ ὅτι ἔχει παθήματα καὶ ἀνίας; Ἡ ἀθυμία αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ προσέρχεται καὶ ἐξ ἀπλοῦ καμάτου, ἢ κεφαλοπόνου, ἢ ἀλλης τινὸς αἰτίας, περὶ τῆς ἀδιάκριτον ἦν ἴσως νὰ πολυπραγμονῇ ὁ ἱερεὺς; Ἐπειτα ἔστω ὅτι κατὰ τύχην εἰς τὸ αὐτὸ ἐρημικλήσιον ἀπηντήθησαν ὁ ἀδελφός καὶ ὁ μνηστῆρ τῆς Ἀγαθῆς. Ἀλλ' ἡ τύχη αὐτῆ πρεπε νὰ εἶναι θαυματουργός, ὥστε νὰ φέρῃ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν, ἀδελφόν, ἀδελφὴν καὶ μνηστῆρα, ἐκ διαφόρων γωνιῶν τοῦ κόσμου ἠρμωμένους, ἀγνώστους πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκεῖ ἀναγνωρίζομένους. Τὸ δὲ τῆς ἀναγνωρίσεως τετριμμένον τέγνημα, δις ἐπαναλαμβάνεται ὡς πρὸς τὴν Ἀγαθὴν.

Ἐπειτα, ἀφ' οὗ ἐκ τῆς σφαγῆς τῆς Χίου ἐσώθη ὁ Παῦλος, ἂν ἦτον ἀνθρώπος ἔχων ἀξίωσιν νὰ ἐμπνεύσῃ συμπάθειαν καὶ ἐνδιαφέρον, ἐπρεπεν, ἀντὶ νὰ περιφέρεται εἰς τὰς ἀγρίας ὄρδας τῆς Ἀσίας, ζητῶν ματαιῶς τὴν ἐρωμένην του, ἥτις, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, πιθανώτατον ἦτον νὰ σφάγη καὶ αὐτὴ, ἐπρεπε νὰ ζωπῆ τὸ ξίφος τοῦ στρατιώτου, καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του, ὅτε καὶ ἡ μνηστῆ του ἦν εὐκολώτερον νὰ τὸν εὕρῃ. Ὁ δὲ Ἀβδουλάς, ἀφ' οὗ τόσον καιρὸν εἶχε τὴν Ἀγαθὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ τόσον περιπαθῶς τὴν ἠγάπα, πῶς ἦν δυνατόν νὰ τὴν βλέπῃ καθ' ἐκάστην πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγ. Μηνᾶ, καὶ νὰ μὴ τὴν γνωρίσῃ; ἴσως μάλιστα ἀπίθανον εἶναι νὰ μὴ τὸν γνωρίσῃ καὶ αὐτὴ, διότι ὡς μοναχός ἐπρεπε νὰ ἔχη τὸν πύργον, ὡς τὸν εἶχε καὶ ὅταν ἦτον παῖς. Τοιαύτην ἢ παρελθούσιν τῶν ἐτῶν ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν. Ἄλλως τε, ἂν τόσα πρῆλλθον ἔτη, διατὶ ἡ Ἀγαθὴ μόνον πρὸ τριῶν ἐτῶν νὰ ἔλθῃ εἰς Χίον; Πῶς διέτριβε πρὶν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της;

Ἀλλὰ τέλος πάντων εὐτυχῶς ἀναγνωρισθέντες, διατὶ ν' ἀποθάνωσι; Διατὶ ὁ ἱερεὺς, ὁ πρῶτος Ἀβδουλάς δὲν νομφεῖται τὴν ἀδελφὴν του πρὸς τὸν

Παῦλον; Ἡ ζωὴ των, τῶν δύο καὶ μνηστῆρα, δὲν καθίσταται ἀδύνατος ὡς ἐκ τῶν προλαβόντων των, καὶ ὁ Ἀβδουλάς αὐτὸς διὰ τῆς μετανόιας του ἐξηγόρασε τὰς πρῶτὴν κελίας του. Ὁ θάνατός των δὲν πηγάζει ἐξ αὐτοῦ τοῦ δράματος, διὰ τοῦτο εἶν' ἐπιεισόδιον μὴ συγκινοῦν.

Ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα περὶ τὴν πλοκὴν ἐξαγοράζουσι στιχογραφία ἀρμονικὴ, ἰδέαι καλαὶ καλῶς ἐκφραζόμεναι, γλῶσσα συνήθως γραφικῆ, φαντασίας ζωηρῆς, εἰκότων ἀλήθεια, τὰ πλείστα τῶν προτερημάτων ἄτινα, ἂν ἐφημερόζοντο εἰς ὑπόθεσιν καλῶς ἐπινοημένην καὶ συναρμολογημένην, ἐδύνατο νὰ παραγγάγῃσιν ἀριστον ποιητικὸν προῖόν.

Ἴδου ὠραῖαι τινὲς περικοπαὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς φοβερᾶς ἐν Χίῳ σφαγῆς τῶν χριστιανῶν. (Λαμ. Β. 18 — 20.

Ἐνθ' αὐτὰ ε τὴν θῦραν συμβαίνου,
πρὸς τὴν κάτω γωνίαν ἐκεῖ
ἠκολούθει σκηνὴ τραγικῆ.
Οἱ ἐγθροὶ τὴν κρημνίζουσι καὶ ἐμβατῶν.
Εἰσπνῶσαι δ' ὡς πύργου πινῶσαι,
ὡς εἰς πολυμυκὸν λυκοὶ κακοί,
καὶ ἐν τῷ αἵματι διψῶν φινικοί,
τὸν θεὸν βλασφημοῦσιν αἱ γλῶσσαι.
Σφαγὴ ἤρξατο τότε ἀργία,
μικτὴ μ' ὄβρις, κραυγὰς καὶ ἀπειλάς,
μὲ πικρὰς πιστολίαν βολάς,
καὶ μὲ κτύπους ἑσπῶν εἰς κελιάς.
Τότε ἤχησε μέγιστος Ἄσιας
τοῦ θανάτου φρικώδης κλυθυμῶς,
ὡστὲν κτύπων πολλῶν μυκηθμῶς,
ὡς βοῆ μακρῆς τρικυμίας.

Καὶ μὲ αἶμα δακρυῶν ἐβάφη
ἡ τὴν χεῖρ ἀνοστέλιτος γῆ,
εἰς τὴν ἀνοιξαν, θεία ἐργῆ,
τρισχιλίαν θυμάτων οἱ τάφοι.
Σφάζουσι, σφάζουσι! . . . τοὺς τέρπει τὸ κῆμα,
καὶ ὁ λόγος φεμύσεως ψυχῆς,
ἡ ἤχῃ οὐκίτης στοναχῆς,
τοῦ πατρὸς τὸ νεκρόσθεσον βλέμμα.
Τὸ τεκνίον ἢ μήτηρ ν' ἀρπάξῃ,
ε τὰς ἀγκάλας σφιγκτὰ προσπαθεῖ,
πρὶν τοῦ Τούρκου τὸ λάμπον σπαθί,
ὡς ἀρνίον ἀσπλάγχνος τὸ σφάζῃ.
Καὶ ἐκεῖνος τὰς χερὰς ἐκτείνει
πρὸς αὐτὴν μειδιᾷ Ἰακάρ,
ὡς νὰ ἦτον καμμία γὰρ
εἰς τοῦ βίου τὸν ἔσχατον ἠρήνον.

Καὶ ἡ σζύγος, κρέμουσα ὄλη,
σώτηριαν εἰς μάτην ζητεῖ
ὅπου ἄλλοι ἐρώτων με εστὴ
μὲ χαρὸν θελκτικῶς ἠτομῶλει.
« Ὡ τί φοβῆ! Παγῶνα ἀνύμα
εἰς ἀνάμνησιν τῆς σφαγῆς!
Παρομοίαν σφαγὴν ἐπὶ γῆς
τοῦ ἡλίου δὲν εἶδε τὸ θῦμα,

οὐδὲ τόσο ἀντήχησαν θῆνοι
καὶ δεήσεις, θαυρώων μεστὰι,
εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πλάστου ποτῆ,
ὡς οἱ σύμπικνοι θῆνοι ἐκτίνοι.
Ἄλλου ἔβλεπε μέλη κομμένα,
ἀλλοῦ βρέφη χωρὶς κεφαλῆς . . .
Ἐμπετόρησ' ἐδῶ ἡ Ἰλλίς
μὲ ἐντόθια κάτω χιμένα.

Ἰδοὺ δὲ καὶ πόσον ἐντόνως εἰκονίζει τὴν πυρπό-
λησιν τῆς Ναυαρχίδος, τὸ ἐνδοξον ἐκείνου ἀντίποινον
τοῦ μεγάλου κακουργήματος. (Ἰσμ. Δ, 31—33.)

Ἄποσον τότε θέματα φαικῶδες ἠνεύθη !
Ἄποσοι Βεζουβίου
κρατήεις, μετὰ συγμῶν ἐξέλαμψαν ἀγρίου,
καὶ πόσον ἐκατέρωθεν ἐστάνεζαν ἡ ἔχθη,
δύσκολον εἶναι νὰ εἰπῶ· οὐτ' εἶπα ποτὲ τόσας,
πρὸς ἀθύρτους ἠχηρὰς καὶ μακρομένεας ἰγλώσσας !

Κραυγαὶ δὲ, κρότοι καὶ κλαυθμοὶ μικτοὶ μὲ βλασφημίας
ἐν μέσῳ τῆς πυκνῆς πυρῆς,
ἐτέλουν εἶδος μουσικῆς καὶ ἀριστίας φθεγγῶν,
μόνον γνωστῆς εἰς τὰς ἐπικτάς τοῦ ἔδου τῆς ἀγρίας.
Αὐτὰς δ' ἐσοκέρπει· ὁ ἀήρ εἰς ἀσύλον σιγῆς ἔσταν,
καὶ τὰς ἐπανελάμβανεν ὁ μελανὸς βελώνων.

Καὶ ὡς ἡμέρα ἐγίναν τὰ ταρταρώδη σκόπη,
Ἐκ πρώρας δὲ καὶ πρῦμνης,
περιφοδοὶ, φε β ε ρ α χ ὀ ἰ τοῦ βίπτου· ἐντοδὲς λίμνης,
ἵς τὴν Ὀλύμπου κατέπιπτον καὶ ἔσχατοι καὶ πρώτοι,
κ' ἠμειναιὲς ἐκ τῆς πυρῆς, ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων
τὸ ἄλλογος ἐδοκίμαζον δύο πικρῶν θανάτων.

Τέλος τὸ σπῆρος ἔφαγε τὸ ἀπληγστον θηρίον,
καὶ ἡ πυρὶς ἡ ἐντοδὲς
ἀνάψασα, ἵς τοὺς οὐρανούς. ἔπαυσε χειμαρῶν φωτός,
καὶ μὲ πατάγουσ' ἔσειε τὴν γῆν ἐκ θεμελίων.
Τὸν ταῦρον ἔλουσαν ὡς φῶς Ἰλιῶς βοδοδακτύλου,
κ' ἀντήχησ' εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Κάβμου καὶ Σιπύλου.

Κ' ἔπεσε χλόαζε πυκνὴ πτωμάτων καιομένων
ἰστίων τε καὶ ἔυλων
καὶ ἀγκυρῶν κ' ἀλύσεων καὶ φλογισθέντων ἔλων
καὶ πυροθῶλων πορφυρῶν καὶ πεπυρωκτωμένων.
Τὰ βῆμα τῶν ὀφθαλμῶν μακροδῶς σκορπίζει,
καὶ εἰς τὴν πτωσίν των ἡ γῆ θοαίεται καὶ καπνίζει.

Ἄλλ' εἰς τὴν νύκτιον σιγῆν τὸ πᾶν ἐπέφη πάλιν,
κ' ἠκούσθη πάλιν σιγαλὸς
νὰ κλαυθμῶν εἰς τὰς ἀκτὰς ὁ ἡμέρος αἰγιαλός,
καὶ νὰ στενάζῃ ὁ ζέφυρος ἵς τοῦ ἀνθους τὴν ἀ γ κ α λ ἠ ν
Ἰσοψία ἵ σ χ ὀ ς, τὴν ζωὴν ἐπέβλη ἐντοδὲς γῶων,
κ' ἐπλήρωσ' αἶμα ἔνοχον τὸ αἶμα τῶν ἀθῶων.

(Ἔσται τὸ τέλος.)

ΕΜΠΟΡΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ.

(Τέλος. ἴδε φυλλάδι. 238, 239, 240 καὶ 241.)

—οοο—

Ὁμολογῶ ὅτι δυσανασχέτων ἐξακολουθῶ τὴν
διήγησιν παθημάτων μὴ εὐρισκόντων καὶ ἀνακού-
φισιν. Ὁ ταλαίπωρος Ἰλλίος ἐργαζόμενος ἀνευδῶ-
τως ἤρχισε νὰ αισθάνεται ἐλαττούμενον τὸ φῶς τῶν
ὀφθαλμῶν του· ἠσθάνετο μάλιστα ἐντοδὲς αὐτῶν καὶ
δριμυτεῖς πόνους. Ἀδιακόπως ἔβλεπε σπινθῆρας πτε-
ρυγίζοντας, καὶ μαυρωπὰ φαντάσματα πετώμενα
περὶ τὸ φῶς τοῦ φανοῦ. Ἰναγκασμένος νὰ ἐργάζεται
καὶ τὴν νύκτα, καὶ νὰ ἔχη προσηλωμένους τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς εἰς τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν τῶν χειρογρά-
φων, ἠγγίξε νὰ στερεθῇ τοῦ φωτός του. Ἐκριναι-
λοῖπὸν χρεὸς μου νὰ προσκαλέσω εἰς τοῦτο ὄλην
τοῦ τὴν προσοχὴν· τοῦτο ἀκούσας ὁ ταλαίπωρος·

— Θεέ μου, ἀνεφώνησε πλήρης ἀπελπισίας,
σῶσον τὴν δρασίν μου· τὴν δυστυχίαν τὴν ὑποφέ-
ρω δι' αὐτὴν ἐγεννήθην, καὶ τὸ ἠξέυρω· ἀλλὰ,
Θεέ μου, νὰ μείνω τυφλός!

— Ὅχι μόνον δὲν ἠμπορῶ νὰ σῶς ἀπατήσω, ἀλλὰ
καὶ χρεὸς ἔχω νὰ σῶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν ἐξα-
κολουθῆτε νὰ ἐργάζεσθε ὅπως καὶ σήμερον, θὰ χά-
σετε ἀφεύκτως τὸ φῶς σας.

— Εὐκόλος εἶναι, ἰατρέ μου, ἡ παραγγελία
σας, ἀνέκραξε μὲ τόνον ὀδυνῶν, ἀλλὰ πῶς νὰ κά-
μω; Μὲ παραγγέλλετε νὰ μὴν ἐργάζομαι· ἀλλὰ
πῶς νὰ ζήσω; πῶς νὰ θρέψω τὴν γυναῖκα καὶ τὰ
τέκνα μου; Μήπως τὰ χρήματα θὰ πέσουν ἀπὸ
τὸν οὐρανόν; τί θὰ γίνωμεν, Θεέ μου, καὶ μάλι-
στὰ τώρα, ὅτε ἡ σύζυγός μου πλησιάζῃ νὰ γεννή-
σῃ; Ποῦ πόροι; ποῦ ἐλπίδες; τί νὰ γίνω; Χάρης
τῷ Θεῷ, ἡ σύζυγός μου δὲν ἠξέυρει τί μὲ εἴ-
πετε, καὶ σῶς ἐξορκίζω μὴ τύχη καὶ τὸ εἰπῆτε εἰς
αὐτήν. Ἀυποῦμαι τώρα διὰ τί ὁ Ἄλλορου δὲν ἐνήρ-
γησε νὰ μὲ κρεμάσῃ ἢ νὰ μ' ἐξορίσῃ. . . Καὶ
ἡ Μαρία καὶ ἐγὼ θὰ ἤμεθα τότε ὀλιγώτερον δυσ-
τυχεῖς· ἀλλὰ σήμερον! ἀλλοίμονον! . . . καὶ ἂν
ἀποθάνω τί θὰ κερδήσῃ ἡ ταλαίπωρος!

Εἶπε, καὶ ἀφῆκε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν χει-
ρῶν του, καὶ δάκρυα ἔρρευσαν εἰς τὰς παρειάς του.
Ἠκούσθησαν τότε τὰ κεκοπιακῶτα βήματα τῆς Κ.
Ἰλλίος ἀναβινοῦσης βραδίως τὴν κλίμακα· ἐλθοῦσα
δὲ ἐκάθισε πλησίον μου καὶ μὲ ἠτένισε περιλυστος.
Ὁ σύζυγός της μοι ἔνευσε νὰ σιωπήσω· οἱ ὀφθαλ-
μοὶ ὅμως ἐκείνης ἐστρέφοντο ἀδιακόπως πρὸς ἐμὲ
ὡς νὰ ἐμάντευε νέον δυστύχημα. Ἐγὼ δὲ εἶπον
μόνον ὅτι καλὸν ἦτο ἐὰν ὁ σύζυγός της εἰργά-
ζετο ὀλιγώτερον τὴν νύκτα, διότι καὶ οἱ υγιέστε-
ροι ὀφθαλμοὶ δυσκόλως ἀντέχουσιν εἰς τὸ τρέμον
φῶς, εἰς τὸν λευκὸν χάρτην καὶ εἰς τὴν μαύρην με-
λάνην.

Ἐν τῷ διαστήματι τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν αἴτινες
παρῆλθον μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου, ὁ Κ. Ἄλλορου

ἔπαθε πολλὰς ζυμίας· ἡ γρατὰ τὴν ὀποῖαν ἐπέσκε-
πτόμην ἀπέθανεν· εἰς τῶν ἀδελφῶν του, πλοίαρ-
χος, ἐναυγάτος καὶ ἐπὶ γῆ· ὑποθέτω ὅμως ὅτι δὲν
θὰ ἐλύπησε τόσον τὸν Ἄλλορου ὁ θάνατος τοῦ ἀδελ-
φοῦ του, ὅσον ἡ ἀπώλεια τοῦ πολυτίμου φορτίου.
Ὁ λόρδος Σκάμπλετ, ὁ οἰκείωτος φίλος του, φυ-
λακισθεὶς διὰ χρεὴν ἐγένετο αὐτόχειρ. Μαθὼν ὅτι
ὄλα ταῦτα τὰ συμβεβηκότα συμπεσόντα ἐνταῦθα
εἶχον συνταράξει τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐγὼ
δὲν εἶχον κατορθῶσαι νὰ κινήσω εἰς οἶκτον, εἶπον
πρὸς τὴν Κ. Ἰλλίος, ἥτις, ὡς προεβρέθη, εἶπεν ἀ-
ποκαταίει νὰ μὴ πατήσῃ πλέον εἰς τὴν πατρικὴν
τῆς οἰκίαν, ὅτι κατάλληλος μὲ εἶφαινετο ὁ καιρὸς
νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν πατέρα της. Ἴσως, ὡς μέ-
νων μόνος, θὰ ἠσθάνετο μικρὰν τινα τύψιν συνει-
δήσεως. Ἡ υγεία τοῦ Εὐγενίου ἐχειροτέρευε καθ'
ἐκάστην, καὶ ἐπροχώρει τῆς Κ. Ἰλλίος ἡ ἐγκυμο-
σύνη· δὲν ἔπρεπεν ἄρα νὰ παραμελήσωσιν οὐδένα
τρόπον σωτηρίας. Κλαίουσα συγκατετέθη ἡ ταλαί-
πωρος, ἀφῶν μάλιστα καὶ ὁ σύζυγός της εἶχεν ὀ-
μοίαν γάμψην μὲ τὴν ἰδικὴν μου. Τὴν συνώδευσε
λοιπὸν μέχρι τῆς Βακχολίας τῶν Ἁγίων Πάντων,
καὶ ἐκεῖ τὴν ἀφῆκεν· αὐτὴ δὲ, πάλλουσα τὴν καρ-
δίαν, διευθύνθη πρὸς τὴν τρομερὰν αἰλίαν, τῆς ὀ-
ποίας τὰ πρὸς τὴν πλατείαν παράθυρα ἦσαν
κεκλεισμένα μετὰ τὸν θάνατον τῆς θείας. Καὶ
ἐλθοῦσα ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς κιγκλίδος. Ἐ-
κεῖ εἶπεν ἀποθάνει ἡ μήτηρ της· ἐκεῖ καὶ αὐτὴ
εἶχε πάθει τόσα καὶ τόσα· ἐκεῖ κατόκει καὶ ὁ ἀ-
δυσώπτης πατὴρ της. Εἰς μάτην ἠγωνίσθη νὰ λά-
βῃ θάρρος· μὴ κατορθώσασα νὰ νικήσῃ τὴν ταραχὴν
της, ἔνευσε πρὸς τὸν Ἰλλίος, ὅστις ἐλθὼν παρέ-
λαβεν αὐτήν, καὶ περιήλθον βραδυπατοῦντες τὴν
πλατείαν. Ἀποῦ δὲ καθυστάχασεν ὀλίγον ἐστάθη
πρὸ τῆς τρομερᾶς θύρας, ἥτις ἐφαινετο πρὸς αὐτὴν
σκληρὰ καὶ ἀκαμπτος ὅσον καὶ ὁ πατὴρ της, καὶ
μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἔκρουσε.

— Τί θέλεις; ἠρώτησεν ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον ὑ-
πέρτης, ὅστις ἀπὸ τὸ ἐνδυμὰ της τὴν ἐξέλαβεν
ὡς πρόστυχον γυναῖκα.

— Τὸν Ἰωσήφ.
Ὁ Ἰωσήφ ἦτο παλαιὸς θυρωρὸς γνωρίσας τὴν Μα-
ρίαν ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννησεώς της.

— Ἰωσήφ, Ἰωσήφ! εἶπεν ἡ νέα, λειποθυμῶ· μὲ
δίδεις τὴν ἀδειαν νὰ καθίσω;

— Θεέ μου, ἀνεφώνησεν, ἡ νέα μου κυρία!
Καὶ ἐπειδὴ ἠγγίξε νὰ πέσῃ, τὴν ἐκράτησε, τὴν
ἔφερον εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ τῇ προσέφερε νερόν,
βρέξας ἐν πρώτοις τοὺς μῆνιγγάς της διὰ νὰ τὴν
φέρῃ εἰς τὰς αισθήσεις της.

— Ησυχάσετε, κυρία . . . εἶπεν· ἀναπαυθῆτε·
μὲ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνδυνος· ὄλοι οἱ ὑ-
πέρται εἶχον τὴν ὕρην αὐτὴν ἐργασίαν. Τὸ κατ'
ἐμὲ μόνον τὴν γρατὰν φοβοῦμαι· ἠξέυρετε κυρία,
τί δυστύχημα συνέβη;

Ἡ Μαρία κατένευσε καὶ ἤρχισε νὰ κλαίει.
— Ἡ ταλαίπωρος θεία μου μὲ ἠγάπα . . . ἀλλ'

ὁ πατὴρ μου! . . . εἶπεν ἡ ἀθλίη μὲ φωνὴν τόση
ἀσθενῆ, ὥστε ὁ Ἰωσήφ ἐμάντευσε μᾶλλον τὸν λόγον.
— Ὁ πατὴρ σας εἶναι πολλὰ καλὸς· ἡ πρώτη
ἔρα τῆς λύπης ἐπέρασε.

— Καὶ ἂν ἠξέυρειν ὅτι εἶμαι ἐδῶ; . . .
— Ἄ, κυρία μου! καὶ πρέπει νὰ μὲ κάμειτε
τοιούτην ἐρώτησιν; Ἐὰν ἠξέυρετε πόσον ἐγένεον
αὐστηρὸς. Μᾶς εἶπεν ὅτι ὅποιος σῶς ἀφήσει νὰ ἐμ-
βῆτε ἐδῶ, θὰ διωχθῇ ἀμέσως. Ἐλυπήθημεν πολὺ,
κυρία, ὄλοι μας ἐκλαίμεν. Θὰ κάμειτε καλὰ
νὰ ὑπάγετε εἰς τὴν οἰκονόμον ἢ ὅποια σῶς ἀγαπᾶ· διότι
ἐὰν συμβῇ τι, ἠμπορεῖτε νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ τὴν
ὀπισθεν θύραν χωρὶς νὰ σῶς ἰδῆ κανεὶς.

— Ὅχι, καλὲ μου Ἰωσήφ, δὲν θέλω νὰ πάθῃ
κανεὶς ἐξ αἰτίας μου. Ὁλὴ περιμένω εἰς τὸν δρό-
μον ἀπάντησιν εἰς τοῦτο μου τὸ γράμμα.

Καὶ λαβὼν μετὰ δισταγμοῦ ὁ Ἰωσήφ τὴν ἐπι-
στολὴν ἔσειε τὴν κεφαλὴν.
— Σὲ παρακαλῶ, Ἰωσήφ, λάβε αὐτὸ καὶ δός το·
Γράφω εἰς τὸν πατέρα μου νὰ μὲ δώσῃ ὀλίγα χρή-
ματα διὰ νὰ φορέσω μαῦρα.

— Καλὴ μου κυρία, θυσιάζω καὶ τὴν θέσιν μου
διὰ νὰ σῶς εὐχαριστήσω. Δὲν φοβοῦμαι τὸν γέρον-
τα, εἶπε μὲ φωνὴν χαμηλωτέραν, ἀλλὰ τὴν μέ-
γαιραν ἐκείνην, ἡ ὅποια φέρει ἄνω κάτω ὄλον τὸν
κόσμον. Περιμένετε μὲ ἐδῶ· καὶ ἂν μὲ ἀκούσετε
νὰ βῆσω ἔσταν καταβαλῶ, ἀνοίξτε τὴν θύραν καὶ
ἀναχωρήσετε.

Καὶ ἀμέσως ἀνέβη ὁ Ἰωσήφ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ
ὄνομα αὐτὸ τῆς γυναίκος ἐκείνης ἐπροξέτει καὶ ἀπ-
διδαν καὶ φρίκην εἰς τὴν Μαρίαν, ἡ καρδία της ἔ-
παλλε ταχύτατα καὶ τρομερὰ· τέλος πάντων κα-
τέβη ὁ Ἰωσήφ.

— Ἀδύνατον, εἶπε, κυρία μου, νὰ ὑπάγω μέ-
χρι τοῦ πατρὸς σας. Ἀπήγγησα τὴν μέγαιραν ἐκεί-
νην εἰς τὸν πρόδομον· ἤρπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας
μου τὸ γράμμα σας, καὶ μὲ εἶπεν ὅτι ἐὰν τοιμή-
σω νὰ πάρω τοιοῦτο ἄλλην φοράν θὰ μὲ διώξῃ.
Μὲ ἀνόμασεν αὐθάδη, παρήκων καὶ ἀθλίον. Καὶ
ἔσταν ἔμαθεν ὅτι εἶσθε ἐδῶ ἔσειε τὴν κεφαλὴν καὶ
ἔκραξε· — Καλὰ νὰ πάθῃ· νὰ φύγῃ, δὲν ἔχει καμ-
μίαν ὑπόθεσιν ἐδῶ· ὁ πατὴρ της δὲν θέλει νὰ τὴν
ἰδῇ. Πρὸ τριῶν ἡμερῶν τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ τὴν
ἀγαπητὴν του φράσιν· Ὁποῖος ἐστρώσεν ἄς κοιμη-
θῇ, ὁ Ποῖος τὴν πταίει; τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν
θὰ τὴν συγχωρήσῃ ποτῆ.

— Ἰδοὺ, κυρία μου· σῶς στέλλει δὲ αὐτὰ τὰ
δύο φλωρία, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως νὰ μὴν πατήσῃτε
πλέον ἐδῶ.

Καὶ ἐπροσπάθει νὰ βάλῃ ἐπιτηδεύει εἰς τὴν δε-
ξιὰν τῆς νέας τρία φλωρία, προσθέσας τὸ τρίτον ἐξ
ἰδίων· ἀλλ' ἡ Μαρία, ἐνόσω αὐτὸς ὤμειλε, οὔτε ἐ-
κινεῖτο, οὔτε κἂν τὰ χεῖλη κίνηει.

— Ἰωσήφ, εἶπεν ἐπὶ τέλους μὲ τόνον φωνῆς
βραδύν, εὐσταθῆ καὶ σχεδὸν ἠγεμονικόν, σ' εὐχα-
ριστῶ· ἀλλὰ σὲ ζῆτῶ καὶ ἄλλην χάριν· ἐπειδὴ εἶ-
μαι πολλὰ ἀδύνατος καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ ταλεύω,
νὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ σκεθῶ.

— Ἡ ταλαίπωρος θεία μου μὲ ἠγάπα . . . ἀλλ'

Αλλά μόλις τὴν ἀνετίκωσε, καὶ ἔπεσε γονυπετής· ἐκεῖνος δὲ βλέπων τὴν ἀδυναμίαν τῆς, τὴν ἐκράτει πάντοτε. Καὶ στασιάζουσα τὰς χεῖρας εἰς τὸ στήθος, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνυψώσασα εἰς οὐρανόν, προσκυλήθη, συνδακρύνοντος καὶ συμπροσευχομένου καὶ τοῦ Ἰωσήφ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεγερθεῖσα σιωπηλῆ, ἀπέθεσεν εἰς μικρὰν τράπεζαν τὰ τρία φλωρία καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν θύραν. Ὁ Ἰωσήφ ἠθέλησε νὰ τὴν ὀδηγήσῃ καὶ νὰ τὴν βοηθήσῃ ἀκόμη, ἀλλ' αὐτὴ ἀπεποιήθη εἰποῦσα ὅτι τὴν ἀνέμενεν ἐκεῖ πλησίον ὁ Ἐλλιοτ.

— Ὁ ταλαίπωρος Κ. Ἐλλιοτ! ἀνερώνησεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἰδοὺ κίμασε νὰ βάλῃ πάλιν εἰς τὴν χεῖρα τῆς Μαρίας τὰ τρία φλωρία αὐτῆ ὁμοῦ.

— Ὅχι, ὄχι, ἀνέκραξε· τὰ μὲν ἐδικὰ σου δὲν θέλω νὰ τὰ πάρω, τὰ δὲ ἐδικὰ τῆς τὰ ἀπορρίπτω. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ ν' ἀποθάνω ἀπὸ τὴν πείναν.

Καὶ ἀνοίξασα τὴν θύραν ἐβάδιζε σταθερώτερον ἢ ὅτε ἦλθεν· ὁ δὲ σύζυγός τῆς, ὅστις τὴν ἐπερίμενεν ἐκεῖ πλησίον, δούς αὐτῇ τὸν βραχίονα ἠσθάνθη ὅτι ἔτρεμεν ὀλοκλήρως.

— Τί ἔκαμες; τὴν ἠρώτησε μὲ φωνὴν τεταραγμένην.

Καὶ αὐτὴ δακτυλοδεικτῆσασα τὴν πατρικὴν οἰκίαν·

— Ἀπ' ἐκεῖ, εἶπε, μὴ περιμένεις πλέον τίποτε. Ὁ ταλαίπωρος Ἐλλιοτ ἀνεπτέναξεν.

— Ἐλπίδας ἄς ἔχωμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν, ἐπανέλαβεν ἡ Μαρία· μόνον ὁ Θεὸς δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ χαθῶμεν. Ἄς ὑπάγωμεν γρήγορα, Εὐγένιε, διότι ὁ Ἑβραῖκός θὰ στενοχωρητῆται μόνος.

Καὶ δὲν ὤμνησε μὲν πλέον ὁ Ἐλλιοτ· αἱ συσταλεῖσκι ὁμοῦ ὀφθῶς τοῦ ἐμαρτύρουν ὅτι δὲν ἠσθάνετο τὸ αὐτὸ θάρρος, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ἐμπνεόμενον ἀνωθεν πρὸς τὴν σύζυγόν του. Ἐνίοτε ὁ ἠθικὸς ἀνθρώπος πάσχει ἐσωτερικῶς ὁμοίον τι πρὸς τὴν ναυτίαν τὴν ὅποιαν αἰσθάνεται ὁ θαλασσοπόρος· τὸν κατακυριεύει βαθυτάτη καὶ ἀδερᾶπυτος ἀηδία, ἀποστροφή πρὸς ἐαυτόν, καὶ ἀθυμία καὶ τῆς ἀπειπίστας αὐτῆς δεινότης. Καταβαλλόμενος τότε ὑπὸ τῆς τύχης γίνεται ὡς μηχανὴ, μηχανικὰ γίνονται καὶ ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ζωῆς του, ἡ ψυχὴ του καταβαίνει εἰς τὴν τάφον, καὶ μάτην τὸ σῶμά του ἀνέγεται τὸ βῆρος τῆς συνήθους ὑπέρχειας. Πόσους τὸ τρομερὸν τοῦτο διαζύγιον μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς φέρει εἰς τὴν αὐτοκτονίαν! Ἐνῶ ἡ Μαρία ἐνηγκαλιζέτο μειδιῶσα τὸ τέκνον τῆς, εἰς τὸ ὅποιον ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ δώσῃ καὶ ἀδελφόν, ὁ Εὐγένιος περιέπτει τὸ μέτωπόν του μὲ τὸ πρᾶσινον ἀλεξίφωτον, τὸ ὅποιον τὸν εἶχον συμβουλεύσει νὰ φέρῃ μετὰ ταῦτα δὲ καθήσας παρὰ τὴν τράπεζάν του καὶ στηρίζας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν δύο χειρῶν, ἐφαίνετο ἀναπολῶν ὅλην τὴν φρίκην τῆς θέσεώς του. Ἐκ τῶν δεκαεπτὰ χιλιάδων δραχμῶν τῆς συζύγου του εἶχον μένει μόνον τριακόσια, τὸ δὲ ἐκ τοῦ κεντήματος μικρὸν εἰσοδήμα ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκλείψῃ ἕνεκα τοῦ τοκετοῦ τῆς· ἐνῶ αὐτὸς κινδυνεύων νὰ πάθῃ δεινὴν ὀφθαλ-

μίαν ἔπρεπε νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος. Τὸν ἐπρότρεψα νὰ ὑπάγῃ νὰ συμβουλευθῇ τὸν περιώνυμον ἰατρὸν Τ. . . θεραπεύοντα δωρεὰν τοὺς ὀφθαλμίωντας. Ἐνῶ δὲ μίαν τῶν ἡμερῶν εἶχεν ἐξέλθει ἐπὶ τοῦτο, χαίρων ἔδωκα πρὸς τὴν Κ. Ἐλλιοτ δραχμὰς ἑκακοσίας, προὐδὴν μικρᾶς συνεισφορᾶς γενομένης διὰ τῆς συζύγου μου. Συγχρόνως ἐνεχείρισα αὐτῇ καὶ ἐπιστολὴν τῆς γυναίκός μου, δι' ἧς τὴν παρεκάλει νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὴν τὸ τέκνον τῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τῆς λογιᾶς τῆς· τὸ δαίγμα τοῦτο τῆς συμπαιδείας ἐφάνη πάντῃ νέον εἰς αὐτὴν, καὶ ἐκίνησε τὰ δάκρυά τῆς.

— Νὰ σὰς ἐμπιστευθῶ, ἰατρέ, μοι εἶπεν, ἐν μου σκεδίον; ἀλλὰ μὴ ζητήσετε νὰ μ' ἐμποδίσετε, σὰς παρακαλῶ· πρῶτον μὲν διότι δὲν θὰ ἔχετε δικαίον, καὶ δεύτερον διότι δὲν θὰ τὸ κατορθώσετε. Ἢ κατοικία μας εἶναι τόσον μικρῆ, καὶ ὁ σύζυγός μου πάσχει· σὺ δὲ, ὅσον εὐγενὴς καὶ γενναῖος καὶ ἂν εἴσθε, ἔχετε καὶ ἄλλα χρεῖα. Εἰς τὴν στενοχωρίαν εἰς τὴν ὅποιαν κατηντήσαμεν δὲν θὰ ἠμπορέσω, ὅταν γεννήσῃ, νὰ ἀπολαύσω καὶ τὴν ἐλαχίστην περιποίησιν, ὅσον καὶ ἂν κοπιᾷ ὁ Εὐγένιος.

— Ἐνταῦθα σιωπήσασα μὲ ἠτένισε μὲ προσοχὴν. — Δὲν ἠμπορεῖτε, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον, ἰατρέ. . . (τὸ ἐσκέφθη πολὺ) . . . δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μὲ εἰσαγάγετε . . . εἰς τὸ Μαιευτήριον; . . . Τὸ ἀπεφάσισα . . . νὰ μὲν μὲ τῆκει ἡ ἀπόφασίς μου, ἀλλ' ἡ ἰδέα μου εἶναι καλὴ· ἐκεῖ θὰ μὲ περιποιηθῶν καλὰ, καὶ δὲν θὰ ἐκτεθῇ εἰς ἔξοδα ὁ σύζυγός μου.

Τί ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην γυναῖκα! Βλέπων τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνην, τὴν ἡρωϊκὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν ἀσθενῆ νεότητά τῆς, ἐδάκρυσεν καὶ αὐτὴ, κρύψασα τὸ πρόσωπον εἰς τὸ μανδύλιόν τῆς, ἐκλαυσε πικρῶς.

— Ὁ Εὐγένιος θὰ μανθάνῃ καθ' ἐκάστην τὰ κατ' ἐμὲ· καὶ ἐάν μὲ βοηθήσῃ ὁ Θεός, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συνενωθῶμεν ἐντὸς ἐνὸς μηνός, καὶ νὰ συνενώσωμεν ἐκ νέου τοὺς ἀγῶνάς μας. Ἐάν τῷ ὄντι τὸ παιδίον μου δὲν σὰς στενοχωρῇ εἰς τὴν οἰκίαν σας, θὰ εἶναι εὐτυχές, ἐξηκολούθησεν ὀλοφρομένη, ἐάν τὸ δέχεσθε.

— Ἔμμαι βέβαιος, ἀπεκρίθη, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ συγκατανεύσῃ ὁ Κ. Ἐλλιοτ νὰ ὑπάγετε εἰς τὸ Μαιευτήριον.

— Τὸ ἠξέυρω, ἰατρέ μου, διότι μὲ ἀγαπᾷ πολὺ· ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ εἶπῶ· ἐνῶ τὸ πρῶτ' ἂν ὑπάγῃ εἰς τὸν ὀφθαλμιατρὸν, ὁ ἀναχωρήσῃ, καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ θὰ εὖρη γράμμα μου· φοβοῦμαι μόνον μὴ δυσαρεστηθῇ πολὺ ἐναντίον μου.

Τὴν ἐπιούσαν μὲ παρέδωκεν ὁ Εὐγένιος τὸ τέκνον του· θὰ ἐνθυμῶμαι ἐπὶ ζωῆς μου τὸ ἦθος τῆς μελαγχολίας, ἀλλὰ καὶ τῆς σταθερότητος τὸ ὅποιον εἶχεν ὅτε ἀνεβίβασε μόνος τὸ βρέφος εἰς τὸ ὄχημά μου. Ἢ δὲ Μαρία, καθ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ τὸν ὅποιον αὐτὸς ἠγνοεῖ, ἐδιπλασίαζε τὰς ἀποδείξεις τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τῆς. Ἢ πόρρι ὁ ταλαίπωρος μὴ βλέπων μὴδεμίαν προετοι-

μασίαν διὰ τὸν τοκετόν· ἀλλὰ ἐπαρηγορεῖτο ἐνθυμούμενος· ὅτι ἦτο ὑγιὴς ἡ σύζυγός του.

Αὐτὴ δὲ ἀφοῦ διάταξε τὰ πάντα, ἔγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Εὐγένιον, τὴν ὅποιαν φυλάττω ἐν ἄλλο κειμήλιον.

α Φίλτατε Εὐγένιε!

Ὁ Ἰδοῦ ἐφθασεν ὥρα δοκιμασίας διὰ τὴν ὅποιαν προτοιμασθῆν· εἶχον ἀνάγκην ἀτόλου, καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὸ ἔδωκεν. Ἐπειδὴ σὲ ἀγαπῶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδω τὴν ἐπαύξεισιν τῶν δεινῶν σου διὰ τῆς προσθήκης τῶν ἐδικῶν μου. Ὀλίγων ἡμερῶν ὑπομονῆ, καὶ ὀλίγον θάρρος, ἰδοῦ τί χρειάζεται, καὶ μετὰ ταῦτα θέλει· πάλιν μᾶς ἐνίσσει ὁ Θεός, καὶ θέλει μᾶς ἀναδείξει εὐτυχεστέρους. Σὲ καθικετεύω, Εὐγένιε μου, μὴ ὀργισθῆς ἐναντίον μου, μὴ με κατακρίνεις· ὅτι πράττω εἶναι καὶ ἀφελίγον καὶ λογικόν. Ὁ ἰατρὸς μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ τύχω πᾶσαν περιποίησιν εἰς τὸ κατάστημα ὅπου ὑπάγω. Ὀλίγον θάρρος ἀκόμη, Εὐγένιε· ἡ μόνη παραγορὴ μου εἶναι σὺ· σὺ εἶσαι τὸ μόνον ἀγαθόν τὸ ὅποιον μὲ ἀφῆκεν ὁ Θεός. Πόσον προσκυλήθη διὰ σέ, καὶ πόσον θὰ προσευχηθῶ ἀκόμη! Σὲ ἀφίνω τὴν ἱερὰν μου Γραφήν· ἀναγίνωσκε ἐνόςθῃ εἶμαι ἀποῦσα τὰ μέρη τὰ ὅποια ἀνεγινώσκωμεν ὁμοῦ. Πρέπει ἀφεύκτως νὰ συγχάξῃς εἰς τὸν περίπατον ἀντὶ νὰ φθέρῃς τὴν δρασίαν σου, καὶ νὰ ἐξασθῆνῃς ὅπως συνήθως τὰς δυνάμεις σου.

Ὁ Τ. Γ. Εἰς τὸ σурτᾶριον τῆς καρύνης τραπέζης εὐρίσκει ἐνδύματά τινα τοῦ Ἑβραίου μας· ἀπὸ τὴν βίαν μου τὰ ἐλασμόνησα ὅτε ἀνεχώρησε τὸ ἀγαπητόν μας παιδίον. Ὁ ἰατρὸς μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ σὲ συγχωρήσῃ νὰ ἐρχομαι νὰ μὲ βλέπῃς καθ' ἐσπέραν πρὸ τοῦ τοκετοῦ. Σὲ περιμένω λοιπόν, Εὐγένιε μου, σὲ περιμένω.

Κατ' αἰτίσιν τῆς Κ. Ἐλλιοτ ἐπισκέφθη τὸν σύζυγόν τῆς τὴν ἐσπέραν αὐτῆ τῆς ἀναχωρήσεώς τῆς. — Τί κάμει ὁ Κ. Ἐλλιοτ; ἠρώτησα τὴν γυναῖκα ἥτις ἦνοιξε τὴν θύραν, εἶναι ἔδω;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ἡ γρατῆ· ἀλλὰ δὲν ἠξέυρω πῶς θὰ γίνῃ· διότι ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἡ σύζυγός του, δὲν ἔβαλε τίποτε εἰς τὸ στόμα του.

Ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸν θάλαμόν του ἐκάθητο πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὅποιας εἶχε κρηλὸν τὴν θυμαλλίδα ἔχων ἀπηνθηρκαμένην. Πρὸ αὐτοῦ δὲ ἔκειτο ἀνοικτὴ ἡ ἐπιστολὴ τῆς γυναίκός του. Μόλις δὲ μὲ εἶδε καὶ ἀνασηκώσας τὴν κεφαλὴν·

— Ἰατρέ μου! ἀνιφώνησε, τρομερὸν πρᾶγμα, ἰδοῦ ἐγὼ ὀλομόναχος!

— Θάρρος, ἀπεκρίθη, φίλτατε Κ. Ἐλλιοτ, καὶ καρτερία. Διμῆθητε τὸ παράδειγμα τῆς συζύγου σας.

— Καὶ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ κάμω· ἀλλ' εἶμαι τόσον ἐλεεινός! ἂν ἠξέυρετε τί δαίμων βασανίζει τὴν καρδίαν μου! Ἐγὼ τὴν ἔχασα! ἐγὼ τὴν κατέστρεψα! Τῆς δυστυχίας, τοῦ ὀλθεροῦ τῆς, ἐγὼ μόνος εἶμαι· ὁ αἰτίος· ἡ κατὰρ τοῦ Ἄλλορου μὲ κυνηγᾷ!

— Κατὰρα, ἀπεκρίθη, ἄδικος, δὲν ἔχει καμμίαν δυνάμιν. Μὴ ἀποθαρρύνεσθε, φίλε μου.

— Ναί, ἄδικος, δὲν ἀντιλέγω. ἔχασα τὰ λο-

γικά μου, τὸ αἰσθάνομαι ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ τῆς Μαρίας κατέβαλε τὸ θάρρος μου. Ὁ τὴν περιποιηθῶν, ἰατρέ; εἴσθε βέβαιος;

— Βεβαίωτος· καὶ δὲν διατάζω νὰ εἶπῶ ὅτι καὶ εἰς τῆς πλουσιωτέρας οἰκογενείας δυσκόλως εὐρίσκει μία γυνὴ τὰς περιποιήσεις, ὅσαι ἐπιδαφιλεύονται εἰς ἐκείνας αἱ ὅποιαι καταφεύγουν εἰς τὸ κατάστημα τοῦτο. Σὰς ἐπόσχουμαι, Κ. Ἐλλιοτ, νὰ πηγαίνετε νὰ ἐπισκέψετε καθ' ἡμέραν τὴν κυρίαν, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀνυπακούσιον.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐπροσπάθουν νὰ τὸν καταπραυνῶ· ἡ ἀπόφασίς τῆς γυναίκός του, τὸ ἀπροσδόκητον αὐτῆς, ἡ τοσαύτη πρὸς τὸν σύζυγον ἀγάπη τῆς, ἀγάπη τῆς ὅποιος ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασίς τῆς, ὁ φόβος μήπως δὲν τὴν περιποιηθῶσι δεόντως, ὅλα αὐτὰ αἱ σκέψεις κατέτηκον τὸν ταλαίπωρον Εὐγένιον. Ὁ ὀφθαλμιατρὸς εἶχεν ἀποτείνει πρὸς αὐτόν, τὸ πρῶτ' ἡμέρας ἐκείνης, ἐρωτήσεις τινάς, ἐκ τῶν ὅποιων ἐνόησεν ὅτι δὲν ὑπῆρχον πολλοὶ ἐλπίδες περὶ τῆς θεραπείας τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐμὲ ὁμοῦ ἐρόβιζεν ἐτι μᾶλλον ἡ ἠθικὴ του κατάστασις. Πανταχόθεν ἐφαίνοντο καταδεδικασμένοι ὑπὸ τῆς τύχης. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα ὅτι ἐάν ἐβλεπετὸ τέκνον του θὰ ἀνεζώπυρθετο ὅπως οὐδὲν τὸ θάρρος του.

Ὅθεν τὴν ἐπιούσαν, ἦτο δὲ ἡμέρα Κυριακῆ, τὸ ἔφερα πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα ἔμαθον ὅτι ἐξῆλθε ἔχωρι; νὰ μὲ περιμεῖναι. Μετέβην λοιπόν εἰς τὴν παρακειμένην ἐκκλησίαν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἤυρα. Ἰδοῦ τί εἶχε πράξει· παραφροσύνη ἀπὸ τὴν λύπην του, καὶ σχεδὸν ἐξω φρενῶν, μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπου εὐνοῦχεν ὁ Ἄλλορου. Μεταξὺ δὲ τῆς λειτουργίας, ἐν τινι ὥρᾳ σιωπῆς, πλησιάζας αὐτόν ἱστάμενον ὄρθιον ἠγγίον ἐλαφρῶς τὸν ὤμον του. Στραφέντος δὲ τοῦ ἔμπορου—Κύτταξέ με, καλὰ, κύριε! ἀνερώνησεν ὁ Ἐλλιοτ· ἐκεῖνος δὲ ἐμεινε σιωπηλὸς καὶ ὡς ἐμβρόντητος. Ὁ Ἐλλιοτ ἐξῆλθεν μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀπόλυσιν. Ὁ δὲ Ἄλλορου ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ δχημα, ἔστρεψε περὶ ἐαυτόν ἐντρομος τὸ βλέμμα, καὶ εἶδε τὸν Ἐλλιοτ ὅστις πλησιάζας αὐτόν εἶπεν·— Ὀνομάζομαι Ἐλλιοτ· ἡ κόρη σου εἶναι σύζυγός μου, καὶ ἀποθνήσκει τῆς πείνης εἰς τὸ νοσοκομεῖον· ἀκούεις;

— Ὁ Ἐλλιοτ, ἀνέκραξεν ἐντρομος ὁ ἔμπορος· σώσατέ με!

Καὶ εὐθὺς οἱ ὑπέρταται τοῦ ἐκτομμυριόχου ἀπώθησαν σφοδρῶς τὸν νέον, καὶ ἐβοήθησαν τὸν Ἄλλορου νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν ἀμαζαν. Ὅτε ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐπανεβῶν καὶ ἐγὼ τὸν ἐπερίμενα ἀνυπομόνως, μοι διηγήθη τὴν ἀνωφελῆ καὶ παράτολμον πράξιν του, αἰσθανόμενος καὶ αὐτὸς πόσον ἦτο ἄσκοπος. — Ἐνοῶ, ἔλεγεν, ἰατρέ, τὴν ἀνοσίαν μου· ἀλλ' ἦτον ἀδύνατον ν' ἀντιταθῶ εἰς τὸ αἰσθητό μου· ἤθελα νὰ μὲ ἰδῇ ὁ ἐλεεινὸς ἐκεῖνος, ν' ἀκούσῃ τὴν φωνὴν μου. Μαρὰ ἡ ἐπιδίχσις, ἀλλὰ μόνον αὐτὴν εἶχα τὴν δυνάμιν νὰ κάμω. Καρμμία ἐλπίς πλέον· βλέπω γυμνὴν τὴν τύχην μου. Ἐάν ἀποθάνῃ ἡ σύζυγός μου, ἐπρόσθεσε μὲ τόνον φωνῆς ἀτάραχον, ὅστις διὰ τοῦτο μ' ἐνέπνευσε πολλοὺς

φύλους, τί ἀρα θά κάμη ὁ ἄλλορου; Θά ἐγκαταλείψῃ τὰ τέκνα τῆς εἰς τοὺς δρόμους, ὅπως ἐγκατέλιπε καὶ τὴν κόρην του; Τὸ μίσός του θά τὴν καταδιώξῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τάφον; τί λέγετέ, ἰατροί;

Εἶπε δὲ ἑμιλίων τὸ ἦθος τοσοῦτω ἀτάραχον, ὥστε ἠπόρουν τί ν' ἀποκριθῶ.

— Ἐάν ἐγὼ καρδίαν ἀπὸ πέτραν, ἀπεκρίθην ἐπὶ τέλους, δὲν θά λάβῃ βεβαίως εὐσπλαγγινίαν· ἀλλά, δὲν μὲ φαίνεται ἀναγκαῖον νὰ συμβῇ τὸ τοιοῦτο διὰ νὰ καμφθῇ· διότι τόσῳ παρα φύσιν εἶναι ἡ διαγωγὴ του, ὥστε μίαν ἡμέραν . . .

Ὁ Ἐλλιοτ ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

— Θά αἰσθανθῇ τύψιν συνειδήσεως· τὰ γηρατεῖα, ὁ πρόδρομος αὐτὸς τῆς ἐσχάτης ἀγωνίας, θά τὸν φέρουν εἰς μετάνοιαν. Ἐλπίζετε λοιπὸν, φίλτατε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαρκῆσῃ τόση συμφορὰ. Ὁσον διὰ τὴν σύζυγόν σας, ὡς εἶπαν βεβαίως ὅτι εἶναι καλλίστη ἡ υἱία τῆς.

— Ὅταν ἐπρωτογέννησεν ὑπέφερε παραπολύ.

— Εἰς τὴν δευτέραν γένναν σπανίως ὑποφέρουν αἱ γυναῖκες.

— Ἀλλὰ ποῦ θά βάλωμεν, ἰατροί μου, τὸ νεογέννητον;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπεκρίθην διὰ τῶν γενικῶν ἐκείνων λέξεων, τῶν ὁποίων ἐνοεῖ ὁ κόσμος ὅλος τὴν σημασίαν. Ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσει, καὶ ἐπειδὴ τὸ παιδίον του εἶχε κοιμηθῆ εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸ κατεβίβασε, καὶ ἀναβάντες εἰς ὄχημα ἀνεχωρήσαμεν.

Τὸ θάμβος τοῦ Βυγένιου τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον ἐξφανισθῆν, ἐξωπερήθη ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐφθασε τῆς γυναικὸς του ὁ τοκετός. Ἰσχυρὸς καὶ παράφορος ἐπλανήτο περὶ τὸ μαιευτήριον, παρενοχλῶν διὰ ματαίων ἐρωτήσεων καὶ συστάσεων τοὺς εἰσερχομένους καὶ τοὺς ἐξερχομένους· ἀλλὰ φαντάσθητε τὸν ταλαιπώρον ἐκείνον ὅτε ὁ θυρωρὸς, βρυνθὲς καὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς παρακλήσεις του, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐπελθούσης δεινῆς αἰμορραγίας, κινδύνευεν ἡ σύζυγός του. ἔτρεξε δρομάτως εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ ἐπειδὴ δὲν μὲ ἤυρε, μὲ ἀνεζήτησεν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν μου. Μόλις ἔμαθον τὰ διατρέγοντα, καὶ παραλαβὼν αὐτὸν εἰς τὸ ὄχημά μου μετέβην εἰς τὸ μαιευτήριον, ἀφείξ αὐτὸν εἰς τὴν θύραν. Οἱ φόβοι του ἦσαν δυστυχῶς βασιμώτατοι, διότι ἡ ζωὴ τῆς ἀσθενοῦς ἐκρέματο πλέον ἀπὸ μίαν κλωστήν. Ἐνῶ δὲ ἰστάμενός παρα τὴν κλίνην τῆς ἠτένιζον περίλυπος τὴν ἀθλίαν ἐκείνην, ἡ νοσοκόμος ἐνευσέ νὰ υπάγῃ πρὸς αὐτήν.

— Ἠξυεῖρέτε, κύριε, μοι εἶπεν ὅτι ὁ σύζυγός τῆς ἀσθενοῦς παρεφρόνησεν; Ὁ θυρωρὸς δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμη, διότι θέλει νὰ συντρέψῃ τὰς θύρας, καὶ νὰ ἐμβῇ μὲ τὴν θίαν εἰς τὸ κατάστημα. Καὶ ὅμως, ὡς ἤξευρετε, δὲν εἶναι συγχαρημένον νὰ ἐμβῇ κανεὶς ἐδῶ. Σὺς παρακαλῶ νὰ καταβῆτε καὶ νὰ τὸν καθυσυχάσετε.

Καὶ καταβὰς εἶδον αὐτὸν περισφιγγόντα τὰς κιγκλίδας, ἐνῶ ὁ θυρωρὸς καὶ τὶς κλητῆς τῆς ἀστυ-

νομίας ἠγωνίζοντο νὰ καταπαύσῃσι τὰς φωνὰς του.

— Ζῆ ἀκόμη; ζῆ ἀκόμη; μὲ ἠρώτησεν ἄμα ἰδὼν με.

— Ναί· αἱ φωναὶ σας ὄμως ἀντηχοῦν εἰς ὄλον τὸ κατάστημα, καὶ ἂν τὰς ἀκούσῃ θ' ἀποθάνῃ.

— Ζῆ λοιπὸν ἀκόμη; ζῆ; δὲν μὲ γελάτε;

— Ἰδοῦ, κύριε, εἶπεν ὁ θυρωρὸς· ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ αὐτὰ κάμνει.

— Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, Κ. Ἐλλιοτ! ἠσυχάσετε ἢ σύζυγός σας ζῆ.

— Δὲν εἶναι προτιμότερον, ἠρώτησεν ὁ ἀστυνομικὸς κλητῆρ νὰ τὸν μεταφέρωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του; φέρει τὸν κόσμον ἀνωκάτω, καὶ ὁ θυρωρὸς ἀπορεῖ τί νὰ κάμη.

— Ὅχι! ἀφετέ με ἐδῶ . . . ἐδῶ . . . Σὺς δίδω ὅ,τι καὶ ἂν ἔχω εἰς εἰς τὸν κόσμον· μὲ μένουν σαράντα φλωρία.

— Μὴν τὸν πειράζεις, εἶπεν πρὸς τὸν κλητῆρα.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, ἀνέκραξεν ὁ Ἐλλιοτ· ὁ Θεὸς νὰ σὰς πληρώσῃ.

— Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν κλητῆρα εἶπε μὲ φωνὴν κλαυθμηρᾶν, ἰσχυρὴν νὰ σπάρῃ καὶ τὴν σκληροτέραν καρδίαν·

— Μὴ με διώξεις ἀπ' ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ ἡ σύζυγός μου ἀποθνήσκει! . . . Περίμνε . . . κάποιος ἔρχεται . . . σιωπῇ!

Καὶ τῶντι μίαν τῶν νοσοκόμων τὴν ὁποίαν εἶχα παραγγείλει νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ τὰ περὶ τῆς κατστάσεως τῆς ἀσθενοῦς, ἐλθούσα μὲ ὠμίλησε κατ' ἰδίαν.

— Δός με τὴν χεῖρά σας, εἶπα εἰς τὸν νέον, ἀφοῦ τὴν ἤκουσα . . . Ὁ κίνδυνος ἐπέρασεν, ἡ σύζυγός σας θά ζήσῃ.

Τοῦτο ἀκούσας περιεπτύχθη ὡς μαινόμενος τὰς κιγκλίδας, ἡ δὲ σιωπῇ του ἐδείκνυεν ὅτι εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα στραφεὶς πρὸς τὸν κλητῆρα ἐσφιγγεν ἀπὸ χαρὰν τὴν χεῖρά του.

Ἡ ὑπερβολικὴ αὐτὴ ταραχὴ ὑπῆρξεν ὀλεθρία· διότι ἠῤῥησεν ἡ ὀφθαλμία του, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἠρεθίσθησαν αἱ ἠθικαὶ του δυνάμεις, ὥστε δύσκολον ἦτο ν' ἀνδῆξῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις του. Τρὶς τὸν ἐφλεβοτόμησα, καὶ μόλις καθύσχεσεν ὀλίγον. Καὶ ὅμως ἀδιακόπως ἐπέσκέπτετο καὶ παρηνόχλει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καταστήματός, ὥστε ἀπέφασιν νὰ μὴ ἀποκρινῶνται πλέον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του. Ἡ σύζυγός μου ἐπεσκέφθη τὴν Κ. Ἐλλιοτ, βραδέως ἀναλαμβάνουσαν τὴν υἱίαν τῆς, καθόσον μάλιστα ἠσθάνετο ἀνησυχίαν διὰ τὸν σύζυγόν τῆς. Ἡ τοσούτη δυστυχία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταδικασθῆ τοσοῦτον ἀδίκως, μᾶς εἶχε παρακινήσει νὰ συνενώσωμεν τὰς προσπάθειάς μας ὑπὲρ τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, καὶ διὰ νέας συνεισφορὰς κατωρθώσαμεν νὰ συνάξωμεν ἑπτὰ χιλιάδας δραχμῶν· ἀλλ' ἐν τοσοῦτω νέῳ τρομερῶν γεγονόσ μετῆλλαξε τὴν μορφήν τοῦ Ὀλιβεροῦ τούτου δράματος.

Ἐνθὺ περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς πρωῆς ἠτοιμαζόμεν νὰ ἐξέλθω εἰς ἐπισκέψιν τῶν ἀσθενῶν μου, ὁ ὑπηρετῆς μου μοι ἐνεχειρήσεν ἀριθμὸν τινα ἐπι-

στολῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔσπευδον τὰς ἀπέθηκα εἰς τὸ θυλάκιόν μου, διὰ νὰ τὰς ἀναγνώσω ἐπὶ τοῦ ὄχηματός· ἀλλὰ μοι ἐφάνη ὅτι μία ἐξ αὐτῶν, ὀγκωδεστέρα τῶν ἄλλων, εἶχε μαύρην σφραγίδα· ἀναλαβὼν λοιπὸν αὐτάς, τὰς παρετήρησα, καὶ ἀνοίξας τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἔχουσαν τὴν μαύρην σφραγίδα, εἶρον ἐν αὐτῇ τέσσαρας ἄλλας φερούσας ταύτας τὰς ἐπιγραφάς· Τῷ Κ. Ἐλλιοτ, Τῷ Κ. Ἐλλιοτ, Τῷ Κ. Ἐρρίκῳ Ἐλλιοτ, καὶ Τῷ ὀδοκτορῷ Κ. Οὐ. . . Κρατήσας λοιπὸν ταύτην, ἥτις διευθύνετο πρὸς ἐμέ, καὶ ἀποθέσας τὰς ἄλλας εἰς τὸ θυλάκιόν μου, ἠτοιμαζόμεν νὰ τὴν ἀναγνώσω ὅτε εἶδον εἰσελθούσαν τὴν σύζυγόν μου μὲ τὸν μικρὸν Ἐρρίκον. ἔσπευσα λοιπὸν νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ ἐξέλθῃ, καὶ κλείσας τὴν θύραν ἀνέγνων τὰ ἐξῆς·

« Ὅταν θ' ἀναγνώσετε τὴν παρούσαν, φίλτατε καὶ φιλεῦσπλάγγνε ἰατροί, θ' ἀναπαύωμαι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ θανάτου. Εἰς δυστυχῆς θά βαρῶνθ ὀλιγώτερον τὴν γῆν!

» Ὁ Θεός, ἐμπροσθεν τοῦ ὁποίου θά ἐφανισθῶ, θά μ' ἐλέησῃ ἴσως· ἴσως θά μὲ συγχωρήσῃ ἐμφανιζόμενον πρὸ τῆς ὥρας· ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζήσω· ἠσθάνθη πλησιάζουσαν τὴν ὥραν τῆς ἐσχάτης ἐκείνης συμφορᾶς, ἥτις, καταστρέφουσα τὴν ὑγίαν μου, θά μὲ κατέφερε τὸ τελευταῖον τραῦμα. Ἡ σύζυγός μου θά ἐστέναι εἰς τὴν ἀπελπισίαν· οὔτε τεμάχιον ἄρτου θά εἶχεν ἐμπροσθέν τῆς, οὔδ' ἄρα εἰς ἐλπίδος θά ἔμενον εἰς αὐτὴν καὶ τὸν υἱόν τῆς.

» Πῶς μὲ ἠγάπησεν ἡ ἀθλία! ἀλλὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἀντήμειψα δι' ὁμοίως ἀγάπης· τί ἄλλο ἠδυνάμην; Θά μάθῃ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ τελευταία πράξις τῆς ζωῆς μου ὑπῆρξεν ἀπόδειξις τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης μου. Ἐπεὶ μόνον μισαὶ ὁ πατὴρ τῆς· ἐγὼ ἦν παρέουσα. Ἠλπίζον ὅτι δυνατόν ἦτο νὰ νικήσω τὰς δυσχερεῖας ζωῆς πτωχῆς καὶ ἀνυποστηρικτοῦ, καὶ ἐπάλασσα· ἔφαγον ἄρτον μαῦρον καὶ μικρὸν ἠγρύπνησα ἐργαζόμενος· ἀλλ' ἀπέτυχον· ἡ τύχη μου ὑπῆρξεν ἰσχυροτέρα μου· ἄς ἐξαφανισθῇ λοιπὸν τὸ ἐμπόδιον· ἄς ἀφήσῃ τὸν κόσμον ὁ Βυγένιος Ἐλλιοτ. Φέρετε αὐτοπροσώπως τὴν εἰδήσιν ταύτην εἰς τὴν Μαρίαν. Ὁ πατὴρ θά δεχθῇ βέβαια τὴν θυγατέρα μετὰ ταῦτα· τὸ προαισθάνομαι, εἶμαι βέβαιος. Δόσατε παρακαλῶ καὶ τὰς πρὸς τὸν ἄλλορου καὶ τὸν υἱόν μου ἐπιστολάς. Ὁ υἱός μου ἄς μὴ με ἀρνηθῇ.

» Ὑμεῖς δέ, ἄριστε τῶν ἀνθρώπων, μάνε μου φίλε, συγχωρήσατέ με διὰ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασατε δι' ἐμέ. Ὁ Θεὸς ἄς σας ἀνταμείψῃ! Εἰς ὑμᾶς στρέφονται οἱ τελευταῖοι λογισμοί μου.

» Τετέλειστα! εἶμαι ἀτάραχος· ἡ ὀδύνη τοῦ θανάτου παρήλθεν! ὑγιαίνετε! Μοι φαίνεται ὅτι αἰσθάνομαι τὴν πλάκα τοῦ τάφου καταπίπτουσαν ἐπὶ τοῦ λειψάνου μου καὶ ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἡσυχίαν μου. Δὲν φοβούμαι. Τὴν νύκτα ταύτην, πρὶν εἶτι σθεσθῇ τὸ φῶς τὸ ὁποῖον καίει ἐμπροσθέν μου. . . Μαρίαν! Μαρίαν! Ὁ ἐντραυλιθῶν καὶ πάλιν; »

E. E.

Πολλάκις ἀνέγνων τὴν ἐπιστολὴν ταύτην· ἕκαστος παράγραφος ἐξήλειφεν ἀπὸ τὴν μνήμην μου τὸν προηγούμενον. Ἦνοιξα μηχανικῶς τὴν πρὸς τὸ παιδίον ἐπιστολὴν, καὶ εἶρον μαλλίᾳ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐλλιοτ, καὶ περικοπήν τινα τῆς Γραφῆς γεγραμμένην ἀτάκτως.

« Ἐπεθύμησα τὸν θάνατον; διὰ τί δὲν ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου; θταν ἀποθάνω, υἱέ μου, ἐνταφιάσον με! Μὴ καταφρονεῖς τὴν μητέρα σου, ἐνθυμήθητι ὅτι πολλοὺς κινδύνους διέτρεξε χάριν σου, ὅτι σὲ ἔφερεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς.

» Ἐνταφιάσον με μετ' αὐτῆς εἰς τὸν αὐτὸν τάφον. » Ταῦτα σοὶ γράφει, φίλτατέ μου υἱέ, ὁ πατὴρ σου ἀποθνήσκων. Ἐνθυμήθητι! »

Μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν του εἶρον ἀνήσυχον τὴν οἰκοδέσποιαν, καὶ ἐξηρον τὸ δωμάτιον· τεμάχια μόνον χάρτου ἦσαν ἐσκορπισμένα εἰς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ· ἀλλὰ ποῦ διευθύνθη; Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐστοχάσθη νὰ ζητήσω πληροφῆρας περὶ αὐτοῦ διὰ τῶν ἐφημερίδων· ἀλλὰ πρῶτον μὲν δὲν ἦτο πλέον καιρὸς, ἐπειτα δέ, ἐὰν τὸ ἐμάνθην ἡ σύζυγός του δὲν θά τὴν ἐφόνευον;

Ἡ ἀστυνομία δὲν εἶχεν οὐδεμίαν εἰδήσιν· ἀλλὰ τὴν ἐπιόσεν περὶ τὸ ἐσπέρας, ἀνέγνων εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι νέος τις ἐπύνη εἰς τὸν Νέον ποταμόν, καὶ ὅτι ὁ ἀνακριτὴς κατεγγίνετο νὰ μάθῃ τὰ περὶ τῆς αὐτοχειρίας ταύτης. Μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὸ μέρος ἔπου τὸ πτώμα ἦτο ἀποτελειμένον, εἶρον, ἀλλ' εἰς πόλιν, φεῦ! κατὰπτασιν, τὸν πατέρα ἐκείνον καὶ σύζυγον, τὸν πλήρη ἐλπίδων ἐκείνον νέον! Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ ὑελώδες, αἱ χεῖρες συνεσφιγμέναι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν. Μόλις κατάρθωσα ν' ἀνοίξω τὸ στόμα μου διὰ νὰ δώσω πληροφῆρας εἰς τὸν ἀνακριτὴν, ὥστε νὰ μὴ καταδικασθῇ τὸ λειψάνόν του εἰς ποινήν ἀτιμωτικὴν. Τὸ κατ' ἐμὲ πρὸ πολλοῦ ἐφοβοῦμην τὴν καταστροφὴν ταύτην· ὁ βίος ἐφαίνετο βαρύντατος εἰς τὸν Βυγένιον, διότι πανταχοῦ ἔδωλεπεν ἀπελπισίαν.

Καὶ πρῶτον μὲν εἶπον πρὸς τὴν Κ. Ἐλλιοτ ψεύδος ἀθῶον, ὅτι εἶδον τὸν σύζυγόν τῆς καὶ ὅτι δὲν πρόπει νὰ ἦναι ἀνήσυχος· ἐπειτα δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν μου περίλυπος, μόλις ὠμίλησα μετὰ τῆς γυναικὸς μου, καὶ κατακυριευμένος ἀπὸ αἰσθημα φρίκης καὶ ἐκδικήσεως, μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλορου· ἦτο ὀγδόη τῆς νυκτός ὅτε ἐφθάσα εἰς τὴν θύραν τοῦ δημόλου ἐκείνου.

— Κρούσε δυνατὰ, εἶπον εἰς τὸν ὑπηρετῆν μου.

Ἡ οἰκία ὄλη ἀντήρησεν ἀπὸ τὸν κρότον· παρρησιασθεῖς δὲ πρὸς ὑπηρετῆς εἶπεν ὅτι ὁ κύριός του δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ οὐδένα. Ἐγὼ ὅμως εἰσῆλθον βίᾳ, καὶ ἀπώθησα τὴν μέγαιραν, ἥτις ἐπροσπάθει νὰ μ' ἐμποδίσῃ. Εἰς τὸ μέτωπον αὐτῆς ἀνεγίνωσκες εὐκόλως συκοφαντίαν καὶ πλεονεξίαν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπον, κυρία, πρέπει νὰ ἐμῶ καὶ θά ἐμῶ. Θέλω νὰ ἴδω τὴν Κ. ἄλλορου καὶ ἀμέσως.

— Η διαγωγή σας αυτή, Ιατρέ, είναι αλλόκοτος' ο Κ. Άλλορου σ'ας απερίθη...

— Αδιάφορον. Και εισηλθον εις τὸ δωμάτιον, όπου ὁ βαθύπλευτος ἔμπροσθεν, ἐξηπλωμένος ἐπὶ ἐρυθροῦ ἀνακλινητῆρος ἐφάνετο ὑπνώτων τριψας τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνεσηκώθη ὀλίγον καὶ με ἐγγώρισεν.

— Ιατρέ, ἀνέκραξεν ὁλις ἔντρομος, τί σημαίνει τούτο; καὶ τί με θέλετε;

— Δὲν θὰ ἐπάτουν εἰς τὴν οἰκίαν σας, ἐὰν ὑπέθεσις σημαντικὴ ἀποβλέπουσα ὑμᾶς δὲν μ' ἐβίαζεν. Ἴδου ἐπιστολή.

Ἐίδε τὴν μαύρην σφραγίδα, ὠχρασεν, ἤνοιξε τὰ χεῖλη, ἀλλὰ δὲν ὠμίλησεν. Ἐν τασούτῳ εἰσηλθε καὶ ἡ μέγαιρα, ἐστάθη ὀρθία παρὰ τὸ παράθυρον, καὶ προτήλωσεν ἐπάνω μου τοὺς λαμποκοπούοντας μικροὺς ὀφθαλμούς της.

— Εἰς ὑμᾶς μόνον ἐπιθυμῶ νὰ ὁμιλήσω, εἶπον δακτυλοδεικτικῶς τὴν γυναῖκα.

— Πῶς ὑποφέρετε, ἀνέκραξεν αὐτὴ ἀποταπειμένη πρὸς τὸν Άλλορου, τοιαύτην αὐθάδειαν;

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐνοήσας ἀπὸ τὸ ἦθος μου ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σπουδαιοτάτης ὑποθέσεως, ἔνευσε πρὸς αὐτὴν νὰ ἐξέλθῃ. Ἐγὼ δὲ ἔφερα τὸ θρανίον μου παρὰ τὸν Άλλορου ἐνῶ με ἠτένιζε σχεδὸν τρέμων.

— Ἀναγνώσατε, εἶπον, τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀναγνώσατέ την.

Καὶ λαθὼν αὐτὴν παρετήρησε τὴν μαύρην σφραγίδα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἔπειτα με ἠτένισε.

— Γνωρίζετε, ἠρώτησα, τὸν χαρακτήρα;

— Οὐχί, ἐψήφισε.

— Παρατηρήσατε ἀκρίβη, καὶ θὰ τὸν γνωρίσετε.

Ἀπέθεσεν εἰς τὰ τρέμοντα γόνατά του τὴν ἐπιστολὴν, ἀνεζήτησεν ἐπὶ πολὺ τὰς διόπτρας του, τὰς ἐφήρμοσε τέλος πάντων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀνέλαβεν ὁλονὲν τρέμων, τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἐρᾶν τὴν ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν.

— Δὲν ἤξεύρω, εἶπεν.

Ἐγὼ δὲ ἐσιώπων.

— Εἶναι γράψιμον ἀνδρός, καὶ ἀνδρός, ὑποθέτω, εἶπε βλέπων με ἄνωθεν τῶν διοπτρῶν του.

— Πρὸ ὀλίγου, κύριε, ἡ ἀνάκρισις εἰς τὴν ὁποῖαν παρευρήθη ἡσυχολεῖτο εἰς ἐξέτασιν αὐτοχειρίας. Σᾶς ἀποβλέπει.

Ἡ ἐπιστολὴ ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του, καὶ τὰ χεῖλη του ἠνοιχθήσαν.

— Τὸ παρελθὸν Σάββατον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σᾶς γράφει, ἐπὶ νύκτι σήμερον εἶδε τὸ πτώμα του ἐξηπλωμένον εἰς τράπεζαν. Οἱ θυσμένοι ὀφθαλμοί, τὰ συνισταμένα χεῖλη, ἡ καταλασπωμένη κόμη του με ἀνευθύνισαν σᾶς, κύριε, σᾶς, διότι τὸν ἐφονεύσατε. Ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ἦτον ὁ Ἕλλησι.

Καὶ τὰ μὲν χεῖλη του ἐταράσσοντο χωρὶς νὰ ὠμιλῇ, ἡ δὲ φυσιογνομία του ἐγένετο ἀπίστια. Καὶ ἐγὼ ἠπόρουν βλέπων τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἀπανθρώπου ἐκείνου. Ἐν τασούτῳ ἡ οἰκονόμος εἰσηλθὼν ἀκροποδητὴ, καὶ ἄμα ἰδὼν αὐτὴν ἀνέκραξεν.

— Ἐξω, ἐξω.

Τούτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον σύμπτωμα τοῦ ματαίου ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως, ὅστις ἐπὶ ἓνα μῆνα ἐβασάνιζε τὸ ἔνοχον ἐκεῖνο γερόντιον. Δὲν ἀναγκάζω τὸν ἀναγνώστην νὰ με παρακολουθήσῃ καὶ περαιτέρω εἰς τὸ ἐπώδυνον στάδιον εἰς τοῦ ὁποῖου τὸ τέρμα ἐγγίζομεν. Εἰς τί ἐχρησίμωσεν ἡ περιουσία τὴν ὁποῖαν ἠθέλησε νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὴν θυγατέρα του; ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς της εἶχε ξηρανθῆ, καὶ μάτην ἐδοκίμασα νὰ μετριάσω τὴν λύπην τὴν ὁποῖαν θὰ ἠσθάνετο μανθάνουσα τὸ δυστύχημά της. Κατεβλήθη ὑπὸ ἐγκεφαλίτιδος δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς της, ἀποθανόντος ὑπὸ κεραινοδόλου ἀποπληξίας. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξασθένεισ της, ὥστε ἐφάνετο βεβουδιασμένη εἰς λίθαργον ἐπεκαλούμην τὸν θάνατόν της ὡς χάριν παρὰ Θεοῦ. Θεραπεύων ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τὰ πρόσωπα τῆς τραγωδίας ταύτης, τῆς ὁποίας τὰ ἴχνη δὲν θέλουσιν ἐξαλειφθῆ ἀπὸ τὸν νοῦν μου, εἶδον ὅλα καταβαίνοντα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τὸν τάρον, τὸν ὁποῖον ἠνοιξεν ἡ αὐτοχειρία τοῦ Ἕλλησι. Ἡ μοῖρα, ἡ Νέμεσις αὐτῆ τῶν ποιητῶν, ἐξέπληρώσεν ἀνηλεῶς τὸ ἔργον της. Ἄθεράπευτος ἀγωνία, μετάνοια σκληρά, πόνοι φυσικοί, κατήντησαν ἀφορήτους τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ Άλλορου. Ἡ Μαρία, περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς της, μόλις ἐδυνήθη νὰ ἀσπασθῇ τὸν υἱὸν της Ἑρδίκον, ὅστις ζῆ σήμερον ἐν Λονδίῳ, κύριος τῆς μεγάλης περιουσίας τοῦ πάππου του.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.)

ΑΟΚΙΜΙΟΝ

περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπὸ Ἰωάννου Φιλίμονος. Τόμ. Α' καὶ Β', Ἀθήναι, 1839.

Οὐδέποτε βλέπομεν ἐθνικὴν ἐορτὴν ἐρχομένην, καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις ἀνεγειρόμενα τὰ εὐτελεῆ ἐκεῖνα, σινδόναις περιπετανούμενα, ἱερὰ, τὰ, ὡς ἡ σκηνὴ τοῦ Ἄραβος, τὴν πρῶτην πηγνύμενα καὶ τὴν ἐπαύριον ἀποσκευαζόμενα, χωρὶς ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι καθυστεροῦμεν ἀπαραίτητον ἐθνικὸν ὄφλημα, τὴν ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν πολυτίμων ἡμῶν λατομειῶν τοῦ πεντελικοῦ καὶ τοῦ λυχνίτου λίθου, ἀνέγειρον μνημείου περικόσμου καὶ καταγλύφου, ἐν ἐπιγραφαῖς, ἐν προτομαῖς, ἐν συμπλέγμασι καὶ ἀγάλμασι διηγουμένου τὸ ἐνδοξόν γεγονός τῆς Ἑλληνικῆς ἀπελευθερώσεως, καὶ παραδιδοῦν τῇ εὐγνωμοσύνῃ τῶν ἐπερχομένων τὰ ὄνόματα καὶ τὰ κατορθώματα τῶν γενναίων καὶ μεγάλων ἀγωνιστῶν, ὧν πρῶτιστος ἦν αὐτὸς ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος. Τοιοῦτο μνημεῖον ἐκπρόσωπον τῆς πατρίδος τὴν εὐλαίαν, θέλει τιμᾶσαι τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνεγειρούσης γενεᾶς οὐχ ἥττον ἢ τὴν μνήμην τῆς ὑπὲρ ἧς ἀνεγείρεται δι' ἡ

χαίροντες ἐπικροτοῦμεν εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων, ὅσοι ὡς ὁ Κ. Τρικούπης καὶ ὡς ὁ Κ. Φιλίμων, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων ὀρμώμενοι, ἰδρῶσιν. αὐτοὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν καλλιγενεσίαν μνημεῖα οὐχὶ μὲν ἐκ χαλκοῦ ἢ ἐκ λίθου, ἀλλὰ μνημεῖα ἱστορικά, λαμπρότερα ἐκείνων καὶ μονιμώτερα. Τὰ Προπύλαια καὶ ὁ Παρθενὸν τιμᾶσι τοῦ Περικλέους τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἐν ταῖς διαδοχαῖς τῶν αἰώνων ἐδύνατο νὰ ἐκλείψῃ κατόπιν αὐτῶν καὶ ἐκεῖνο, ἐὰν ὁ Θεουκιδίδης δὲν τὸ καλίστα ἀθάνατον, ὡς ἐξέλιπον τὰ ὀνόματα τῶν Βασιλέων, ὧν αἱ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομαὶ ἀνασκᾶπτονται σήμερον ἐν Ἀσίᾳ, διότι ἡ ἱστορία τ' ἀπεσιώπησεν, ἢ διότι αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἐγκυλῶπτονται ἐτι τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς τὰ μυστήρια.

Ἐἶναι δ' ἡ ἱστορία τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως μνημείον ἔχον διπλοῦν τὸ πρόσωπον, ἐν μὲν ἐστρατιμῆνον πρὸς τὸ παρελθόν, εὐγνωμοσύνην ἐμφαίνον, ἕτερον δὲ ἀφορῶν πρὸς τὸ μέλλον, καὶ διεσκευασμένον εἰς φάρον ἀντανακλῶντα τὰ τῆς ἀρχαιοτέρας πείρας διδάγματα, καὶ μάλιστα χρήσιμον εἰς ἔθνος μὴ ἐτι περατώσαν τὴν ἐναγώνιον Ὀκλασπολοῦν του. Ἱστορία πρακτικὴ, φιλαλήθης, ἀκριβολόγος, οὔτε τὰς καλὰς πράξεις παραρῶσα, οὔτε τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ λάθη ἀποκρύπτουσα, τοὺς χαρακτῆρας δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας εὐνοῦσά, διαγράφουσα, καὶ τὰς αἰτίας μετὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκθέτουσα καὶ συνειρούσα, εἶναι ἔργον δικαιοσύνης διὰ τὸ ἔθνος ἀπέναντι τοῦ ζῆνου κόσμου, καὶ ὑπεράτης διδασκαλίας πρὸς ἑαυτό. Τοιαύτη δὲ, καθόσον ἐκ τοῦ προοιμίου της δύναται νὰ κριθῆ, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Κ. Φιλίμονος.

Ἐν αὐτῇ βεβαίως μετὰ καταπρὶζόνται καὶ γενικὰ καὶ ἰδιωτικὰ σφάλματα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πολλὰ ἀρετὰ ἄξια σεβασμοῦ καὶ ἐπαίνου. Ἡ Ἑρῶπη, ἣτις ἐν Ἀνατολῇ ἔχει τοῦ θάρρατός της τὴν κεχρῆνός, καὶ πολλὰκις εἶδεν ἐκείθεν ἀρβέντα νέφη ἔγγυα ἀπειλῶν παγκοσμίου πολέμου, ἣτις ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κινδύνου πολυτρόπως ζητεῖ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, ἀδύνατον νὰ εἶδε μετ' ἀδιαφορίας νέον ἐν τῇ Ἀνατολῇ στοιχεῖον ἀφανέν' καὶ ὅσον ἐν ἐπροσποίηθη κατὰ καιροῦς, καὶ ἔνεκα πολιτικῶν περιπετειῶν, ψυχρότητα πρὸς αὐτό, ἀδύνατον νὰ μὴ ἐρευνᾷ ἐν δι' αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εὕρῃ διέξοδόν τινα τῶν δυσχερειῶν της, καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ σταθμίσῃ ἐπομένως τὴν ἰκανότητα καὶ ἄξιαν αὐτοῦ. Ἐν ἱστορίᾳ οἷα ἡ παρούσα, ἀπῆλλαγμένη μὲν ῥητορικῶν κόμπου καὶ ἀκρίτου μεγαλαυχίας, εἰλικρινεῖ δὲ καὶ ἐμπαιριστικῶν, θέλει μὲν ἀπαντήσῃ οὐκ ὀλίγα τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ λυπηρὰ, ἀλλ' ἐν εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας σπουδαίας ἐνδιαφέρεται, τὰς περιστάσεις ἀναμετρούμενη ἐξ ὧν ἐξήρχεται καὶ πρὸς ἡς ἐπάλασε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, θέλει θαυμάσει βεβαίως, οὐχὶ ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, τὸ δι' αἰώνων ἐξοιζωμένον τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καὶ ἐμμονὸν αἰσθημα τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἀπ' αἵρου μετῆρις ἄρου ἀκλόνητον πεπολῆσιν του, ὅτι θέλει ἐκ-

λάμψει ποτὲ ἡ ἡμέρα αὐτῆς, τὴν ἀνδρείαν του ἐν ταῖς μάχαις, τὴν σταθερότητά του ἐν τῷ ἀνίσῳ ἀγῶνι, τὴν διανοητικὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνωτέρων τάξεων, τῶν κατωτέρων τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν νοημοσύνην, καὶ τὸ πρὸ πάντων χαρακτηριστικὸν λαὸν τῆς ἐλευθερίας του ἄξιον καὶ σπουδαῖον αὐτῆς χροῖσιν ποιοῦμενον, ὅτι ἡ πρῶτα τῆς αὐτονομίας του πράξις ἦν πάντοτε νὰ ὑποβάλληται εἰς νόμον καὶ νὰ καθιδούρῃ κυβέρνησιν.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ Ἑρῶπη ἐν τῇ ἀκριβεῖ εἰκόνι τῆς ἐπαναστάσεως βλέπει ἀναζώντα τὸν λαὸν ὃν ἡ ἀρχαιότης ἐθαύμαζε, μετὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν χαρακτηριστικῶν καὶ ιδιοτήτων του, μετὰ πολλῶν τῶν ἐλαττωμάτων του, ἀλλὰ καὶ μετὰ πασῶν του πῶν ἀρετῶν, καὶ τὸν βλέπει ζώσιμον, ἐπιχειρηματικόν, δεκτικὸν προόδου καὶ ἀναπτύξεως, καὶ τὸν ἀσπάζεται ὡς βᾶσιν ἐφ' ἧς δύναται νὰ ἰδρῶσῃ τὸ τοῦ μέλλοντος οἰκοδόμημα στερεὸν καὶ ἀκίβητον, συγχρόνως θέλουσι βλέπει οἱ Ἕλληνας ἐν αὐτῇ πάντας τοὺς σκοπέλους δι' ὃν διέβη τὸ σκάφος τῆς ἀνεξαρτησίας των, πρὶν ἢ καταχθῆ εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, πάσας τὰς εὐγενεῖς πράξεις, τὰς υποχρεούσας τοὺς υἱοὺς εἰς ἔργα ἀντάξια τοῦ ἡρωισμοῦ τῶν πατέρων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πάντα τὰ λάθη εἰς ἃ ἐξ ἀπειρίας ἢ ἐκ κακίας τινων προσέκρουσαν, ὧν πολλὰ ἠπελίκεσαν αὐτανόητον ἰαταπαυσίμην, καὶ ὧν ἡ μνήμη πρέπει νὰ διατηρῆται πρὸς ἀποτροπὴν καὶ νουθέτησιν καὶ ἀναλογιζόμενοι τὰ θαύματα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως, τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας δι' ὧν ἡ μεγάλη γενεὰ τῶν συγχρόνων τοῦ Βάτζαρη καὶ τοῦ Καραϊσκού κατεκτήσατο τὸν μυριάκις κινδυνεύσαντα ν' ἀπολεσθῆ ἀνεπιστρέπτῃ θησαυρὸν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, θέλουσιν ἐτι μᾶλλον αἰσθανθῆ τὴν βαρέως ἐπιχειρημένην αὐταῖς εὐθύνην, τοῦ νὰ διατηρήσῃσι κἄν ἀλώβητα τὰ κρῶπαια ὅσα παρέλαβον ἀνέτως παρὰ τῶν πατέρων των, ἂν δὲν τοῖς ἐπεφυλάχῃ ἡ εὐτυχία τοῦ νὰ στήσῃσι νέα, καὶ δι' ἄρρῶνος ἢ ἀπεριστέτου διαγωγῆς νὰ μὴ διακινδυνεύσῃσι τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, ἣτις ἀπαξ ἀπολεσθεῖσα, θέλει πιθανῶς ἀπολεσθῆ διὰ πάντοτε, καὶ ἧς ὀφείλουσι λόγον οὐ μόνον ἐκείνοις παρ' ὧν τὴν παρελάβον εἰς ἀσφαλῆ διατήρησιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιγινόμενοις, οἷς φρέπει νὰ τὴν παραδώσῃσι ἀθλαστῆ καὶ ἐπισημμένην. Ἰπὸ καθαροῦ καὶ ἐμφορονος πατριωτισμοῦ ὅσον γορευθῆσαν τὰ χρυσὰ ἔπη δι' ὧν ὁ Κ. Φιλίμων περατοῖ τὰ προλεγόμενα τοῦ δευτέρου τόμου τῆς ἱστορίας του. α ἕθε ἐνοήσασαι καλῶς οἱ ἐλευθεροὶ ἀπόγονοι τὰ δύσκολα καθήκοντα ἑαυτῶν πρὸς τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν τοῦ διὰ τασούτου αἵματος πολυτίμου ποτισθέντος δένδρου τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἐνθυμούμενοι πάντοτε τοῦ μεγάλου τῆς Πηνυκὸς ῥήτορος εἰπόντος τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀλήθειαν. Τὸ φυλάξαι τ' ἀγαθὸν τοῦ κτησοῦσθαι χαλεπώτερον. »

Οὐδὲν βεβαίως ἔργον τέχνης, καὶ μάλιστα ἔργον φιλολογίας, δύναται ἀκριβεῶς νὰ κριθῆ εἰς ἀτέλων τεμαχίων, καὶ νὰ ἐκτιμηθῆ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὄλον.

Αλλά και τῆς παρούσης ἱστορίας ἐλάχιστον μέρος ὑπ' ἑσπιν ἔχοντες, καὶ κυρίως τὸ προοίμιον μόνον αὐτῆς, ἐν ἑμῶς οὐσιωδέστατον καὶ θεμελιώδες αὐτῆς πρᾶτέριμα δυνάμει τούλάχιστον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων νὰ καταδειχθῶμεν, καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐφιλοτιμήθη νὰ παραστήσῃ κυρίως ὡς αὐτογραφίαν τινὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, αὐτῆς οὕτως εἰπεῖν ἐαυτὴν διηγουμένης, αὐτὰς μόνον μετριοφρόνως εἰς ἐαυτὸν ἐπιφυλαξάμενος, νὰ διείρῃ τὰ συμβάντα εἰς συνεχῆ μίτον, νὰ συναρμολογῇ, ἐξηγῇ καὶ σαφηνίσῃ αὐτὰ, καὶ νὰ καταδεικνύῃ τὴν φιλοσοφικὴν συνάφειαν τῶν αἰτιῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Τῷ ὄντι, δι' ἀγῶνων ἀτύτων, καὶ εἰς ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην ὀφείλεται, κατάρθωσεν νὰ συλλέξῃ καὶ νὰ περισώσῃ τῆς καταστροφῆς πᾶμπολλα ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα, πληροῦντα τῶν δύο τόμων τῆ μέγιστον μέρος, καὶ χρησιμεύοντα ὡς μάρτυρας τῶν γενομένων ἀπειστούς. Τῆς ἐπιτηδειοτάτης ἀφηγήσεως τοῦ ἱστορικοῦ, πολὺ ζωηρότερον ὁμιλοῦσιν εἰς τὴν φαντασίαν καὶ συγκινοῦσι τὸ ἀσθημα αἱ τοιαῦται γνήσια ἀποδείξεις τῶν χρόνων κατ' ὅσας παρήχθησαν. Ἐν αὐταῖς βλέπομεν ἄνευ τῶν διοπτρῶν ξένων παθῶν, ξένων συμφερόντων καὶ ἐκτιμήσεων, αὐτὰ τὰ πράγματα ὡς συνέβησαν ἀνεκλιπόμενα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ὡς ἐσκέφθησαν καὶ ὡς ἐπράξαν ἐμφανιζόμενα ἐνώπιόν μας, οὐχὶ σχηματιζόμενα ὡς ἐπὶ τοῦ προσκηνίου τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἀπλαστον ὁμιλοῦντα τὴν γλῶσσαν ἣν τότε ὁμιλοῦν, καὶ ἀπροσπονήτως ἐνεργοῦντα, ὡς ἐν ἀγῶνι ὅτι ἔχουσι τὸ μέλλον ὡς θεατὴν. Ἐξ πρὸς τὴν γνώσιν τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ἐντελεστέρων σελίδων τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου προτιμῶμεν πολλὰκις τεμάχιον λίθου ἐν τοῖς ἐρείπιοις ἀνασκαπτόμενον, σύντριμμα ψήφισματος ἢ ἀλλης τινος πράξεως δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς, διότι τοῦτο εἶναι οὐχὶ ἔμμενος ἀντανάκλασις ἢ ἀπήχσις τῶν πραγμάτων εἰς ἀ ἀναφέρεται, ἀλλ' ὡς τις ἄνθρωπος αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος, στεκόμενος μετὰ τῶν ἡμῶν, ὡς τις τῶν μυστηρίων αὐτῆς αὐτοπρόσωπος παραστάτις. Τοιαῦτα εἰσὶ καὶ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ἃ ὁ Κ. Φιλήμων διέσωσε καὶ ἐξέδωκε, κειμήλια ἐθνικά, διαφόρως μὲν δυνάμει νὰ μεταλλευθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ μένοντα αὐτοῖς πάντοτε τὰ μόνον ἀπεισιτά ἀληθείας ταμεία. Τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν θὰ ἐλογιζόμεθα ὡς ζημίαν ἐθνικὴν, καὶ εὐχῆς ἐργον θεωροῦμεν νὰ προσδιορισθῇ μέρος εἰς τὴν δημόσιον βιβλιοθήκην, εἰς ἃ, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰσέτι καιρὸς, νὰ προσκληθῶσι πάντες οἱ κεκτημένοι ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τοιοῦτοι εἰσὶ πολλοί, νὰ τὰ καταθέσῃ πρὸς διατήρησιν καὶ πρὸς κοινὴν χρῆσιν, ἐπιφυλαττόμενοι τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν. Τὴν σῆσταςιν τοιοῦτου ἀρχείου θεωροῦμεν ἀξίαν πάσης μεριμνῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Προοίμιον δὲ τῆς ὅλης ἱστορίας τοῦ Κ. Φιλήμωνος ἀναμείψαμεν τὸ μέχρι τοῦδε ἐκδοθὲν αὐτῆς μέ-

ρος, καὶ τοὶ ἀποτελοῦν δύο ὁλοκλήρους τόμους, διότι αὐτοὶ δὲν ἐράπτονται ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ κυρίῳ ἑλλάδι, ἀλλὰ περιστρέφονται εἰς μόνον τὰ τῆς ἑταιρίας καὶ εἰς τὰ ἐν Δακίᾳ συμβάντα. Καὶ ἴσως ὑπάρχουσι καὶ οἱ κατακρίνοντες τὴν τοιαύτην τοῦ μέρους τούτου ἔκτασιν, διότι, λέγουσιν, ἢ ἀναγγέλλει πολυτομίωτα τὸ σύγγραμμα, ἢ θέλει εἶσθαι δυσανάλογον πρὸς τὰ λοιπὰ. Ἀλλὰ τὸ καθ' ἡμᾶς, οὔτε λυπούμεθα ἂν μεγάλῃν λάβῃ ἔκτασιν τὸ σύγγραμμα τὸ ἐξιστοροῦν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἀναγέννησιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶναι ὅλον ἐπίσης ἀκριβολόγον καὶ ἐπίσης ἐπὶ περιέργων καὶ πολυτίμων ἀποδείξεων στηριζόμενον· οὐδ' ἂν ὑπάρχῃ καὶ τις δυσαναστοχία μετὰ τῶν δύο πρώτων τόμων καὶ τῶν λοιπῶν, εὐρίσκομεν αὐτὴν ἀστοπον καὶ κατακριτέαν, ὡς δὲν κατακρίνομεν τὸ μέγεθος τῶν προσηλαίων συγκρινόμενων πρὸς τὸν Παρθενῶνα. Καθὼς ἐκεῖνα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι χρησιμεύουσιν ὡς εἰσοδος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀποτελοῦσι συγχρόνως καὶ αὐτοτελεῆς μνημεῖον, ἀξίον παντὸς θαυμασμοῦ, οὕτω καὶ ἡ Φιλικὴ ἑταιρία, μετὰ τοῦ παρὰ τὸν Δούναβιν μεγάλου ἐπεισοδίου, ἀποτελοῦσιν οὐ μόνον τὴν προεισαγωγὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἱστορίαν ἰδίαν, καθ' ἑαυτὴν πλήρῃ ἐνδιαφέροντος, καὶ ἰσχυρότατα ὁμιλοῦσαν εἰς παντὸς ἑλλήνος τὴν καρδίαν. Εἰς ποῖα ὄνειρα δόξης, εἰς ποῖαν ἀτυμοσφαιραν ἠθικοῦ ὕψους ἔξωσαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οὔτινες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας ἐμελέτησαν τὴν ἐλευθερίαν, εἰς αὐτὴν καθιέρωσαν τὴν ζωὴν τῶν, καὶ τὴν τοῦ ἔθνους ἐνότητά, ἣν ἠγιάζον τὰ αὐτὰ δάκρυα, συνέσφιξαν διὰ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων! Ὅταν καὶ ἂν εἶχον τὸν κίνδυνον νυχθήμερον ἐπιχειρούμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν, τὸν φόβον ἐπικυβήμενον εἰς τὸ προσκεφάλαιόν των, ἀλλὰ μακάριοι ἦσαν διότι διὰ τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦς ἔξωσαν εἰς μέγα παραδὸν καὶ εἰς ἐνδοξον μέλλον, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς ἑλλάδος τοῦ Περικλέους, καὶ δουροπολοῦντες αὐτῆς τὴν ἀνάστασιν. Ἡ συναίσθησις ὅτι ὑπὲρ μεγάλου τοιοῦτου καὶ ἰεροῦ σκοποῦ εἰργάζοντο, ἤγειρε βεβαίως τὴν διάνοιάν των, καὶ ἐπλήρου τὴν ψυχὴν των ὑπερηφάνου ἀγαλλιᾶσεως, καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστῶμεν τῷ ἱστορικῷ, ὅστις μετὰ πολλῶν κόπων ἀναρεῦνησε τοὺς πλήρεις σιωπηλῶν προσδοκιῶν, ἐναγωνίων προσπαθειῶν εἰς πᾶντος ἐγκρηπτομένων, πλήρεις ἀμφιβολίας καὶ μυστηρίων ἐκείνους χρόνους, μᾶς περιέσωσε τὴν εἰκόνα αὐτῶν πλήρῃ καὶ ἀκριβῆ, καὶ διετήρησεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἐν τῶν πρωτίστων συμπτωμάτων αὐτῆς, τὴν περιγραφὴν τοῦ εὐγενοῦς ὄργανοῦ, ἐξ οὗ προέκυψεν ἡ γενναία βλάστησις τῆς ἐπαναστάσεως. Τόσον μάλιστα σπουδαίαν καὶ περιεργον θεωροῦμεν τὴν φάσιν ἐκείνην τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας, ὥστε ἀντὶ νὰ κακίσωμεν τὸν συγγραφέα ὡς ἀφειρόταντα αὐτῆς τῆς ἐξέτεινε περισσότερο, συγχωνεύων ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ ἀρχαιότερον περὶ Φιλικῆς ἑταιρίας εἰδικόν του δοκίμιον, ὅπως ἐκτεθῆ ἀνελλιπειῆς καὶ ἀρτία ἢ

Ὅμηρος. (ἰδὲ σελ. 45.)

εἰκόνα τῆς μεγάλης προσηλατικῆς, ἥτις ὠρίμασε τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τὴν ἐκρηξίν. Πρῶτος, ἴσως πρῶτος, ταύτης καρπὸς, ὑπῆρξε τὸ κίνημα τῶν Παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, τὸ πληροῦν ὁλόκληρον τὸν δεύτερον τόμον, ὑπὸ πᾶσαν δὲ ἔποιν ἂν ἄξιον τῆς σπουδαιότητος ἦν ὁ συγγραφεὺς ἀποδιδῶσιν εἰς αὐτὸ, διότι προαιδοποιήσε καὶ διηκούλωνε τὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν, ἰσχυρὸν προκαλέσας ὑπὲρ αὐτῆς ἀντιπερισπασμόν, διότι περὶσταται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς τις μικρογραφικὴ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἐξεικόνισις καὶ περιλήψις, καὶ διὰ τὸν ἐξόχως δραματικόν, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ποιητικόν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Τῷ ὄντι τὸ δράμα τοῦτο, σκηνὴν ἔχον οὐχὶ τὴν ἑλλάδα, ἀλλ' ἐπαρχίας μεμακρυσμένας καὶ σχεδὸν ξένας τῇ ἑλληνικῇ φυλῇ, ἔχει τι τὸ ἰδανικὸν καὶ ἀφρημένο, ὡς εἰ διὰ τοῦτου ἐμφανῶν ὅτι ἡ ἀναγέννησις εἰς τὴν ἐλευθερίαν οὔτε ὀρισμένον τόπον οὔτε ὀρισμένην τάξεως ἢ διακρίσεως ἀνθρώπων ἦν ἰδίον ἔργον, ἀλλ' ἐκπλήρωσις τῶν εὐχῶν, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς συμπράξεως πάντων τῶν ἐν ἀνατολῇ εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Ἐν αὐτῇ Ἕλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἀἴτες, Ἀλβανοὶ, παρρησιάζονται ἐπὶ

τοῦ προσκηνίου, οὐχὶ ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς χώρας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας μαχόμενοι. Ὡς δ' ἐν τῷ δοκίμιῳ ἐκτίθενται καὶ σαφηνίζονται ἐν τῇ ἀλληλουσίᾳ αὐτῶν τὰ κατὰ τὸν πιν καὶ ἀστοπον ποικίλα ἐκείνα συμβάντα, ὁμιλοῦμεν ὅτι οὐδεὶς γινώσκων δραματικώτερον ποιητοῦ ἐπίνοιά, ἔχουσαν ἐν τῇ ποικίλῃ περιστάσει ἑνότητά, περισσοτέρην ζωηρότητα ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις, ἰσχυρότερον καὶ τραγιώτερον διαφέρον ἐν τῇ καταστροφῇ. Ἐν μίγῃ πρόσωπον ἐπικρατεῖ ὅλου τοῦ δράματος, ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τοῦ μίτου πρωτοῦν καὶ εἰς ὅλους δίδου τὴν ὄψιν. Εἶναι δ' ὁ πρωταγωνιστῆς οὗτος Ἀλέξανδρος ὁ Ἰψηλῶν τῆς, δι' οὗ ἀρχεται καὶ εἰς ἂν ἀπολήγει τὸ ἐπιχειρήμα τῆς Δακίης. Περὶ δ' αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτὸν, εἰς διαφόρους ἀποστάσεις, πράττουσι καὶ συγκρονοῦνται διάφορα ἄλλα πρόσωπα, διάφορα συμπερόντα καὶ διάφοροι χαρακτῆρες· εὐγενῆς ἀνταπῆρσις καὶ ἀρχαῖα ἀρετὴ πρὸς ἰδιωτικῶν καὶ βαδισουργίαν, πατριωτικὴς ἐνθουσιασμοῦ πρὸς δουλιότητα καὶ πρὸς προδοσίαν, ἀρετὴ δὲ εἰς τὸν λαμπροτέρων ἡμερῶν τῆς ἀρχαίας ἑλλάδος, πρὸς ἀγενῆ φυγοπελάμων δειλίαν. Ἰδὼν μὲν

τὰς θυσίας οὐδετεροὶ τῶν ἄλλων ἢ σπατάλη καὶ ἡ ἐκδιαίτησις καὶ ἡ ἀπαγῆ, τοὺς ὑπὸ ταύτων καταβολομένους ἀγῶνας πρὸς ὀργανισμὸν καὶ πρὸς διαρρυθμίαν, ἐκείνων τὸ δυσήμιον καὶ ἡ παρακλῆ, ἢ τὸ οἰκματικὸν καὶ τὸ φιλαργόν, καὶ ἐν γένει ἡ ἀπειρία ἀνθρώπων συνελθόντων πρὸς σκοπὸν εὐγενῆ καὶ μέγαν, ἀλλ' ἐστερημένων πάσης πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἀναγκαίας πείρας καὶ γνώσεως. Μικητῆς καὶ διάδοχος τοῦ δαυνομένου αὐτῷ Βοιωτικῆς, ὁ ἱερός λόγος ἐπότισεν ἐν Σκουλενίῳ καὶ ἀλλαχοῦ διὰ τοῦ ἱεροῦ αἱματός του τὰς πρώτας Ἑλληνικὰς δάφνας, μαινεμένας μετὰ νεκρῶν κυπαρίσσω, καὶ Γεώργιος ὁ Ὀλύμπιος, ὁ κληρονόμος τῆς φήμης τοῦ Δεωνίδου, ἀνῆψεν ἐν Σέκκῳ πυρὰν, ἥτις δι' αἰῶνων θέλει συνοδοῖ τὴν λάμψιν τῆς μετὰ τῆς λάμψεως τοῦ Μεσολογγίου, καὶ στέφει δι' ἀκτίων δόξης τὴν κεφαλὴν τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ ἄφρονες καὶ οἱ ἀναρχικοὶ, οἱ προδότες καὶ οἱ βυζαντινοὶ, ἐπέφεραν τέλος πάντων τὴν θλιβερὰν τῆς διαγωγῆς των συνέπειαν, τὴν κατὰστροφὴν τοῦ Δραγατζανίου, καὶ μετ' αὐτὴν, τὴν αἱματηρὰν διάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, φιλοτιμηθέντος ὁμοῦ μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του νὰ τιμῆσθαι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὑπὲρ ἧς ἐμάχετο.

Ἀλλὰ, καὶ ἂν οὐ τὰ πάντα ἐν Δακίᾳ ἀπώλοντο, δὲν κατέπεσεν ἐντελῶς ἡ αὐλαία ἐπὶ τοῦ περιπαθοῦς τούτου δράματος, ἀλλ' ἐναπελείποντο ἐπισημαντικώτατα τινεὶ σήματα, ἂν καὶ εἰς ἄτομα περιστάλας τοῦ αὐτῶν διεφέροντος. Τῆς ἐν Δακίᾳ μεγάλης φλογὸς οὐδὲν ἔμεινε πλὴν τοῦ σπινθῆρος, ὅστις μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὴν ἐν Ἑλλάδι σεπταυμένῃν πυρίτιν, καὶ πλὴν τῆς τέφρας ἐξ ἧς οἱ ἀδελφοὶ δάκρυ ἀπῆρτισαν τὴν ἡμιανεξερτησίαν των. Ἀλλ' ἔμεινε ὁ τοῦ δράματος ἦρωας, ἔμεινε ὁ Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης, πρὸς οὗ τὰς ἐσχάτας τύχας οὐδεμίαν καρδίαν φιλελληνικὴν, ἢ καὶ μόνον φιλάνθρωπον, ἐδύνατο νὰ μείνῃ ἀσυμπαθής.

Παρ' οὐδενὸς ἔθνους ἀξιοῦμεν νὰ θυσιάσῃ τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα ὑπὲρ συμφέροντος ἄλλων ἐθνῶν, ἔστω καὶ ὅταν τὰ συμφέροντα ταῦτα στραγγίζονται ἐπὶ τῶν ἱερωτέρων βάσεων τῆς φιλάνθρωπιᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης· οὐχὶ ἐπινοοῦμεν ὅτι ἡ πολιτικὴ πρέπει ἢ δύναται νὰ βάλῃ ἐπὶ ἀρχῶν ἀλλοτριῶν τὴν ἀρετῆν, ἀλλ' ἵνα πρὸς χάριν τῶν ἐπαγγελλομένων τοῖς πρακτικωτέροις νόαις, μὴ φανθῶμεν θέλοντες νὰ περιορίσωμεν τὴν ἀποδοδομένην σπουδαιότητα εἰς τὴν λεγομένην πολιτικὴν ἀνάγκην καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ συμφέροντα. Ἰπάρχουσιν ὁμοῦ τινὲς ἀρχαὶ εὐθύτητος καὶ πρὸς ἐαυτὸν σεβασμοῦ, ἂν ἢ παράβασις εἰς οὐδὲνα ἐπιτρέπεται οὔτε ἰδίῳ τῆν οὔτε κοινῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, καὶ ὡς ἀπαλλαγὴ χριστιανῶν ἀπὸ ἀλλοπίστων, καὶ ὡς ἐλευθέρωσις λαοῦ δεδουλωμένου, καὶ ὡς ἀντιπῶσις λαοῦ ἀλλοτῆς εὐλαεῖς, ἔπρεπε νὰ ἐλευθέρῃ τὴν συμπάθειαν παντὸς ἔθνους χριστιανικοῦ καὶ ἐξηνωτισμένου· καὶ ὁμοῦ ἐννοοῦμεν μέχρι τινὸς ὅτι ἡ Αὐστρία ἐκπρότερον ἐναντίᾳ αὐτῆς, ἂν ἐφρόνει, ὅτι ὑπ' αὐτῆς ἐβλάπτετο· ἐπὶ μᾶλλον ἐννοοῦμεν, ἂν

ἔχουσα μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκην περὶ ἀμοιβαίας ἀποδόσεως τῶν πολιτικῶν προσφύγων, ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν τὸ ἐφ' αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν ἐπικρατείαν τῆς προσφυγόντων Ἑλλήνων, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰψηλάντου προσέτι, ὅποις, ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει, ἔχῃ τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ πρὸς τῆς Τουρκίας τὰ ἴσα. Ἀλλ' ὅτι ἡ ἱστορία δυσκόλως, φρονούμεν, θέλει συγχωρήσει εἰς τὴν τότε διέπουσαν τὸ κράτος ἐκεῖνο πολιτικὴν, εἶναι ὁ πάντοτε καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει ἀνάξιος δόλος, πολὺ δ' ἀναξιώτερος ὅταν ἰσχυρὸς δολιεύεται ἀσθενῆ, ὡς τοῦτο ἀναμνησθητικῶς κατέδειξεν ὁ Κ. Φιλῆμων δι' ἐπιστήμιων ἐγγράφων. Ἄν ὁ Ἰψηλάντης, ἐν ἀπογίνασκει πάσης σωτηρίας, κατέρρευεν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ παρεδίδοτο εἰς αὐτὴν, ἢ Αὐστρία ἐδύνατο, ἴσως καὶ ὤφειλε, νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ ἴσως εὐγνωμοσύνην ἢ τῆ προσωρεῖλετο ἂν, ἀντὶ τούτου, περιορίζετο εἰς τὴν αὐστηρὰν αὐτοῦ κἀθειροξίν. Ἀλλ' εἰς τὸν Ἰψηλάντην, ἡγούμενον ἐπὶ τῶν στρατευμάτων του, δυνάμενον ἐπιμετ' αὐτῶν νὰ πολεμήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ ἢ νὰ ζητήσῃ ἀλλαγῆναι σωτηρίας, εἰς τὸν Ἰψηλάντην νὰ ὑποσχεθῆ ἐλευθέρωσιν τὴν δίοδον διὰ τῆς ἐπικρατείας τῆς οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιστήμου διαβατηρίου, δυστυχῶς διὰ τὴν ὑπάληψιν τῶν τότε κυβερνῶντων αὐτὴν διατηρηθέντος καὶ δημοσιευμένου ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ, τοῦτο θέλει ἀποκρούσει τὸ αἰσθηματῆς τῆς τιμῆς πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ πάντων τῶν αἰώνων. Ἄν ὑπερβάντα τὰ ὄρια τῆς, ὤφειλεν ἐνεκα τῶν συνθηκῶν τῆς νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους ἢ νὰ τὸν φυλακίσῃ, τὸ κοινότερον αἰσθηματῆς τιμῆς τῆς ὑπερηγόρευε νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου ἐν ὄσῳ ἦτον ἐλεύθερος, καὶ νὰ τῷ ἀφήσῃ τὴν ἀρεσίαν τῆς διαγωγῆς του. Ἐμμεθα βέβαιον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αὐστρίᾳ πάντες οἱ τίμιοι ἄνθρωποι, ἐκτός ἂν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης νὰ καταδείξωσι περιστάσεις ἄλλας εἰς ἡμᾶς ἀγνώστους, θέλουσιν ἐγκερδῶς λυπεῖσθαι διὰ τὴν ἀπάτην ταύτην δι' ἧς συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ὁ Ἰψηλάντης, ὡς καὶ τὰς ἀσκόπους σκληρότητας, αἵτινες ἐφαρμάκισαν καὶ ἐδράχονον τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς συντόμου, καὶ πάσης εἰς τὴν πατρίδα ἀφιερωθείσης ζωῆς του.

Ὁ ἱστοριογράφος ἐκφράζει εὐχὴν, ἢν μετ' ἡμῶν ἐπικυροὶ βεβαίως πᾶσα Ἑλληνικὴ καρδίαν, τὸ νὰ μετακομισθῶσι καὶ ἀποτεθῶσι τοῦ Ἰψηλάντου ταῦτα εἰς τὴν γῆν ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσθη, ὑπὲρ ἧς ἀπέθανε, καὶ ἧς ἡ ἐλευθερία ἦν τὸ λαμπρὸν δνεῖρον πάσης στιγμῆς τῆς ζωῆς του. Καὶ ἂν ὑποθεθῆ ὅτι ὁ ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐνθουσιασμοῦ τοῦ συγγραφέως παραφέρει αὐτὸν ἐνίστη, δὲν θέλομεν τὸν κακίσει διὰ τοῦτο, διότι δικαιοῦται πᾶν αἰσθηματῆς, ὅσον θερμὸν καὶ ἂν εἶναι, ὑπὲρ τοῦ ἡρωικοῦ καὶ ἐνθουσιώδους ἐκεῖνου ἀνδρῆς, ὅστις πρῶτος συνεταύτισε τὴν τύχην του μετὰ τῆς ιδέας τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερώσεως, καὶ πρῶτος ἠνώγει τὸ ἐνδοξὸν αὐτῆς στάδιον. Ἄλλως δὲ πᾶσα ἡ ἱστορία τοῦ Κ. Φιλῆμονος πνέει ἀμεροληψίαν, σέβας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ διάκρυον πατριωτισμῶν. Καὶ

Ἀρχαῖα ἀγγεῖα.

ἂν τις προσέτι τῶν ἐκτιμήσεων αὐτῆς δύναται νὰ θεωρήσῃ ὡς μὴ πάντοτε ὀρθή, ἢ μὴ παρ' ἄλλων παραδεκτὴ, ἐν τῇ εὐσυνειδήτῳ ἀκριβείᾳ του παρέχει αὐτὸς πάντοτε τοὺς τρόπους πρὸς ἐπανόρθωσιν, συνοδεύων τοὺς διςχυρισμοὺς καὶ τὰς κρίσεις του διὰ τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων. Τὰ προτερήματα πάντα ταῦτα καθιστῶσι τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Φιλῆμονος ἱστορίαν πολὺτιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὑπερβολὴ μόνον μετριοφροσύνης τῷ ὑπερηγόρευσε νὰ ἐπιγράψῃ αὐτὸ ΔΟΚΙΜΙΟΝ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ρ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΡΑΙΩΤΗΣ.

—000—

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ.

—000—

Ἐκ Νικολάου τοῦ Ἀρλιώτου, ἀνδρῆς εὐπόρου καὶ διακεκριμένου, ἐγεννήθη τῷ 1777 ὁ Δημήτριος. Χάρην τῶν φροντιστῶν καὶ τῶν παραδειγμάτων τοῦ ἀρίστου πατρὸς ἀποκτήσας χρυσὰ καὶ φιλελεῖα, διὰ τὴν συμπεισοῦσαν πανήγυριν τῶν Ὀλυμπίων, δὲν ἐτετέλεσθη τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἐνιαύσιος ἐορτὴ τῷ

κα ἦθη, προικισθείς δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως με νόον εὐφυῆ, μάλιστα ἐφηβὸς ἐπεθύμησεν εἰς τὰς μελέτας ἢ ἀφιερῶσθαι. Ἄλλ' ἡ Κέρκυρα ὀλίγην ἠδύνατο νὰ παρῆσθεν εἰς τοιαύτην ἐπιθυμίαν τροφήν. Ὄθεν μετέβη δεκαεννεαετῆς εἰς Βενετίαν, ἔνθα μικρὸν πρὶν προηγήθησαν αὐτοῦ, ἡ μικρὸν ἔπειτα τὸν ἠκολούθησαν, ἕτεροι νέοι συμπολίται, ἐν οἷς ὁ ἀειμνηστὸς Καποδίστριας, Μάριος ὁ Πιέρης, Νικόλαος ὁ ἀελβινιώτης, Σπυρίδων ὁ Πιστρέτης, οἵτινες ἕνεκα τῶν συγγαμμάτων τῶν ἐντιμῶν κατέλιπον φάμην, πρὸς δὲ καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι οὐχὶ ἀφανῆ παρ' ἡμῶν τὸν βίον διήνησαν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ σύμβαμα ἀξιομνημόνευτον διὰ τὴν Εὐρώπην ἀπασαν, καὶ ἰδίως διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀπέτρεψεν αὐτοὺς τῶν εἰρηνικῶν σπουδῶν. Ἡ πτώσις τῆς παναρχαίου ἀριστοκρατίας, τῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τῶν Ἰονίων δεσποσάσης, μετέβαλεν αἰφνης αὐτοὺς ἐξ ὑπηκόων εἰς πολίτας. Οἱ δὲ γονεῖς πᾶλλοντες ὡς ἐκ τῶν κινδύνων ὅσους εἰς Ἰταλίαν ἠδύνατο τὰ τέκνα νὰ ὑποστῶσιν, ἐν μέσῳ τῶν πολεμικῶν φαιρῶν, τῶν δημοτικῶν ἐξάψεων, καὶ τῶν ἀπατῶν τῆς πολιτικῆς, εἰς τὰς πατρικὰς ἐστίας αὐτὰ ἀνεκόλασαν. Ἐὰν ὁ Δημήτριος, ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν, ἠναγκάσθη τὴν αὐτοῦ ἀγωγὴν νὰ διακόψῃ, πολυτιμότερον ἡμῶς καὶ διαρκεστέρου εὐεργετήματος ἀπέλαυσε. Τὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας αἰσθήματα ἐνισχύθησαν εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, μετριάζόμενα ὑπὸ ὑγιούς νοῦς καὶ ἀγαθῆς καρδίας, συνετέλεσαν ὀψιότερον εἰς τὸ νὰ καθοδηγήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸν πολιτικὸν βίον, καὶ καταστήσωσι τοιοῦτον βίον βραχύτερον οὐχὶ ἀνευ βλάβης τῆς πατρίδος. Ὅτε δὲ εἶδε καθιδρυθέντα ἐνταῦθα τὸν λεγόμενον Πατριωτικὸν Κύκλον ἔσπευσε ν' ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ, ὅστις σώζεται ἐντυπος μετ' ἑτέρων ὑπὸ προεδρηκότων ἀνδρῶν ἐκφωνηθέντων, ἀποδεικνύει ὅτι ἐν νεαρῇ ἔτι ἡλικίᾳ σύνεσιν ἀρκετὴν ἐπέκτητο. Ἡ σύνεσις ἡμῶς δὲν ἠμοίχε κατά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ ἀραιφνης ἢ ὑπουλός, ἐνθουσιαστὸς ἐξώκειλεν εἰς ἀναρχίαν καὶ τρομοκρατίαν, καὶ ἐννοσούτω προεμνήστεο ὅτι οἱ τῆς Γαλλίας ἔχθροί διεννοσούντο ἢ ἀπογομνῶσιν αὐτὴν μετ' ὀλίγον τῆς σημαντικῆς κατοχῆς τῆς Κερκύρας. Ὁ Ἀρλιώτης ἐμφρόνως προῖδὼν τὸ μέλλον, μετέβη εἰς Παρίσιον πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, ἔχων συνοδοιπόρους Γάλλους τινὰς ἐπιστήμονας, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς Ἀιγύπτου ἐπανήρχοντο καὶ ἐπειδὴ, ἕνεκα τῆς ἀσύτηρότητος τῶν, αἱ ἐπιστήμη δὲν ἐδελέαζον αὐτόν, ἀφωσιώθη, ὀλοσχερῶς εἰς τὴν γραμματολογίαν ὡς ἀρμυδιώτερον εἰς τὴν μελιχίον κλίσιν τοῦ ἀνδρός, τοῦ βουλομένου νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὴν μᾶλλον πρὸς στολισμὸν ἢ πρὸς ἐξάσκησιν ἐπιτηδεύματος. Διητέλεσε δὲ ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ Πρωτεύουσῃ ἐπὶ τινὰ ἔτη, μεχριστὸν τὸ προσιόνισμα καὶ ἡ προπαρᾶσκευὴ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας ἀνεσφάνησαν ἐν τῇ καθιδρύσει τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας. Ἐν ἐκ τῶν τριῶν μελῶν τοῦ Ἰγειονομίου μας, ἀρχεῖον λίαν σπουδαίου, καὶ ἐπὶ Βενετῶν καὶ τότε δικαίως εἰς ἐγκρίτους ἰθαγενεῖς διαπεπιστευμένου, (καθότι τίς

ἐνδιαφέρεται εἰς τὴν προφύλαξιν τοῦ τόπου ἐκ λοιμικῶν νόσων μᾶλλον ἢ ὁ βλέπων ἐπαπειλουμένους τοὺς συγγενεῖς καὶ συμπολίτας;) ἐχηρημάτισεν ὁ Ἀρλιώτης, ὅστις οὐ μόνον ἀπλῶς τὸ καθήκον τοῦτο ἐξεπλήρωσεν, ἀλλὰ καὶ συνήργησεν ὅπως καταστῶσιν εὐρύτερα καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην προσφορύτερα τὰ ὑγειονομικὰ κτίρια, ὅπερ καὶ ἐπίτηδες ἐπιγραφή ἐμαρτύρησε.

Φεῦ! ἡ ἄστατος Νίκη εἶναι ἡ μόνη τῶν ἀδυνάτων λαῶν δεσπότις. Κατ' ἀρέσκειαν δῶρει αὐτοὺς δτὲ μὲν εἰς τοῦτον δτὲ δὲ εἰς ἄλλον κυριάρχην. Ἡ ἑπτανήσος εἶδεν ἐκ δευτέρου τοὺς Γάλλους. Εἰς τὸν Ἀρλιώτην ἐν μόνον μέσον ἀπέλειπετο ἵνα ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα καὶ διατηρήσῃ συγχρόνως ἀνεπαφον τὴν ἀκεραιότητα τῶν ἀρχῶν, αἵτινες τῷ εἶχον προσελκύσει τὴν ὑπόληψιν τῶν τε συμπολιτῶν καὶ τῶν τὰς Νήτους διεπόντων ξένων. Ὄθεν συγκατένευσεν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις, καὶ ἐδέχθη τὴν ὑψηλὴν καὶ δυσχερῆ τοῦ Δικαστοῦ θέσιν, ἣν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐπαξίως κατέσχευεν. Ἀλλ' οὔτε ἀπεποιεῖτο νὰ ἀφελῆσθαι ἄλλως πως τὸν τόπον. Ἀκαδημαίκα εἶχεν ἰδρυθῆ περὶ τὸ 1808 ἐν Κερκύρα. Οἱ πλεόν πεπαιδευμένοι μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐνταῦθα διατελούντων ἀλλοδαπῶν συνεκρότου αὐτὴν, ἣτις ἔτι μᾶλλον ἐδοξάζθη διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Baudrand, Μέντορος μετέπειτα τοῦ υἱοῦ τοῦ Βασιλέως τῶν Γάλλων, τοῦ C. Dupin, ὀνόματος διασημοῦ εἰς τὰ χρονικά τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τοῦ Daubou, νῦν ἀρχιστρατήγου τῆς ἑλβετικῆς Ὀμοσπονδίας. Ὁ Ἀρλιώτης, ὁ χρηματίσας πρὶν μέλος τῆς ἐνταῦθα Ἑταιρίας τῶν φίλων, καὶ ὀψιότερον ἄλλων τῆς Εὐρώπης Ἀκαδημιῶν, συνένταρος γονόμενος τῶν κλεινῶν τούτων ἀνδρῶν, συνῆψε μετ' αὐτῶν ἐγκάρδιον φίλιαν οὔτοι δὲ ἀναχωρήσαντες ἐκ Κερκύρας διετήρησαν φιλικὴν μετ' αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν, ἐνθυμούμενοι πάντοτε ὅτι εἰλικρινῶς καὶ δραστήριως εἶχε συνεργήσει εἰς τὴν πρόταξιν καὶ διευκόλυνσιν κοινωφελῶν καὶ φιλοκρησικῶν σχεδίων. Ἀλλ' ἐκ τούτων, διαλυθείσης τῆς Ἀκαδημίας ἕνεκα τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν, δὲν σώζεται εἰμὴ ἡ ἀνάμνησις ἐνός ἐπὶ τῶν Κοιμητηρίων Ἰουμνήματος αὐτοῦ.

Ἐντούτοις ἄλλη σημαία ἐπὶ τῶν φρουρίων τῆς Κερκύρας ἐκυμαίνεται, ἡ δὲ ἐν Παρίσιον Συνθήκη ἐθετεν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Προστασίαν τὴν ἑπτανήσον. Εἰς ἀνδρᾶ, ὅστις ὁ Ἀρλιώτης, ὅστις ὑπεραγαπῶν τὴν πατρίδα συνήθως ἔλεγεν ὅτι ἤθελε σκιρτήσει ἐξ Ἀγγαλλιάσεως βλέπων Πάπαν ἕνα ἐκ τῶν δυτικῶν τῆς Κερκύρας ἱερῶν, ἡ Ἀρχηγὸν τῶν Ῥεβίνων τινὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων Ἰσραηλιτῶν, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ εὐαρεστήσῃ ὁ σκοπὸς τῆς Συνθήκης, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ὄθεν ἀπέσχε τῶν δημοσίων, καὶ δὲν ἐδέχθη ὑπουργήματα, τὰ ὅποια ἡ Μαρίτλανδ ἐπανειλημμένως τῷ προσέφερε, καὶ ἄλλοι ἡμῶν συμπολίται δυστυχῶς ἐθήρουν παντοίας δυνάμεις. Περὶ ἄλλων ἐκτοτε χρόνοι οὐκ ὀλίγοι, καὶ τέλος ἐφθάσιν ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ φιλέλληνας καὶ φιλελεύθερος Νούγγεντ. Γενναίως λέξεις ἐπροφέρθησαν

ὑπὸ τοῦ Ἀρμυστοῦ τούτου, ἀν καὶ ἡ ἡχώ ἐξ Ἀγγαλλίας ἐπανελάμβανε Κέρρασον διὰ τοῦ ὕδατος τὸν ἑλληνηκὸν ὄμιον. Τότε ὁ Ἀρλιώτης, παρακληθεὶς ὑπὸ τε τῆς Κυβερνήσεως καὶ τινῶν φίλων του, συνήνευσεν εἰς τὸ νὰ ἐκλεχθῆ Ἑπαρχιακὸς Σύμβουλος, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἀφελῆσθαι ἐπιτυχῶς καὶ ἀπ' εὐθείας τὰ εἰδικὰ τῆς Κερκύρας συμφέροντα. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη ν' ἀποδοκιμάσῃ τοιαύτην ἀπόφασιν του. Ὑπουργικαὶ μεταβολαὶ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ τῆς Προστασίας ἐπέφεραν τὴν μεταβολὴν τοῦ Ἀντιπροσώπου αὐτῆς. Ἡ εὐκαιρία ἤρμυζεν ὅπως ματαιωθῶσιν αἱ τοῦ Ἀρλιώτου ἀντιστάσεις, αἱ τείνουσαι εἰς τὸ νὰ προφυλάξωσιν οὐσιωδέστατον τοῦ δήμου δικαίωμα. Οἱ διεπόντες ἡμᾶς ἐδραξαν ἡμέρας καθ' ἣν ἠσθένει ἵνα γίνῃ ἐναντίον ψήφισμα. Τὸ δὲ γεγονός τοῦτο, καὶ ἕτερον μαρτυροῦν ὅτι κατάλληλοι διὰ τὰς δημοσίας θέσεις ἐνομιζόντο μόνον οἱ εὐκαμπτοὶ καὶ οἱ σκοπὸν προτιθέμενοι τὸ χρυσοῦν θέρος, παρελίθησαν τὸν Ἀρλιώτην ν' ἀποσυρθῆ διὰ παντὸς τῶν ὑπουργημάτων χωρὶς ὅμως ν' ἀποποιηθῆ τοῦ λοιποῦ τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος σύμπραξιν του κατὰ πολλὰς περιπτώσεις, καὶ ἰδίως ὅτε συνηθῆ μετὰ τῶν ἐντίμων καὶ εὐτάλμων πολιτῶν οἵτινες προσεπάθουν νὰ διεδικήσωσι τὰ τῶν Ἰονίων δικαίωματα ἀποτεινόμενοι μέχρι τοῦ θρόνου τῆς Προστέτιδος Ἀνασσίας, καὶ ὅτε ἀνεδείχθη ἐν τῶν τριῶν ἱκανῶν καὶ ἀκεραίων μελῶν τῆς ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος τῆς αἰδιόμου Μοτσενίγου ἑπιτροπῆς.

Ἡ πολυῶδνος ποδᾶγρα ἤρχισε κατατρέγουσα αὐτόν. Εἰς ταύτην προσετέθησαν ὕστερον νόσοι τῆς κύστεως καὶ λιθίας, αἵτινες προσέβαλον, ἀλλ' εἰς μάτην, τὴν καρτερίαν αὐτοῦ. Οἰκουρῶν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἐπέκεινα, παραμυθίαν εὐρισκεν εἰς τὰς ἐπισκέψεις τῶν φίλων, ἐξ ὧν τινες προβεβηκότες ἐπανελάμβανον μετ' αὐτοῦ τὰς γλυκείας ἢ πικράς τοῦ βίου τῶν ἀναμνήσεις, ἄλλοι δὲ νέοι μεγάλως εὐηρεστοῦντο εἰς τὴν εὐπροσῆγορον τοῦ γέροντος συναναστροφὴν, ἐκτιμῶντες τὴν σύνεσιν καὶ τὰς εὐνοϊκάς αὐτοῦ νοουσίας. Καί, ἵνα ἀποβῶσι προσφιλέστεροι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπισκέψεις, ἐνόησε παροῆσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν αὐταῖς αἱ ἀγαθαὶ Μουσαί, ὧν τινῶν ὁ Ἀρλιώτης ταπεινῶφρων πλὴν ἐπάξιος θεράπων ἐχορημάτις. Μαρτυρεῖται δὲ ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ εὐφυΐα ὑπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐντύπων Ποιημάτων του, καὶ ἤθελε μαρτυρηθῆ ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνεκδότων ποιημάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς συγκαταριθμοῦνται Ἀυρικά τινὰ — ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις Ἐπιγραμμάτων τινῶν τῆς Ἀνθολογίας — καὶ ἡ τοῦ Δ' Βιβλίου τοῦ Βιργιλίου. Τὸ ἀντικείμενον ὅμως, περιπόθητον συνάμα καὶ λυπηρὸν, εἰς τὸ ὅποιον σπουδαιότερον ἠγολογήθη ὁ Ἀρλιώτης, ὑπῆρξεν ὁ Βίος τοῦ Κόμ. Ἰωάννου Καποδίστρια, συγγραφεὶς μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1833, ἀλλὰ μόνον πέρυσιν δημοσιευθείς. Ὁ συγγραφεὺς ἱστορῶν τὰς σπάνιας τοῦ φίλου ἀρετὰς, ἑαυτὸν περιέγραψε. Καὶ τίς δύναται ν' ἀναγνώσῃ τὸν βίον τοῦτον ἀνευ καταπύσεως; . . . Τίς δύναται νὰ ἰδῇ παρόμοιον δέν-

δρον ἀποκοπὴν μετὰ τῶν καρπῶν αὐτοῦ; . . . Θέλει ἐπιζῆσαι τὸ πόνημα τοῦτο, οὐ μόνον διὰ τὴν ἱκανότητα μετ' ἧς συνετάγη, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀνακαλυφθείσας ἐν αὐτῇ ἀληθείας, διὰ τὰς ὅπως κεινοφανεῖς εἰδήσεις ὅσας ἐμπεριέχει. Εἰς δὲ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν ἀνταποκρίνεται ἡ τοῦ ὕψους καθαρότης, ἐπειδὴ, ὡς περ ἐγκρατῆς τῆς γαλλικῆς κατέστη ὁ μακαρίτης διαρκούσης τῆς ἐν Παρίσιον διαμονῆς του, οὕτως, ἕνεκα τῶν περιστάσεων καὶ τῶν χρόνων, εἰδικώτερον ἐθεράπευσεν ἐκείνην ἥτις ἀμφιβόλος πρώτη μεταξὺ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν συγκαταλέγεται. Πρὸς τὰς ῥηθείσας νόσους ἐπῆλθε καὶ ἀσπῖα, ἥτις ἐπὶ τρεῖς περίπου μῆνας αὐτὸν καταδασάνισε, καὶ καθ' ἧς πᾶσα τῆς τε ἐπιστήμης καὶ τῆς στοργῆς προσπάθεια ἀπέβη ματαία. Ὁ Δημήτριος ἀτρόμητος περιέμενε τὸν θάνατον μετ' Ἰλαρῆς ὄψεως καὶ γαληναίας ψυχῆς. Εἰς δὲ τοὺς ὄσοι πρὸς παρηγορίαν τῷ ἔλεγον, ὅτι τὸ οὐδὲν εἰς ἔρτυδιωμένον πρόσωπόν του δὲν προσεήνευε προσεχῆς τὸ τέλος, ἀπήντα μειδιῶν Ἀπαῖσθε. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀστέων καὶ τῶν μυνῶν διὰ ὡραίος νεκρὸς θά φανῶ. Ἐν μέσῳ δὲ τοσαύτης γαληνῆς αὐτομάτως ἐξεπλήρωσε τὰ τοῦ Ὀρθοδόξου καθήκοντα, καὶ τὸν θάνατον ἀποκαλῶν μετέβασι ἀπὸ ἀνωφελούς βίου εἰς αἰώνιον ἡσυχίαν, ὀλίγας μόνον ἡμέρας κλινήρης ἔμεινε. Αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ λέξεις, πρὶν ἢ τὰς φρένας ἀπολίσει, ἀπετάθησαν πρὸς τὸν ἀνεψιὸν αἰ κληρονόμον Ἀφροῦ ἀποθάνον, ποῦ θάλει θέσει τὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς μου; . . . καὶ ἐδείξεν αὐτὴν ἀπέναντι τῆς κλίνης του κειμένην . . . Λέξεις εὐσεβείας καὶ στοργῆς, τρανῶς περὶ τῆς τοῦ Ἀρλιώτου ψυχῆς τεκμαίρουσαι! Ὑπερέβη οὗτος ἐν τῶν ἐσχάτων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὄριον, καθότι ἐφθασε τὸ ὕδρολογικὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἢ δὲ μακρὰ ἡλικία συνετέλεσεν ἵνα κάλλιον γνωρίσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν αὐτόν, ἕνα καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ μᾶλλον δοκιμασθῆ. Διὰ τῶν πολλῶν κληροδοτημάτων ἐφανέρωσε τὴν ἀγάπην μετὰ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς πιστοὺς ἐκείνους ὑπὲρ τῆς ὑπέρτατος, οἵτινες πᾶσαν μέριμναν καὶ πάντα κόπον ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἐπὶ εἰκοσιπενταετία κατέβησαν. Ὁ Ἀρλιώτης ἀπὸ πολλῶν χρόνων μονήρῃ διήγε βίον ὁ Ἀρλιώτης δὲν κατέλιπε τέκνα ἰσχυρὰ καὶ τὴν κολλυκίαν προσελκύοντα. Οὐχ ἦτον ὅμως ἢ εἰς τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ συβρᾶν τῶν πολιτῶν πολυπληθεστάτη ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ, ὡς δεόντως παρετήρησε καὶ ὁ τὸν ἐπικλήθειον Λόγον ἐκφωνήσας γηραιὸς φίλος του, εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη ἀπόδειξις τῆς κοινῆς ὑπολήψεως ἧς δικαίως ὁ μακαρίτης ἀπέλαυεν.

Κερκύρα, τῇ 23 Ἰανουαρίου 1860.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ. Μεταξύ τῶν ἄλλων περιέργων θεσμῶν τῆς Κίνας, περί ὧν πολλάκις ἔγραψεν ἡ Παρθάρα, ὑπάρχει καὶ δικαστήριον, συγκαίμενον ἐκ πολλῶν μελῶν, τὸ ὅποιον ἐπικαλεῖται ἱστορικόν· ἔχει δὲ τοιαύτην δικαιοδοσίαν·

Ἐκ τῶν δικαστῶν οἱ μὲν καταγράφουσι τὰ ἐκτός τῶν ἀνακτόρων γενόμενα, ἴτοι πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς γενικὰς ὑποθέσεις, οἱ δὲ ὅλα τὰ ἐν τοῖς ἀνακτόροις διατρέχοντα, ἴτοι τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους τοῦ ἡγεμόνος, τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν. Καταγράφουσι δὲ ἐκάστην πράξιν καὶ ἕκαστον λόγον εἰς τεμάχιον χάρτου, ὑπαγράφουσι, καὶ χωρὶς νὰ κοινοποιήσωσιν αὐτὸ εἰς οὐδένα τῶν συναδέλφων, τὸ ρίπτουσι εἰς κιβώτιον τεθειμένον ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης ὅπου συνέρχονται. Καὶ οἱ ἐλάχιστοι λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος σημειοῦνται μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Ἴδου δὲ περιστασις πληροφοροῦσα ἡμᾶς περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ δικαστηρίου τούτου.

Στρατηγὸς τις ὀνομαζόμενος Τζού ἢ Τζόγκι ἐδολοφόνησέ τινα τῶν εἰς αὐτὸν ὑποκειμένων Γσού Ἄγκι Τσούγκ κλοῦμενον, ἐκδικούμενος ὕβριν γενομένην κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο μαθὼν τὸ ἱστορικὸν δικαστήριον, κατέγραψε τὴν πράξιν, καὶ ἀπέθεσε τὸ ἔγγραφο εἰς τὰ συνήθη ἀρχεῖά του. Ὁ στρατηγὸς, πληροφορηθεὶς τὰ τῆς καταγραφῆς, καθήκεσε τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου, τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, τὸν ὑπεξήρσε τὸ ἔγγραφο καὶ διώρισεν ἄλλον πρόεδρον.

Ἀλλὰ μόλις ἀνέλαβεν ὁ νέος πρόεδρος τὰ χρέη του, καὶ ἀνεπλήρωσε τὸ ὑπεξαιρηθὲν ἔγγραφο δι' ἄλλου περιέχοντος τὴν δολοφονίαν· ὁ δὲ στρατηγὸς, μαθὼν τὴν τάλην ταύτην, κατήγγησε τὸ δικαστήριον καὶ ἐθανάτωσεν ὅλα τὰ μέλη του. Εὐθὺς ὁμοῦ ἀνεφάνησαν καὶ ὅλον τὸ Κράτος πολυούρισμα ἔγγραφα, δι' ὧν ἐπιμαρτυροῦντο ἡ διαγωγή τοῦ στρατηγῆ. Ὅθεν φοβηθεὶς ἐπανάστασιν, ἀνήγειρε τὸ ἱστορικὸν δικαστήριον.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ἀνέκδοτον οὐχ ἦττον περιέργον ὑπάρχει. Ὁ Τά Τζόγκι, εἰς τῶν ἡγεμονοπαίδων, κλησὶς ποτὲ τὸν πρόεδρον τοῦ ἱστορικοῦ δικαστηρίου, τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ μόνον ὅσα λέγονται εἰς ἐπαινὸν του· ἀλλ' ὁ πρόεδρος δὲν συγκατένευσε.

— Καὶ πῶς ἀνέκραξεν ὁ ἡγεμονόπαις· σὺ θεοὶς εἰς ἐμὲ χρεώστείς τὸ πᾶν, καὶ τόσον μὲ ἡγάπας, θέλεις σήμερον νὰ μεταδώσῃς εἰς τὰς ἐπαρχομένας γενεὰς τὰ ἀμάρτηματά μου, εἰς ὑποπέσω εἰς τοιαῦτα; — Δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἀπεκρίθη ὁ πρόεδρος, τὸ νὰ τὰ κούψω. Βεβαίως μὲ πολλὴν λύπην θὰ τὰ καταγράψω· ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ ἀυστηρότης τοῦ καθήκοντός μου, ὥστε

καὶ αὐτὴν τὴν ἐνεστῶσαν συνομιλίαν πρέπει νὰ μεταδώσω εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

ΩΡΟΛΟΓΙΑ. Λέγεται ὅτι τὰ ὠρολόγια ἐφευρέθησαν περὶ τὸ 4500 ἔτος, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς Κάρολον τὸν Ε' προσέφεραν τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κομισθέν ὠρολόγιον. Ἀνέβη δὲ ὁ Κάρολος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας τὸν Μάϊον τοῦ 1364 ἔτους.

ΑΠΟΒΙΩΣΕΙΣ. Σωζέται πίναξ τις ἀποβιώσεων συντεταγμένης κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Δομιτιοῦ τοῦ Οὐλπιανοῦ. Πρῶτος δὲ μεταξὺ τῶν νεωτέρων συνέταξε τοιαύτης φύσεως πίνακα ὁ Ἄγγλος Ἰ. Γραύντ, ὃν ἐμιμήθησαν ἀκολούθως ὁ Σισμύλχιος ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Ἰωάννης Οὐίττος ἐν Ὀλλανδίᾳ, ὁ Οὐργεντινὸς ἐν Σουηδίᾳ, ὁ Οὐμρέτος ἐν Βέρνῃ, ὁ Κραῦτς ἐν Πετρούπολει, ὁ Φραγκλίνος ἐν Ἀμερικῇ, καὶ μετὰ ταῦτα πλῆθος ἐτέρων σοφῶν καὶ ἱστῶν κατὰ πάντα τὰ λοιπὰ πεφωτισμένα τῆς γῆς μέρη.

Ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων πινάκων ἐξάγεται ὅτι ἐν μὲν Λονδίῳ ὁ ἀνώτατος ὄρος τῶν ἀποβιώσεων συμβαίνει τὸν Ἰανουάριον, καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Ἰούλιον, ἐν δὲ Παρισίοις ὁ ἀνώτατος τὸν Ἀπρίλιον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Αὐγούστον, ἐν Στοκκόλμῃ, ὁ πρῶτος τὸν Αὐγούστον καὶ ὁ δεύτερος τὸν Ἰούλιον, ἐν Βερολίῳ, ὁ ἀνώτατος τὸν Μάρτιον, καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Οκτώβριον, ἐν Βιέννῃ ὁ ἀνώτατος τὸν Μάρτιον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Οκτώβριον, ἐν Πιδούῃ ὁ ἀνώτατος τὸν Αὐγούστον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Μάϊον, ἐν Βεβαίῳ (Vevay) (τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης), ὁ ἀνώτατος τὸν Μάρτιον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Ἰούλιον.

Ἱ. ΔΕΚΙΓΓΑΛΛΑΣ.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ἔφη ὅτι χρὴ βίαν αἰρεῖσθαι τὸν ἀριστον, ἠδὲν γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. Πλούτος ἀσθενῆς ἄγκυρα, δόξα ἔτι ἀσθενεστέρη· τὸ σῶμα ὁμοῖος, καὶ ἀρχαὶ, καὶ τιμαί· πάντα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα. Τίνες οὖν ἄγκυραι δύναται; φρόνησις, μεγαλοψυχία, ἀνδρεία· ταύτας οὐδεὶς χειμῶν σαλεύει. Οὗτος Θεοῦ νόμος, ἀρετὴν εἶναι τὸ ἰσχυρὸν καὶ βέβαιον μόνον, τὰ δ' ἄλλα λήρον.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ εἶπε, πᾶν πρᾶγμα καὶ πρόσωπον δύο ἔχει λαβὰς, μιᾶ φορητὴν, μιᾶ ἀφορητὴν. Ὁ ἀδελφός ἐάν ἀδικῇ, ἐνθεν αὐτὴ μὴ λάμβανε ὅτι ἀδικεῖ, ἀλλ' ἐκείθεν ὅτι ἀδελφός· καὶ οὕτω λήψει αὐτὸ καὶ ὁ φορητὴν ἐστὶ.

ΚΑΒΑΝΘΗΣ ἐρωτώμενος διατί παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ πολλῶν φιλοσοφησάντων, ὁμοῦς πλείους διέλαμψαν ἠνῶν, εἶπε, τότε μὲν ἔργον ἠοραεῖτο, νῦν δὲ λόγος.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ἔφη δύο καιροὺς πρῶτον τοῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκάσιον εἰπεῖν· ἐν ταῦταις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιωπῆς κρείττων, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀμεινον σιγῆν ἢ λέγειν.